

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME BİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK VE KÜÇÜK VE ORTA
ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI
ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Aslıhan ÜNGÖR

BURSA-2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME BİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK VE KÜÇÜK VE ORTA
ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI
ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ashhan ÜNGÖR

<https://orcid.org/0000-0001-9109-8936>

Danışman:

Prof. Dr. Değer ALPER

BURSA 2021

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Aslıhan ÜNGÖR
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İşletme
Bilim Dalı : İşletme
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xiv + 146
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Değer ALPER

FİNANSAL OKURYAZARLIK ve KÜÇÜK ve ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

Okuryazarlık kavramı, tarihsel süreç içerisinde içinde bulunulan toplumun koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiş ve çeşitlenmiştir. 2008 küresel krizi, yeni okuryazarlık kavramlarından biri olan finansal okuryazarlık kavramını, bu kavramın önemini ve eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle kriz sonrasında, işletmelerin finansal planlar yapmaması, borçlarını ödeyememesi, işçi çıkarımına gitmesi, üretimde düşüşlerin olması, gelirlerinin azalması vb. nedenler finansal anlamda bilgilerini sorgulamaya yol açmış ve işletmelerde finansal okuryazarlık kavramına olan ilgi artmaya başlamıştır.

Günümüz koşulları gereği küreselleşmeyle birlikte teknoloji kullanımının yaygınlaşması, bilgiye erişimin kolaylaşması, finansal piyasalarda ürün ve hizmetlerin çeşitlenmesi ve karmaşıklaşması gibi nedenler KOBİ'lere rekabet etmede sıkıntılar oluşturmaktadır. KOBİ'lerin sıkıntı yaşamaları sadece işletme başarısını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda ülke ekonomilerinin büyümesine olan katkıları açısından da sorun yaratmaktadır. KOBİ'lerin rekabete ortak olup işletme başarısına ve ülke ekonomilerine olan katkılarının sürdürülebilir olması için finansal okuryazar olmaları önem arz etmektedir.

Finansal okuryazarlık KOBİ'lere bilginin etkili ve etkin kullanılmasını sağlayarak, doğru hazırlanmış bir işletme planı ve finansal plan oluşturmasını, borç yönetimini kolaylaştıran bilinçli kararlar almasını ve bütçe yönetimini etkin

bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Bu özelliklere sahip olan KOBİ'ler, rekabete ortak olarak faaliyette bulunduğu alanda rakiplerine karşı başarılı olacak, işletmenin uzun vadede başarıya ulaşması, kar etmesi, finansal kaynakları daha rasyonel kullanması gibi konularda avantaj sağlayacaktır. Sonuç olarak, işletmelerde başarılı bir finansal yönetimin gerçekleştirilebilmesi için KOBİ sahip/yöneticilerinin finansal okuryazar olmaları günümüz koşullarında bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda finansal okuryazarlığın bireysel ve kurumsal bazda teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın ana amacı, finansal okuryazarlık ile firma performansı değişkenleri arasında ilişki var olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları ise finansal okuryazarlık ve finansal bilgi değişkenlerinin cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, sektör gruplarına, firma türlerine, faaliyet süresine, ciro düzeylerine, firma genel performans gruplarına ve firma performans ölçme gruplarına göre farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla, kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan 120 KOBİ'den veri toplanmıştır. Elde edilen anket verileri SPSS programı ile analiz edilmiştir. Betimsel analizler, Bursa örnekleme çerçevesindeki KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek düzeyde olduğunu, finansal bilgi seviyelerinin ise temel düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırmanın ana amacına ilişkin yapılan korelasyon analizi sonucunda, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal davranış ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki vardır. Finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki vardır. Finansal okuryazarlık ve finansal tutum değişkenleri ile firma performansı arasında ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi, Finansal Tutum, Finansal Davranış, KOBİ, Firma Performansı, SPSS Analizi, Korelasyon Analizi

ABSTRACT

Name and Surname	: Aslihan ÜNGÖR
University	: Bursa Uludag University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Business Administration
Branch	: Business Administration
Degree Awarded	: Master
Page Number	: xiv + 146
Degree Date	: / / 20.....
Supervisor (s)	: Prof. Değer ALPER

THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL LITERACY AND FIRM PERFORMANCE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES: A FIELD STUDY ON BURSA

The concept of literacy has developed and diversified in line with the conditions and needs of the society in which it is in the historical process. The 2008 global crisis has revealed the concept of financial literacy, one of the new literacy concepts, and the importance and deficiency of this concept. Especially after the crisis, businesses do not make financial plans, cannot pay their debts, go to the dismissal of workers, decrease in production, decrease in income, etc. the reasons led to questioning their knowledge in financial terms and the interest in the concept of financial literacy in enterprises started to increase.

Due to today's conditions, reasons such as widespread use of technology with globalization, easier access to information, diversification and complexity of products and services in financial markets cause difficulties for SMEs to compete. The difficulties of SMEs not only affect the business success, but also cause problems in terms of their contribution to the growth of the country's economies. It is important for SMEs to be financial literate in order to be partners in competition and to make their contribution to business success and national economies sustainable.

Financial literacy enables SMEs to use information effectively and effectively, to create a properly prepared business plan and financial plan, to make conscious decisions that facilitate debt management, and to perform budget

management effectively. SMEs with these characteristics will be successful against their competitors in the field where they operate as a partner in competition, and will provide advantage in matters such as the success of the enterprise in the long term, profit, and more rational use of financial resources. As a result, it is a necessity for SME owners / managers to be financial literate in today's conditions in order to achieve a successful financial management in businesses. In this sense, financial literacy should be encouraged and supported on an individual and corporate basis.

The main purpose of the research is to determine whether there is a relationship between financial literacy and firm performance variables. The sub-objectives of the research are to determine whether the variables of financial literacy and financial knowledge differ according to gender, age groups, educational status, sector groups, company types, operating time, turnover levels, firm general performance groups and firm performance measurement groups. For this purpose, data were collected from 120 SMEs reached by convenience sampling method. The obtained survey data were analyzed with the SPSS program. Descriptive analyzes show that SME owners/managers in the Bursa sample have a high level of financial literacy and a basic level of financial knowledge. As a result of the correlation analysis made for the main purpose of the research, there is a positive and weak relationship between financial behavior and firm performance in the Bursa sample. There is a positive and weak relationship between financial knowledge levels and firm performance. No relationship was found between financial literacy levels and financial attitude variables and firm performance.

Keywords: Financial Literacy, Financial Knowledge, Financial Attitude, Financial Behavior SME, Firm Performance, SPSS Analysis, Correlation Analysis

ÖNSÖZ

Tez çalışması süresince bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Değer ALPER'e ve uygulama kısmında çalışmama vakit ayırıp benimle bilgilerini paylaşan Doç. Dr. Selim TÜZÜNTÜRK'e, tezime sağlamış olduğu katkılarından dolayı Prof. Dr. Hasan AYDIN OKUYAN'a ve Arş. Gör. Ebru AYDOĞAN'a ve tüm değerli hocalarıma çok teşekkür ederim.

Ayrıca bu günlere gelmemde emeği olan ve her daim yanımda olan canım aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLÖLAR.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI KAPSAMI VE ÖNEMİ

1. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI	5
1.1. KOBİ'LERİN TANIMLANMASINDA KULLANILAN TEMEL KRİTERLER	5
1.1.1. Nicel (Kantitatif) Kriterler	6
1.1.2. Nitel (Kalitatif) Kriterler	6
1.2. DÜNYADA KOBİ TANIMLARI.....	7
1.2.1. Avrupa Birliği KOBİ Tanımı.....	7
1.2.2. Amerika Birleşik Devletleri KOBİ Tanımı	8
1.2.3. Dünya Bankası KOBİ Tanımı.....	10
1.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Ülkelerinde KOBİ Tanımı	10
1.2.5. Türkiye KOBİ Tanımı	11
2. KOBİ'LERİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	13
2.1. KOBİ'LERİN BÜYÜK İŞLETMELER KARŞISINDA AVANTAJLARI	13
2.2. KOBİ'LERİN BÜYÜK İŞLETMELER KARŞISINDA DEZAVANTAJLARI	14

3. KOBİ'LERİN DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	16
--	----

3.1. KOBİ'LERİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	16
---	----

3.2. KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	18
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI	21
1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK TANIMLARI.....	23
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ.....	24
1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİLEŞENLERİ	26
1.3.1. Finansal Bilgi.....	27
1.3.2. Finansal Tutum	29
1.3.3. Finansal Davranış.....	29
2. FİNANSAL EĞİTİM.....	31
3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ	34
4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN KOBİ'LERE OLASI KATKILARI	38
4.1. İŞLETME PLANI	38
4.2. FİNANSAL PLANLAMA	39
4.3. BORÇ YÖNETİMİ	40
4.4. BÜTÇE YÖNETİMİ	41
5. TÜRKİYE VE DÜNYA'DA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI.....	42
5.1. TÜRKİYE'DE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI	43
5.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar	43
5.1.2 Aile ve Sosyal Politikalar Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	44
5.1.3. Sermaye Piyasası Kurulu Çalışmaları	45
5.1.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar	46
5.1.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER).....	47

5.1.6. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar	48
5.1.7. Diğer Çalışmalar	49
5.2. DÜNYA'DA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI.....	49
5.2.1. Amerika Birleşik Devletleri Tarafından Yapılan Çalışmalar	49
5.2.1.1. Amerikan Tasarruf Eğitimi Konseyi (American Savings Education Council ASEC)	50
5.2.1.2. Başkan'ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (President's Advisory Council On Financial Capability PACFC).....	50
5.2.1.3. Amerika Merkez Bankası (Federal Reserve Bank FED).....	51
5.2.1.4. Finansal Okuryazarlık Ve Eğitim Komisyonu (Financial Literacy And Education Commission FLEC)	51
5.2.1.5 JumpStart	52
5.2.2. Avrupa Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar	52
5.2.3. Dünya Bankası(World Bank WB)	53
5.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK ve KÜÇÜK ve ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

1. LİTERATÜR TARAMASI.....	56
1.1. YERLİ LİTERATÜR	56
1.2. YABANCI LİTERATÜR.....	66
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	81
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	82
4. ARAŞTIRMANIN ANA KÜTLESİ, ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ VE VERİLERİN ELDE EDİLMESİ	82
5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	82
6. VERİLER VE ANALİZ YÖNTEMLERİ	84
7. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER	86

7.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN BULGULAR.....	86
7.2. FİRMA PERFORMANSINA İLİŞKİN BULGULAR.....	88
8. ÖLÇEKLERİN GÜVENİRLİLİĞİ VE FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI	91
8.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ	91
8.2. FİRMA PERFORMANSI ÖLÇEĞİ.....	95
9. KORELASYON ANALİZİ BULGULARI	99
10. FARKLILIK TESTLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	100
10.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK TEST SONUÇLARI.....	100
10.2. FİNANSAL BİLGİ TEST SONUÇLARI.....	108
SONUÇ VE ÖNERİLER	117
EK 1	123
KAYNAKLAR.....	131

TABLolar

Tablo 1: AB'nin, "2003/361/EC sayılı Mikro Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımlarına İlişkin Komisyon Tavsiye Karar" na Göre Günümüzde Geçerli Olan KOBİ Tanımı.....	8
Tablo 2: Dünya Bankası Standartlarına Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı	10
Tablo 3: OECD'ye Üye Ülkelerin KOBİ Sınıflandırması.....	11
Tablo 4: Türkiye'de resmi gazetede yayınlanan KOBİ tanımı kriterleri.....	11
Tablo 5: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları	87
Tablo 6: Katılımcıların Çalıştığı Firmanın Özelliklerine Göre Dağılımları	87
Tablo 7: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Durum Tespitine Göre Dağılımları	88
Tablo 8: Katılımcıların Çalıştıkları Firmanın Genel Performansı İle İlgili Görüşlerine Ait Dağılımları.....	89
Tablo 9: Katılımcıların Firma Performansı Ölçme Durumlarına Göre Dağılımları	89
Tablo 10: KOBİ'lerin Son 3 Yıllık Getiri Oranlarına Göre Dağılımları	89
Tablo 11: KOBİ'lerin Son 3 Yıl İçerisinde Göstermiş Olduğu Performansa Göre Dağılımları.....	90
Tablo 12: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin İstatistikler	91
Tablo 13: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Maddeleri İle Ölçek Toplam Korelasyonu Değerleri	92
Tablo 14: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu.....	93
Tablo 15: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyans Düzeyleri	93
Tablo 16: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Ölçeği Maddeleri Faktör Yük Değerleri.....	95
Tablo 17: Firma Performansı Ölçeğine İlişkin İstatistikler	96
Tablo 18: Firma Performansı Ölçeğinin Maddeleri İle Ölçek Toplam Korelasyonu Değerleri	96
Tablo 19: Firma Performansı Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu.....	97
Tablo 20: Firma Performansı Ölçeğinin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyans Düzeyleri	97
Tablo 21: Firma Performansı Ölçeğinin Ölçeği Maddeleri Faktör Yük Değerleri	98
Tablo 22: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri, Finansal Bilgi Seviyeleri ve Firma Performansı Arasındaki İlişki	99
Tablo 23: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri Ölçeğine Ait Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testi Sonuçları	100
Tablo 24: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri Ölçeğine Ait Betimsel Bulgular.....	101
Tablo 25: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	101
Tablo 26: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	102

Tablo 27: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular.....	103
Tablo 28: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Sektör Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	103
Tablo 29: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Türlerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	104
Tablo 30: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Faaliyet Süresi Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular.....	105
Tablo 31: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Ciro Düzeylerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	106
Tablo 32: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Genel Performans Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	106
Tablo 33: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Performansı Ölçme Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	107
Tablo 34: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyesine Ait Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testi Sonuçları	108
Tablo 35: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerini Belirlemeye Yönelik Bulgular.....	109
Tablo 36: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	110
Tablo 37: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	110
Tablo 38: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	111
Tablo 39: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Sektör Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	111
Tablo 40: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Türlerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	112
Tablo 41: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Faaliyet Süresi Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	112
Tablo 42: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Ciro Düzeylerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular	113
Tablo 43: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Genel Performans Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular.....	114
Tablo 44: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Performansı Ölçme Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular.....	114

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASEC	American Saving Education Council (Amerika Tasarruf Eğitim Konseyi)
EXİMBANK	Türkiye İhracat Kredi Bankası
FED	Federal Reserve System (Amerika Merkez Bankası)
FINRA	Financial Industry Regulatory Authority (Finansal Endüstri Düzenleme Kurumu)
FLEC	Financial Literacy and Education Commission (Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu)
FODER	Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
INFE	International Network on Financial Education (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı)
IOSCO	International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü)
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCEE	National Council on Economic Education
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

	(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PACFC	President's Advisory Council on Financial Capability (Başkan'ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi)
PISA	Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEB	Türkiye Ekonomi Bankası
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
WB	World Bank (Dünya Bankası)

GİRİŞ

KOBİ'ler, 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi sonrası esnek yapıya sahip olmaları nedeniyle büyük işletmeler ile kıyaslandığında daha az zarar görmüştür, bu durum bu tür işletmelerin ekonomik sistem içerisindeki önemini arttırmış ve ülkeler makroekonomik politikalarında KOBİ'lere daha fazla yer vermeye başlamışlardır. Bunun sonucunda KOBİ'lerin, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri fark etmeksizin üretim, katma değer, istihdam, yoksulluğu azaltma, toplumsal refahı sağlama gibi katkıları ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler ekonomik ve sosyal kalkınmanın temelini oluşturmuş, dünyada ve ülkemizde ekonominin yapı taşlarından biri haline gelmiştir.

OECD 2019 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde KOBİ'ler, toplam işletme sayısının yaklaşık olarak % 99'unu temsil etmektedirler. İstihdam ettikleri işgücü yüzdesi ise ülkeden ülkeye değişmekle birlikte toplam işgücünün %60-70'ini oluşturmaktadır. Eurostat, Filipin ve Japonya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı 2019 yılı verilerine göre, KOBİ'ler istihdamın İngiltere'de %53,8'ini, Filipinler'de %62'sini, Yunanistan'da %87,9'unu, Japonya'da %68,8'ini, Hollanda'da %63,8'ini, Çek Cumhuriyeti'nde %66,4'ünü oluştururken AB ülkeleri ortalaması %66,6 seviyesindedir.

KOBİ'lerin ülke ekonomileri için yarattıkları katma değer son derece önemlidir. OECD ve Eurostat 2019 yılı verilerine göre, yaratılan katma değer Danimarka'da %60,8'ini, Almanya'da %54,4'ünü, Lüksemburg'da %67,7'sini, İsveç'de %61,2'sini, Hollanda'da %62,3'ünü, Fransa'da %55,8'ini ve Avusturya'da %62'sini oluşturmaktadır.

TÜİK 2019 yılı verilerine göre ise Türkiye'de KOBİ'lerin sayısı 3,2 milyonu bulmakta ve KOBİ'ler toplam işletme sayısının %99,8'ini oluşturmaktadır. Ölçeklerine göre işletmelere bakıldığında toplam KOBİ'lerin %92,3'ü mikro ölçekli, %6,4'ü küçük ölçekli ve %1,1 ise orta ölçekli işletmedir. KOBİ'ler istihdamın da %72,4'ünü, personel maliyetinin %51,8'ini, cironun %50,4'ünü, üretim değerinin %44,1'i faktör maliyetiyle katma değer %44'ünü oluştururlar.

Bu özelliklere ve verilere göre, tüm ülkelerde KOBİ'lerin performanslarının ülke ekonomilerinin büyümesi ve gelişmesinde büyük bir rolü olduğu görülmektedir. Bu

nedenle KOBİ'lerin performanslarını artırabilmek için KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazar olması gerekmektedir. Aksi durumda KOBİ'ler değişen finansal koşullara uyum sağlamakta zorlanacak, sağlıklı bir finansal yönetim gerçekleştiremeyecek ve zaten yetersiz olan finansal kaynaklarını etkin ve verimli şekilde kullanabilmeleri mümkün olamayacaktır. Bu durum KOBİ'leri başarısız olmaya sürükleyecek, firma performanslarını düşürecek ve hatta iflas etmelerine neden olabilecektir.

Finansal okuryazarlık, sadece KOBİ sahipleri/yöneticileri için değil tüm bireylerin, kendi finansal yönetimlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri ve ülkelerdeki kaynak israfını azaltmaları bakımından son derece gerekli olan bir kavramdır. Özellikle, 2008 küresel krizinde, bireylerin ve kurumların yüklü miktarlarda borç içinde oldukları, ancak bu borçlarını yönetmek için herhangi bir bütçe planlaması yapmamış oldukları gözlenmiştir. 2008 krizi sonrasında tasarrufların ve borçların nasıl yönetilebileceği konusu gündeme gelmiş ve bu durum finansal okuryazarlık kavramına olan ilgiyi daha çok artırmıştır.

Literatürde, finansal okuryazarlık kavramına ait ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle bu kavramı kullanan araştırmacıların ve kurumların tanımları birbirinden farklılık göstermekte olup tanımlar finansal okuryazar olmanın sadece finansal bilgi ile sınırlı olmadığı, bu bilginin tutum ve davranışlara da yansımaları gerektiği konusunda birleşmektedir. Bu çalışmada, bireylerin ve kurumların, finansal konularla ilgili sağlam kararlar alabilmesi ve bu kararları uygulayabilmesi için bilgi, beceri, tutum ve davranış özelliklerine sahip olması gerektiği düşüncesinden hareketle "finansal bilgi", "finansal tutum" ve "finansal davranış" unsurları finansal okuryazarlık bileşenleri olarak ele alınmıştır.

Finansal bilgi; en temel düzeyde, finansal eğitim yoluyla bireyin bütçe, sigorta, tasarruf, yatırım, kredi gibi kavramları, basit faiz ve bileşik faiz hesaplama yöntemlerini, enflasyon, risk ve getiri ilişkisi gibi temel finansal bilgileri edinmesi demektir. Finansal tutum, finansal konular karşısında bireyin kişisel eğilimini ifade etmektedir. Finansal davranış ise finansal konular karşısında bireyin kişisel eğilimini ortaya koyma olarak tanımlanabilmektedir.

Finansal okuryazar olmak finansal eğitim almaktan geçmektedir. Bu iki kavram birbirinden bağımsız olamayacaklarından, finansal eğitim alınmadan finansal okuryazarlıktan bahsetmemiz güç olacaktır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi KOBİ'lerin performanslarının ülke ekonomilerinin büyümesi ve gelişmesinde büyük bir rolü bulunmaktadır ve bu nedenle firma performanslarını artırabilmek için KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazar olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazar olmasının pek çok önemi bulunmaktadır.

KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazar olmaları, işletmenin finansal yönetim fonksiyonlarının etkin bir şekilde yönetilmesini, işletmelerde finansal analiz, finansal planlama, fonların uygun koşullarda sağlanması, alacak yönetimi, nakit yönetimi vb. konularda rasyonel ve doğru kararlar alınmasını sağlayacaktır. KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazarlığının yüksek olması;

Finansal anlamda yaşanan ve yaşanabilecek olumsuz olaylara karşı ihtiyatlı davranmalarını olası finansal kriz anları için acil yönetim planı hazırlamalarını ve yapılması gereken stratejileri belirleyerek kriz ortamından en az şekilde etkilenmelerini

Finansal ürün ve hizmetleri doğru değerlendirerek yardımcı olacak ve yüksek işlem maliyetlerinden kaçınmalarını bilinçli kararlar almalarını ve sağlıklı borç yönetimi gerçekleştirebilmelerini

Doğru bir şekilde bütçe yönetimi yapmasına katkıda bulunarak işletmenin uzun vadede başarıya ulaşması, kar etmesi, kaynaklarını etkin ve verimli kullanması, hedeflenen sonuçlardan sapmaların azalmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde, "Küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımı kapsamı ve önemi" adı altında, KOBİ'lerin tanımlamasında kullanılan kriterlere, Dünyada ve Türkiye'de önemli kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımlarına, KOBİ'lerin büyük işletmeler karşısındaki avantaj ve dezavantajlarına ve Dünyada ve Türkiye'de ülke ekonomilerindeki yeri ve önemine değinilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, “Finansal okuryazarlık ile ilgili temel kavramlar” adı altında, finansal okuryazarlık kavramını daha iyi anlaşılması ve özümsemesi için öncelikle okuryazarlık kavramının tarihsel değişiminden bahsedilmeye çalışılmış ve sonrasında finansal okuryazarlık kavramının tanımlarına geçilmiştir. Tanımlardan sonra finansal okuryazarlık kavramının önemine, finansal okuryazarlık bileşenleri olan finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış tanımlarına değinilmiştir. Finansal okuryazar olmanın ön şartı olan finansal eğitim kavramına yer verilmiş ve öneminden bahsedilmiştir. KOBİ’ler için finansal okuryazarlığın önemi anlatılmaya çalışılmış ve KOBİ’lerin finansal okuryazar olma şartlarına değinilmiştir. Türkiye’de ve Dünyada finansal okuryazarlığın geliştirilebilmesi için yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Araştırmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise öncelikle yerli ve yabancı literatürde yapılmış olan çalışmalara yer verilmiş ve araştırmanın uygulama kısmına geçilmiştir. Yapılan bu araştırma iki amaç üzerine kurgulanmıştır. Araştırmanın ana amacı, finansal okuryazarlık ile firma performansı arasında ilişki var olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın diğer alt amacı ise finansal okuryazarlık ve finansal bilgi değişkenlerinin cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, sektör gruplarına, firma türlerine, faaliyet süresine, ciro düzeylerine, firma genel performans gruplarına ve firma performans ölçme gruplarına göre farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla, kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan 120 KOBİ’den veri toplanmıştır. Araştırmanın ana amacına ilişkin yapılan korelasyon analizi sonucunda, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal davranış ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki vardır. Finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki vardır. Finansal okuryazarlık ve finansal tutum değişkenleri ile firma performansı arasında ilişki bulunamamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI KAPSAMI VE ÖNEMİ

1. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI

Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ)'ler, üretime, istihdama, yatırıma, girişimciliğe ve bölgesel kalkınmaya sağladığı katkılardan dolayı dünya ekonomisinde büyük bir öneme sahiptir.¹ Ekonomilerin temel dinamiği olan KOBİ'ler için; ülkeler arasındaki sanayileşme düzeyi farklılıkları, işletmelerin bağlı oldukları iş kolları ve üretim teknikleri farklılıkları gibi nedenlerle evrensel bir tanım bulunmamaktadır.²

KOBİ'ler için standart bir tanımın olmaması kurum ve kuruluşlar tarafından verilecek olan desteklerden yararlanmayı zorlaştırmakta, ülkelerin ve ekonomilerinin gelişmesi için hedeflenen politikalarda tutarsızlıklara yol açmaktadır. Bu sebeple çeşitli sektörlerdeki KOBİ'lerin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik politikaların oluşturulabilmesi için sağlıklı olarak yapılmış KOBİ tanımlamalarına ihtiyaç vardır.³

Bu bölümde öncelikle KOBİ'ler ile ilgili doğru bir tanım yapılabilmesi için belirlenen nicel ve nitel kriterler ele alınacaktır. Ardından, Dünyada ve Türkiye de bazı kuruluşlarca yapılmış tanımlar üzerinde durulacak KOBİ'lerin genel özelliklerine ve ülke ekonomilerindeki önemine değinilecektir.

1.1. KOBİ'LERİN TANIMLANMASINDA KULLANILAN TEMEL KRİTERLER

KOBİ'ler için evrensel bir tanımın yapılamaması çok sayıda KOBİ tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sebeple KOBİ'ler konusunda bir araştırma yapılırken tanım yerine, tanım yapılırken kullanılacak kriterlerin belirlenmesi daha

¹ Sıdıka Başçı, Ayşegül Durucan, "A Review of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in Turkey", *Yıldız Social Science Review*, C. 3, S. 1 (2017), s. 59.

² Luca Cacciolatti, Soo Hee Lee, *Entrepreneurial Marketing for SMEs*, 1. b., London: Palgrave Macmillan UK, 2015, ss. 6-7.

³ Tahir Akgemci, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Ankara: KOSGEB, 2001, s. 1.

önemli olmuştur.⁴ Söz konusu kriterler 1971 Bolton Raporuna göre nicel kriterler ve nitel kriterler olarak sınıflandırılmıştır.⁵ KOBİ'lerin tanımında kullanılan bu sınıflandırma, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre KOBİ tanımlamalarını oluşturmasına ve işletmelerin ölçeklerine göre homojen bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.⁶

1.1.1. Nicel (Kantitatif) Kriterler

Birçok uluslararası kurum, istatistik kurumları, akademisyenler, devlet kurumları vd. özellikle teşvik politikalarının belirlenebilmesi açısından, KOBİ tanımlamalarında genellikle nicel kriterleri kullanmışlardır.⁷

KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan nicel kriterler;⁸

- Kullanılan makinelerin miktar ve güçleri,
- Üretim miktarı,
- Çalışan sayısı,
- Yıllık ciro
- Yıllık bilanço
- Belirli bir süre içerisinde kullanılan hammadde tutarı,
- Personele ödenen ücret,
- Enerji kullanımı olarak sıralanabilir.

1.1.2. Nitel (Kalitatif) Kriterler

Nicel kriterler, işletmelerin büyüklüğünü belirleyici özelliklere sahipken, nitel kriterler ise işletmelerin yönetim ve organizasyon yapısını belirleyici özelliklere sahiptir.

⁴ Mosa Saleh Al Haddad Al Syed, *Supply Chain Management: A model For Implementation for SME's in Saudi Arabia*, (Doktora Tezi), United States: Sheffield Hallam University, 2012, s. 6.

⁵ Sara Carter, Dylan Jones-Evans (ed.), *Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy*, 2nd ed England: FT Prentice Hall, 2006, ss. 8-9.

⁶ Gentril Berisha, Justina Shiroka Pula, "Defining Small and Medium Enterprises: A Critical Review", *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences*, C. 1, S. 1 (2015), s. 23.

⁷ a.yer, ss. 18-19.

⁸ Gül Çiçek Zengin Bintaş, *Teknolojik Ürün Geliştirme Sürecinde KOBİ'lere Sağlanan Ar-Ge, İnovasyon Finansman Desteklerinin İstihdama Katkısı: Bursa İli Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 9.

KOBİ'ler tanımlanırken esas alınan nitel kriterler;⁹

- İşletmenin faaliyet gösterdiği iş kolunda sahip olduğu pay,
- İşletmenin, profesyonel yöneticiler yerine işletme sahipleri veya kısmi sahipleri tarafından yönetilmesi,
- Büyük bir kuruluşun parçasını oluşturmayan bağımsız işletmeler olması,
- İşletmenin satış ve satın almada pazarlık gücü,¹⁰
- Sermayenin kısıtlı olması,
- Kredi sağlama olanakları,
- İş bölümü ve uzmanlaşma olarak sıralanabilir.

KOBİ tanımlamasında nicel-nitel ayrımı yapılmasına rağmen aşağıda anlatacağımız Dünyada ve Türkiye'deki bazı kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımları konusunda ana unsur olarak çalışan sayısı, yıllık ciro ve yıllık bilanço kullanıldığını dolayısıyla "nicel kriterlere" daha fazla yer verildiği görülmektedir.

1.2. DÜNYADA KOBİ TANIMLARI

1.2.1. Avrupa Birliği KOBİ Tanımı

KOBİ'ler 2018 yılında, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde; tüm işletmeler içerisindeki payın %99,8'ni, istihdamın %66,6'sını ve katma değerini ise %56,4'ünü oluşturmaktadır.¹¹ KOBİ'lerin ülke ekonomilerindeki büyüklükleri ve istihdam, katma değeri gibi katkılarından, AB komisyonu'nda üzerinde çalışılması gereken bir konu olmuş ve AB komisyonu, AB üyesi ülkelerde standart bir tanım oluşturmak amacıyla da çalışmaları başlatmıştır.¹²

⁹ James Curran, Robert Blackburn, *Researching The Small Enterprise*, 1. b., United Kingdom: SAGE Publications, 2001, s. 13.

¹⁰ Dan Steinhoff, *Small Business Management Fundamentals*, 2. b., McGraw-Hill Book Company, 1998, s. 9.

¹¹ European Commission, *Annual Report on European SMEs 2018/2019: Research & Development And Innovation by SMEs*, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2826/500457>, ss.121, (12.08.2019).

¹² Gianluca Oricchio vd., *SME Funding The Role of Shadow Banking and Alternative Funding Options*, London: Palgrave Macmillan, 2017, s. 9.

AB komisyonu, 1996 yılında KOBİ tanımı içeren ilk tüzüğü kabul etmiş ve bu tüzük 2003 yılında revize edilerek, 1 Ocak 2005'te yürürlüğe girmiştir.¹³

Tablo 1: AB'nin, "2003/361/EC sayılı Mikro Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımlarına İlişkin Komisyon Tavsiye Karar" ma Göre Günümüzde Geçerli Olan KOBİ Tanımı

İşletme Sınıflandırması	Çalışan Sayısı	Yıllık Net Satış Hâsılatı	ve ya	Yıllık Toplam Bilanço
Mikro	< 10	≤ 2 Milyon €		≤ 2 Milyon €
Küçük	< 50	≤ 10 Milyon €		≤ 10 Milyon €
Orta	< 250	≤ 50 Milyon €		≤ 43 Milyon €

Kaynak: European Commission, *Entrepreneurship and SMEs: SME Definition*, 2019, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en, s.11, (17.08.19).

Tablo 1' de görüldüğü gibi, AB komisyonu KOBİ tanımını yaparken çalışan kişi sayısı, yıllık net satış hâsılatı veya yıllık bilanço büyüklüğü kriterlerinden oluşan ölçütleri kullanmıştır. AB'de geçerli olan KOBİ tanımına göre, çalışan sayısı 10'dan az, yıllık net satış hâsılatı veya yıllık mali bilançosu 2 milyon avroyu aşmayan işletmeler mikro ölçekli; çalışan sayısı 50'den az, yıllık net satış hâsılatı veya yıllık mali bilançosu 10 milyon avroyu aşmayan işletmeler küçük ölçekli; çalışan sayısı 250'den az, yıllık net satış hâsılatı 50 milyon avroyu aşmayan veya yıllık mali bilançosu 43 milyon avroyu aşmayan işletmeler ise orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1'deki bilgilere ek olarak, KOBİ tanımı içerisinde değerlendirilen diğer bir kriter ise hisse senetlerinin veya sermayesinin %25'inden fazlasının büyük bir işletmeye ait olmaması anlamına gelen bağımsızlık kriteridir.¹⁴

1.2.2. Amerika Birleşik Devletleri KOBİ Tanımı

2018 yılı itibarı ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de yaklaşık 30,7 milyon KOBİ faaliyet göstermekte ve bu rakam ABD ekonomisinin % 98'inden fazlasını temsil

¹³ European Commission, *Commission Staff Working Document: On the Implementation of Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises*, 2009, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10033/attachments/1/translations/en/renditions/native>, ss. 1-5, (16.08.2019).

¹⁴ European Commission, *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs*, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en, (17.08.2019).

etmektedir. Söz konusu KOBİ'lerde 59,9 milyon çalışan istihdam edilmektedir.¹⁵ Ülke ekonomisi içerisindeki büyüklükleri göz önüne alındığında KOBİ'ler önemli yer tutmaktadır. ABD'de net bir KOBİ tanımı olmamakla birlikte tanım yapılırken, çalışan sayısı ve yıllık net satış hasılatı kriterleri kullanılmıştır.¹⁶

ABD'de KOBİ'lere finansal destek sağlayan Küçük İşletme İdaresi (SBA), çalışan sayısı kriterine göre yapmış olduğu tanımda, çalışan sayısı 20-499 arası olan işletmeler küçük ölçekli; çalışan sayısı 500-1499 arası olan işletmeler orta ölçekli; 1500 ve üzeri çalışana sahip olan işletmeler ise büyük ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir.¹⁷

ABD'de SBA tarafından yıllık net satış hasılatına göre her sektör için farklı bir KOBİ tanımı yapılmaktadır. 2019 yılı itibariyle geçerli olan bazı sektörlere örnek vermek gerekirse, perakende satış sektöründe; yıllık net satış hâsılatı 7,5 milyon ABD Doları aşmayan işletmeler, taşımacılık ve gayrimenkul sektöründe; ortalama yıllık net satış hâsılatı 8 ile 41,5 milyon ABD Doları aşmayan işletmeler KOBİ olarak sınıflandırılan işletmelerdir.¹⁸

Yapılan bu tanımlamalara ek olarak, ABD'de küçük işletme tanımlamasında şirket merkezinin ABD'de olup olmadığı, kar amacı gütmeyen bir işletme olup olmadığı ve bağımsız bir işletme olup olmadığı gibi nitel kriterlerin de kullandığı görülmektedir.¹⁹

¹⁵ SBA, *United States Small Business Economic Profile*, 2019, <https://cdn.advocacy.sba.gov/wp-content/uploads/2019/04/23142719/2019-Small-Business-Profiles-US.pdf>, ss.1-4, (18.08.2019).

¹⁶ a.yer, ss.1-4.

¹⁷ Mustafa Durman, Hüseyin Önder, *Ekonominin Minik Devi KOBİler ve KOSGEB Teşvikleri*, 1. b., Bursa: Alfa Aktüel, 2007, s. 13.

¹⁸ Electronic Code of Federal Regulations, *Small Business Size Regulations*, C. Title 13 Part 121, 2019, https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=0ff5f0839abff4eec707b4478ed733c6&mc=true&node=pt13.1.121&rgn=div5#se13.1.121_1101, (20.08.2019).

¹⁹ SBA, *Size Standards*, 2019, <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-guide/size-standards#section-header-0>, (21.08.2019).

1.2.3. Dünya Bankası KOBİ Tanımı

Dünya Bankası KOBİ sınıflandırmasını; mikro, küçük ve orta ölçekli olarak belirlemiş ve tanımlanmasında ise üç nicel kriter kullanmıştır. Bu kriterler; çalışan sayısı, toplam varlıklar ve yıllık satışlardır.²⁰

Tablo 2: Dünya Bankası Standartlarına Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı

İşletme Sınıflandırması	Çalışan Sayısı	Toplam Varlıklar	Toplam Yıllık Satışlar
Mikro	< 10	< 100 bin \$	< 100 bin \$
Küçük	< 50	< 3 milyon \$	< 3 milyon \$
Orta	< 300	< 15 milyon \$	< 15 milyon \$

Kaynak: Maria-Mădălina Buculescu, "Harmonization Process in Defining Small and Medium-Sized Enterprises. Arguments for A Quantitative Definition Versus A Qualitative One", *Theoretical and Applied Economics*, Vol: XX, No:9, s.106.

Tablo 2' de görüldüğü gibi; çalışan sayısı 10'dan az, yıllık varlıkları ve yıllık satışları 100 bin \$ aşmayan işletmeler mikro ölçekli; çalışan sayısı 50'den az, yıllık varlıkları ve yıllık satışları 3 milyon \$ aşmayan işletmeler küçük ölçekli; çalışan sayısı 300'den az, yıllık varlıkları ve yıllık satışları 15 milyon \$ aşmayan işletmeler ise orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir.

1.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Ülkelerinde KOBİ Tanımı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), ülkelerin sosyal refahını ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla 1961 yılında kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda KOBİ'ler, sosyal refahın ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasında yarattıkları önemli katkılar nedeni ile OECD tarafından desteklenmektedir. 2019 yılı verilerine göre, OECD ülkelerinde KOBİ'ler tüm işletmelerin % 99'unu temsil etmekte olup katma değer % 50- 60'ını, istihdamın ise % 60 -70'ini oluşturmaktadır.²¹

Aşağıdaki Tablo 3'te gösterildiği gibi, OECD KOBİ sınıflandırmasını; mikro, çok küçük, küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak belirlemiştir. Tanımlama kriteri ise çalışan sayısı olarak kabul edilmiştir.

²⁰ Krzysztof Wach, "Small and Medium-Sized Enterprises in the Modern Economy", *The Challenges of Management in Turbulent Times: Global Issues from Local Perspective*, Mexico: Universidad de Occidente, 2015, s. 84.

²¹ OECD, <https://www.oecd.org/>, (25.08.2019).

Tablo 3: OECD’ye Üye Ülkelerin KOBİ Sınıflandırması

İşletme Sınıflandırması	Çalışan Sayısı
Mikro	1-4
Çok Küçük	5-19
Küçük	20-99
Orta	100-500

Kaynak: Meghana Ayyagari, Thorsten Beck, Aslı Demirgu,-Kunt, “Small and Medium Enterprises across the Globe A New Database”, *Policy Research Working Paper*, Vol:1, No:1, 2003, s.8.

Tablo 3’e göre; çalışan sayısı 1-4 olan işletmeler mikro ölçekli, 5-19 arası çalışanı olan işletmeler çok küçük ölçekli, çalışan sayısı 20-99 arası olan işletmeler küçük ölçekli ve 100-500 arasında çalışanı olan işletmeler ise orta ölçekli işletmelerdir.

1.2.5. Türkiye KOBİ Tanımı

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de standart bir KOBİ tanımı yapılamamış ve birçok kurum tarafından farklı KOBİ tanımları yapılmasına neden olmuştur.²² Yapılan tanımlardaki karmaşıklığı engellemeye yönelik, “16 Nisan 2005 tarihli Resmi Gazete’de” yayımlanarak yürürlüğe giren, “5331 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine İlişkin Kanun” çerçevesinde hukuki altyapı oluşturulmuştur. Daha sonra 18 Kasım 2005’te , “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” Resmi Gazete’de yayımlanarak AB ile uyumlu bir KOBİ tanımı yapılmış, 2012 yılında da tanımda değişikliğe gidilmiş ve 2018’de yürürlüğe girerek Tablo 4’te gösterildiği gibi KOBİ tanımı son halini almıştır.²³

Tablo 4: Türkiye’de resmi gazetede yayınlanan KOBİ tanımı kriterleri

İşletme Sınıflandırması	Çalışan Sayısı	Yıllık Net Satış Hâsılatı	ve ya	Yıllık Mali Bilanço
Mikro	< 10	≤ 3 Milyon TL		≤ 3 Milyon TL
Küçük	< 50	≤ 25 Milyon TL		≤ 25 Milyon TL
Orta	< 250	≤ 125 Milyon TL		≤ 125 Milyon TL

Kaynak: Resmi Gazete, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, 24.06.2018, Sayı: 11828.

Tablo 4’de görüldüğü gibi; 10 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 3 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler mikro

²² Mehmet Ali Demirkaya, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (“KOBİ”) Finansal Planlama ve Finansal Risk Yönetimi Yolu İle Sürdürülebilirliğin Sağlanması ve Bir Uygulama Örneği*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 15.

²³ KOSGEB, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)”, KOSGEB, 2007, ss. 20-21.

işletmeler; 50 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 25 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler küçük işletme; 250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosu 125 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler orta büyüklükteki işletmeler şeklinde sınıflandırılmıştır.

KOBİ'leri desteklemek ve ekonomiye katkılarını artırmak amacıyla kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), KOBİ'yi; çalışan sayısı 1–50 imalat işletmeleri “küçük ölçekli”, çalışan sayısı 51–250 olan imalat işletmeleri “orta ölçekli” işletmeler olarak tanımlanmaktadır.²⁴

Türkiye İhracat Kredi Banka (EXİMBANK)'sının KOBİ tanımı; “ yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 125 milyon Türk Lirası'nı aşmayan, bağımsız işletme tanımına giren, imalatçı, imalatçı-ihracatçı firma özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler” olarak tanımlanmaktadır.²⁵

Türkiye'de KOBİ'lere finansal destek sağlayan bankalardan biri olan Halk Bankası, KOBİ'leri "250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 125 milyon lirayı aşmayan işletmeler" olarak tanımlamıştır.²⁶

Hazine Müsteşarlığı ise KOBİ'leri, “imalat sektöründe 250 kişiden az çalışan ile faaliyet gösteren ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina niteliğindeki gayrimenkuller dışında makine ve teçhizat, tesis, demirbaş, taşıt araç ve gereçleri vb. kalemlerin toplamının net tutarı 400 milyon TL'yi geçmeyen işletmeler” olarak tanımlamıştır. Öte yandan, çalışan sayısı kriterine göre oluşturulan sınıflandırmada KOBİ'ler 3 gruba ayrılmıştır. Buna göre KOBİ'ler;²⁷

²⁴ Akgemci, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, s. 3.

²⁵ EXİMBANK, *Bankamız KOBİ Tanımında Yapılan Değişiklik Hakkında Duyuru*, 2018, <https://www.eximbank.gov.tr/tr/duyurular/2018-yili-duyurulari/bankamiz-kobi-taniminda-yapilan-degisiklik-hakkinda-duyuru>, s.1, (27.08.2019).

²⁶ Resmi Gazete, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, 24.06.2018, Sayı: 30458, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180624.htm>, ss.22-23, (28.08.2019).

²⁷ Dilek Teksöz, “Basel II'nin KOBİ'lerin Finansmanına Etkileri”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1 (2007), s. 196.

Çok Küçük Ölçekli:1-9 arasında çalışana sahip olan

Küçük Ölçekli: 10-49 arasında çalışana sahip olan

Orta Ölçekli: 50-250 arasında çalışana sahip olan işletmeler olarak sınıflandırılmıştır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın tanımına göre ise KOBİ'ler, “imalat sektöründe faaliyette bulunan, en fazla 200 kişi istihdam eden, arsa ve binalar haricinde sabit sermaye tutarı bilanço değeri itibariyle toplam 2 milyon ABD doları ve karşılığı TL'yi aşmayan işletmeler” olarak tanımlamıştır.²⁸

2. KOBİ'LERİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Günümüz ticari ortamında rekabet etmek için bir işletmenin kendi avantajlarının ve dezavantajlarının farkında olması rakipleri karşısında üstünlük sağlayabilmesini kolaylaştırmaktadır. Rakipler karşısında üstünlük sağlayabilmenin bir diğer yolu da dezavantajların zamanında tespit edilip, müdahale edilerek avantaja dönüştürülmesinden geçmektedir. Bu bağlamda KOBİ'lerin avantaj ve dezavantajlarının tespit edilmesi rekabet üstünlüğü sağlamak konusunda önemli bir etkidir.

2.1. KOBİ'LERİN BÜYÜK İŞLETMELER KARŞISINDA AVANTAJLARI

Dünya ekonomisinde önemli bir rol oynayan KOBİ'ler, büyük işletmeler karşısında bazı üstünlüklere sahiptir. KOBİ'lerin müşterilerin ihtiyaçlarını takip etmesi ve çalışanları ile yakın ilişkiler kurması pazarlama, hizmet ve üretim konularında büyük işletmelere göre daha esnek yapıda olmasını sağlamaktadır.²⁹

KOBİ'lerin, faaliyette buldukları pazarlar büyük işletmelere göre daha sınırlıdır. Bunun sonucunda bulunduğu pazarı daha iyi analiz ederek, pazarın eksik yönlerini tespit eder ve müşterilerin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde belirleyebilirler. KOBİ'ler, büyük işletmelere göre esnek üretim avantajına sahip olduklarından değişen

²⁸ a.yer, s.196.

²⁹ Akgemci, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, ss. 15-16.

pazar şartlarına ve talep değişikliklerine daha hızlı uyum sağlar ve bunu daha düşük maliyetle gerçekleştirebilirler.³⁰

Büyük işletmeler ölçek ekonomisinin sağlamış olduğu maliyet avantajından yararlanmak amacıyla uzun bir süre aynı ürünü üretmek zorundadırlar. Bu durumda büyük işletmeler, ihtiyaç duyulan ara ürünleri kendileri üretmek yerine genelde KOBİ'lerden tedarik etmeyi tercih etmektedir. Bu durum KOBİ'lere büyük işletmelerin yan sanayisini oluşturarak önemli rekabet avantajı sağlamaktadır.³¹

KOBİ'lerin hiyerarşik bir organizasyon yapılarının olmaması nedeni ile çalışanlar ve işletme sahibi/yönetici arasında yakın ilişkiler kurulmaktadır. Bu ilişkiler sonucu hem çalışanların performansları kolay bir şekilde takip edilmekte hem de çalışanlarla olumlu ilişkiler kurulabilmekte ve bu durum işletme performansını da olumlu etkilemektedir.³²

KOBİ'ler, büyük işletmelerden farklı olarak geniş coğrafi alanlarda faaliyet göstererek girişimcilik ruhunun ve becerilerinin gelişimini ve yaygınlaşmasını desteklemekte, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca uzun vadede ekonomik gelişmeye yarar sağlayarak istihdam yaratmada ve dolayısıyla yoksulluğu azaltmada önemli bir rol oynamaktadırlar.³³

2.2. KOBİ'LERİN BÜYÜK İŞLETMELER KARŞISINDA DEZAVANTAJLARI

KOBİ'ler, sınırlı sermaye ile kuruldukları için sermaye yetersizliği ve fon temininde yaşanan sıkıntılar dezavantajlarının başında gelmektedir.

Sınırlı sermaye ile kurulan KOBİ'ler, çevresel etkenlerdeki olumsuzluklardan etkilenmektedirler. Özellikle de ekonomik dalgalanmaların olduğu zamanlarda ödeme

³⁰ Ovidiu Nicolescu, "Main Features of SMEs Organisation System", *Evview of International Comparative Management*, C. 10, S. 3 (2009), ss. 410-11.

³¹ Figen Ertan, *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ)'lere Sağlanan Kamusal Ar-Ge Teşvikleri: Kamusal Ar-Ge Teşviklerinin KOBİ'ler Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Anket Çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 26.

³² Robert J. McIntyre, *The Role of Small and Medium Enterprises in Transition: Growth and Entrepreneurship*, 1. b., Helsinki: World Institute for Development Economics Research, 2001, s. 11.

³³ Sarwar Hobohm, "Small and Medium-Sized Enterprises in Economic Development: The UNIDO Experience", *Journal of Economic Cooperation*, C. 22, S. 1 (2001), ss. 3-5.

gücünde yaşadıkları sıkıntılar sonucu öz sermayeleri erir ve KOBİ'leri kredi kullanımı gibi kaynak arayışına yöneltir.³⁴

Finansal sorunların aşılmasında kullanılan yöntemlerden biri yabancı kaynak kullanımınıdır. KOBİ'lerin, yabancı kaynak temini büyük işletmelere göre daha zordur. Çünkü bankacılık faaliyetlerinin daha çok büyük işletmelerin lehine olması, devlet teşvik politikalarının fon temini için yeterli olmaması yabancı kaynak temininde sorunlara yol açmaktadır.³⁵ Ayrıca büyük şirketler borsada işlem gördükleri için finansal bilginin şeffaflığı söz konusu olduğundan bankalar, yatırımcılar vb kurum ve kuruluşlar büyük şirketlere yönelmektedir.³⁶

KOBİ sahibi veya yöneticisi işletme içerisinde çoğu zaman finans, üretim, pazarlama vb. konuları tek elden yürütmektedir. KOBİ yöneticilerinin birçok farklı alanla uğraşması yapılan iş yükünü arttırmakta ve bu durum; yeni üretim metotlarının hayata geçirilmesi, finansal alternatiflerin değerlendirilmesi, mali tabloların yorumlanması gibi birçok teknik bilgi gerektiren konularda sorunlara yol açmakta ve KOBİ'ye rekabet etme konusunda dezavantaj yaratmaktadır.³⁷

KOBİ'lerin, büyük işletmeler karşısındaki dezavantajları arasında kurumsallaşamama sorunu bulunmaktadır. KOBİ sahiplerinin işletmeyi benimsemesi sonucu yönetimi uzman kişilerle paylaşmak istememesi, büyümenin yaratacağı riskleri göze alamama gibi nedenler işletmenin kurumsallaşmasının önüne geçmektedir. Bunun sonucunda büyük işletmelerle rekabet etmede zorlanmaktadırlar.³⁸

KOBİ'lerde, kurumsallaşmanın olmaması veya az olması, finansal sorunlarının bulunması vb. nedenlerden dolayı teknolojik yenilikleri takip etmede ve kendi

³⁴ Nuri Hacıevliyagil, "KOBİ'lerin Finansman Sorununa Bir Çözüm Önerisi: Milli Ekonomi Modeli (MEM)", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 3 (2016), s. 36.

³⁵ A.yer, s.36.

³⁶ Thao T. Nguyen, *Capital Structure Determinants of Small and Medium Enterprises (SMEs) and Large Sized Enterprises (LSEs): Evidence from U.S. Public Companies*, (Yüksek Lisans Tezi), Minnesota: The College of St. Scholastica, 2014, s. 13.

³⁷ Simon Bridge, Ken O'Neill, Stan Cromie (auth.), *Understanding Enterprise, Entrepreneurship and Small Business*, 1. b., United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1998, s. 137.

³⁸ Erkan Emecen, Hüseyin Çiçek, "KOBİ'lerin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Burdur İli İmalat Sektöründeki İşletmeler Üzerinde Bir Araştırma", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2016), s. 145.

teknolojilerini üretmede zorlanırlar. Bu durum büyük işletmeler karşısında ürün ve hizmet kalitesi açısından geride kalmalarına neden olmaktadır.³⁹

Bir işletmenin geniş çaplı üretim veya hizmet sunması sonucu birim maliyetinin düşmesine ve maliyet konusunda avantaja geçmesine ölçek ekonomisi denmektedir. Büyük işletmeler geniş çaplı üretim yapmaları sonucunda ölçek ekonomisinden yararlanabilmekte ve işletmenin kar edip büyümesi konusunda avantaj sağlayabilmektedir. Ancak KOBİ olarak sınıflandırılan işletmeler genelde siparişe dayalı üretim yaptıklarından ölçek ekonomisinden yararlanamamakta ve bu konuda dezavantaj yaşamaktadırlar.⁴⁰

3. KOBİ'LERİN DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

3.1. KOBİ'LERİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

1970'li yıllarda ortaya çıkan petrol krizi büyük işletmelerin, küçülmeye gitmesine ya da iflas etmesine neden olmuştur. KOBİ'ler bu krizden esnek yapılarının getirmiş olduğu avantajdan ötürü daha az zarar görmüştür.⁴¹ Bu durum KOBİ'lere, hükümet politikalarında daha fazla yer verilmesine neden olmuş ve bu sayede KOBİ'ler pek çok ülkede makro ekonomik politikaların temelini oluşturmaya başlamıştır.⁴²

1980'lerde serbest piyasa ekonomisine geçiş yapıldıktan sonra rekabet edebilmede KOBİ'ler önemli bir rol oynamışlardır. Çünkü başarılı olan girişimciler potansiyel girişimcileri teşvik ederek, büyük işletmelerin piyasayı kontrol etme gücünü azaltmış, piyasalarda rekabet ortamının güçlenmesine yardımcı olmuşlardır.⁴³ Rekabetin

³⁹ Suzana Pavic, *The Creation of Competitive Advantage in SMEs Through E-Business*, (Doktora Tezi), United Kingdom: University of Sheffield, 2010, ss. 22-35.

⁴⁰ Ovidiu-Iliuta Dobre, "Differences of Organizational Culture Between Small and Large Enterprises", *Economic Sciences Series*, C. XVI, S. 1 (2016), ss. 296-301.

⁴¹ David John Storey, *Small Firms in Regional Economic Development: Britain, Ireland and the United States*, 1. b., England: Cambridge University Press, 1985, s. 1.

⁴² Hidayet Keskin, Canan Şentürk, "The Importance of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in Economies: Swot Analyses of the SME Sector in Turkey and Albania", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 3, S. 1 (2010), s. 120.

⁴³ Ludovica Ioana Savlovschi, Nicoleta Raluca Robu, "The Role of SMEs in Modern Economy", *Economia Seria Management*, C. 14, S. 1 (2011), s. 278.

artmasıyla faaliyetlerine devam etmek isteyecek olan KOBİ'ler yenilik arayışına girerek ekonomik büyümenin hızlanmasını da sağlamıştır.⁴⁴

KOBİ'ler, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri fark etmeksizin üretim, katma değer, yatırım, ihracat, yoksulluğu azaltma, toplumsal refahı sağlama vb. katkılarıyla ekonomik ve sosyal kalkınmanın temelini oluşturmaktadır.⁴⁵

OECD 2019 yılı verilerine göre KOBİ'ler, toplam işletme sayısının yaklaşık olarak % 99'unu temsil etmektedirler.⁴⁶ İstihdam ettikleri işgücü yüzdesi ise ülkeden ülkeye değişmektedir. Eurostat, Filipin ve Japonya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı 2019 yılı verilerine göre, istihdamın İngiltere'de %53,8'ini, Filipinler'de %62'sini, Yunanistan'da %87,9'unu, Japonya'da %68,8'ini, Hollanda'da %63,8'ini, Çek Cumhuriyeti'nde %66,4'ünü oluştururken AB'de %66,6'sını oluşturmaktadır.⁴⁷

KOBİ'lerin katma değere katkısı da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. OECD ve Eurostat 2019 yılı verilerine göre, katma değer Danimarka'da %60,8, Almanya'da %54,4 Lüksemburg'da %67,7, İsveç'de %61,2, Hollanda'da %62,3, Fransa'da %55,8 ve Avusturya'da %62 oranlarında değişmektedir.⁴⁸

Bu özelliklere ve verilere göre, tüm ülkelerde KOBİ'lerin aktif bir rolü olduğu görülmektedir. Bugün piyasaların küreselleşmesiyle beraber, tüm ülkeler KOBİ'lerin sosyal ve ekonomik değişimlere daha hızlı uyum sağladıklarını düşünmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerin rekabet etme güçlerini ve teknolojik seviyelerini arttırmalarını sağlamaları için bir takım destek ve teşvikler verilmiş ve bu destek ve teşviklerin artırılabilmesi için çalışmalar hızlandırılmıştır.⁴⁹

⁴⁴ OECD, "Enhancing the Contributions of SMEs in a Global and Digitalised Economy", Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, Paris: OECD, 2017, s. 7, <https://www.oecd.org/industry/C-MIN-2017-8-EN.pdf>.

⁴⁵ McIntyre, *The Role of Small and Medium Enterprises in Transition: Growth and Entrepreneurship*, s.9.

⁴⁶ OECD, <https://www.oecd.org/>, (26.08.2019).

⁴⁷ Savlovschi, Robu, "The Role of SMEs in Modern Economy", ss. 278-80.

⁴⁸ OECD, "Enhancing the Contributions of SMEs in a Global and Digitalised Economy", s. 6.

⁴⁹ Keskin, Şentürk, *The Importance of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in Economies: Swot Analyses of the SME Sector in Turkey and Albania*, s.122.

3.2. KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Türkiye’de KOBİ’lerin önem kazanması 1980 yılından sonra olmuştur. 1980 yılı öncesinde KOBİ’ler, Türkiye’de önemli kuruluşlar olmasına rağmen KOBİ’lerin gelişmesini ve güçlenmesini sağlayacak yeterli politikalar bulunmamaktaydı. Ancak 1980 yılı itibariyle özellikle de AB’ye uyum çalışmalarının başladığı son zamanlarda KOBİ’lerin ekonomik anlamda ne kadar önemli kuruluşlar olduğu anlaşılmaya başlanmış ve KOBİ’leri geliştirecek ve güçlendirecek politikalara daha fazla önem verilmiştir. Türkiye’de KOBİ’leri, Cumhuriyet öncesi, Cumhuriyetin ilk yılları, 1950-1980 yılları ve 1980 sonrası olarak değerlendirmek mümkündür.⁵⁰

Türk girişimciliğinin temeli olarak bilinen ahilik (zamanla lonca olarak adlandırılmış) teşkilatı Cumhuriyet öncesi dönemde ekonomik ve sosyal açıdan önemli bir paya sahip olmakla beraber uzun yıllar varlığını sürdürmüştür. Ancak Cumhuriyetin kurulması ile beraber birçok alanda yapılan reformlar ekonomik ve sosyal alanda köklü dönüşüme sebep olmuş ve bu değişimlere ayak uyduramayan ahilik teşkilatı varlığını sürdürememiştir.⁵¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında; ülkenin kalkınmasını sağlamak amacıyla 1923 yılında İktisat kongresi yapılmış, sanayileşmeyle ilgili önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda, “Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu” çıkarılmış, “Sanayi ve Maadin Bankası” kurulmuştur. Böylece sanayileşmeyle ilgili ilk yasal düzenlemelerin alt yapısı oluşturulmuştur. Daha sonrasında 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılarak küçük işletmeciliğe yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Sanayi tabanını oluşturmak amacıyla devlet harekete geçmiş ve bu doğrultuda sanayinin gelişmesini sağlamak amacıyla “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planını” oluşturmuştur. Bu süreç İkinci Dünya Savaşına kadar devam etmiştir.⁵²

⁵⁰ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz, Halil İbrahim Sarıoğlu, “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 53 (2007), s. 107.

⁵¹ Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılması ve Türkiye’de KOBİ’ler*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 2008, ss. 133-34.

⁵² Özlem Genç, *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de KOBİ’ler ve Girişimcilik*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 98.

1950 yılı itibariyle girişimci yaratmak ve var olan girişimcileri desteklemek politikası yürütülmüş bu politikanın sonucunda “Türk Girişimciler Grubu” oluşmuştur. Ancak bunların sayısı ve nitelikleri beklentileri karşılayacak seviyeye ulaşamamıştır.⁵³

1970’li yıllarda yaşanan petrol krizi ile beraber dünya genelinde ekonomik yavaşlama ve talepte düşüş yaşanmış bunun sonucunda gelişmekte olan ülkelerde var olan ithal ikameci yaklaşım yerine ihracata dayalı bir ekonomik politikayı uygulama fikri ortaya çıkmıştır.⁵⁴

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren girişimciliğe gereken önem verilmeye başlanmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla beraber Türkiye yeni bir yola girmiş ve yapısal bir dönüşüm hareketi başlatmıştır. Bunun sonucunda Türkiye ithalata dayalı olan ekonomik yapısını ihracata dayalı bir yapıya dönüştürme yönünde adımlar atmıştır. Bu durum girişimciliğe gereken önemin verilmesini sağlamış ve girişimciliği ve girişimcileri öne çıkartmıştır.⁵⁵

Tarihsel süreçte görüldüğü üzere ülkemizde küçük işletmeler, ekonominin gelişmesindeki ve kalkınmasındaki önemini korumuş ve bu nedenle verimliliklerinin artması için desteklenmiş ve günümüze kadar önemini koruyarak gelmiştir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal ve ekonomik katkıları sağlamasından dolayı ekonominin yapı taşlarından biri haline gelmiştir. Ülkemizde KOBİ’lerin sağladığı sayısal değerlere bakmak önemini daha anlaşılır yapacaktır.

TÜİK 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de KOBİ’lerin, 3,2 milyon sayısı bulunmakta ve KOBİ’ler toplam işletmelerin %99,8’ini oluşturmaktadır. Ölçeklerine göre baktığımızda %92,3 oranı ile en fazla mikro ölçekli işletmelerin olduğu görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin oranı ise sırasıyla %6,4 ve %1,1’dir. KOBİ’ler istihdamın da %72,4’ünü, personel maliyetinin %51,8’ini, cironun

⁵³ Özdemir, Ersöz, Sarıoğlu, “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, s. 182.

⁵⁴ Genç, *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de KOBİ’ler ve Girişimcilik*, s. 101.

⁵⁵ Özdemir, Ersöz, Sarıoğlu, “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, s. 182.

%50,4'ünü, üretim değerinin %44,1'i faktör maliyetiyle katma değer %44'ünü oluştururlar.⁵⁶

TÜİK 2019 yılı verilerine göre sektör bazında KOBİ'lerin en yaygın olduğu alanlar; gayrimenkul, ticaret, ulaştırma, tarım ve turizmdir. KOBİ'lerin; %36,3'ü toptan ve perakende ticaret, %14,4'ü ulaştırma ve depolama, %12,4'ü imalat sektöründe faaliyet göstermektedir.⁵⁷

TÜİK 2019 yılı verilerine göre ülkemizde ihracatın %36,6'sını ithalatın %21,5'ini KOBİ'ler sağlamaktadır.⁵⁸

Türkiye'deki KOBİ'ler genelde emek-yoğun üretim yapmakla birlikte son yıllarda teknolojiye duyulan ihtiyacın artması nedeniyle orta-yüksek düzeyde teknoloji üretimi yapan işletme sayıları da artmaya başlamıştır.⁵⁹

⁵⁶TÜİK, *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri*, 2020, Sayı:37548, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kucuk-ve-Orta-Buyuklukteki-Girisim-Istatistikleri-2019-37548>, (25.03.2020).

⁵⁷ a.yer.

⁵⁸ a.yer.

⁵⁹ Can Uz, "KOBİ Finansmanına Bütüncül Bakış", Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., 2019, s. 5..

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal okuryazarlık kavramına değinmeden önce okuryazarlık kavramının tarihsel değişiminin anlatılması finansal okuryazarlığın daha iyi anlaşılması açısından yol gösterici olacaktır.

Okuryazarlık tanımı ilk defa 1950 yılında yapılmış ve bu tanım “Günlük yaşantımız ile ilgili basit ve kısa cümleleri anlayarak, okuyup yazabilen kişi” olarak ifade edilmiştir. Bu ifadeyle okuryazarlık kavramı, okuma yazma becerisi ile sınırlı kalmıştır.⁶⁰

Sonraki yıllarda, ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınması için temel seviyede okuma-yazma öğretisinin tek başına yeterli olmadığı düşüncesi yaygınlaşmıştır. Örneğin, UNESCO tarafından 1963 yılında Tahran’da, “Eğitimsizlikle Mücadele Kongresi,” düzenlenmiş ve bu kongre, “kalkınma ile okuryazarlık arasındaki” ilişkiyi vurgulayarak “işlevsel okuryazarlık kavramının” önemini ortaya çıkartmıştır. Okuryazarlık tanımı artık hem bireyin hem de yaşadığı toplumun kalkınabilmesine fayda sağlayacak düzeyde gerekli olan bilgiyi edinme ve onu kullanabilme becerisi olarak tanımlanmıştır.⁶¹

1984 yılından sonra işlevsel okuryazarlık kavramı, çok işlevsel okuryazarlık kavramına dönüşmüş ve bu sayede her alanda kalkınmanın sağlanması, yaşam koşullarının iyileşmesi ve bilinçli kararlar alınması vb. amaçlarla köklü bir değişiklik yapılmıştır. Sadece yetişkinler için geçerli olan okuryazarlık çocuklar için de geçerli hale getirilmiş, ilköğretimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanmıştır.⁶²

⁶⁰ Hayati Adalar, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*, (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019, ss. 23-24.

⁶¹ Franco Vaccarino vd., “Daring to Define Literacy In The 21stcentury”, *New Literacies: Reconstructing Language and Education*, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, 2013, s. 3.

⁶² Firdevs Güneş, “Okur-Yazarlık Kavramı ve Düzeyleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 27, S. 2 (2019), ss. 503-4, doi:10.1501/Egifak_0000000368.

1990’lardan sonra okuryazarlık kavramı, yaşanan teknolojik gelişmelere ve bilgiye erişimin kolaylaşması gibi nedenlere bağlı olarak değişmiş birçok okuryazarlık kavramı ortaya çıkmıştır.⁶³ Yeni okuryazarlık; bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, istatistiksel okuryazarlık, internet okuryazarlığı, finansal okuryazarlık ve medya okuryazarlığı gibi türleri kapsayan bir kavram haline gelmiştir.⁶⁴

Daha önce de ifade edildiği üzere, okuryazarlık kavramı süreç içinde sürekli değişim göstermiş, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda toplumsal kalkınmanın sağlanmasında gerekli bir koşul haline gelmiştir. Okuryazarlık, içinde bulunulan toplumun koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiş ve çeşitlenmiştir. 2008 küresel krizi finansal okuryazarlık kavramını, bu kavramın önemini ve eksikliğini ön plana çıkarmıştır.

Krizde, bireylerin ve kurumların yüklü miktarlarda borç içinde oldukları, ancak bu borçlarını yönetmek için herhangi bir bütçe planlaması yapmamış oldukları gözlenmiştir. 2008 krizi sonrasında tasarrufların ve borçların nasıl yönetilebileceği konusu gündeme gelmiş ve bu durum finansal okuryazarlık kavramına olan ilgiyi artırmıştır.⁶⁵

Literatürde, finansal okuryazarlık kavramına ait ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle bu kavramı kullanan araştırmacıların ve kurumların tanımları farklılık göstermektedir. Hatta bazı ülkelerde, “finansal farkındalık”, “finansal yeterlilik” ve “finansal eğitim” kavramları finansal okuryazarlık kavramı yerine kullanılmaktadır.⁶⁶

Türkçede okuryazarlık, “okuryazar olma durumu”, okuryazar kişi ise, “okuması yazması olan, öğrenim görmüş kimse” olarak tanımlanmaktadır. Finansal okuryazar

⁶³ Adalar, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*, s. 24.

⁶⁴ C. L Mason, R. M Wilson, *Conceptualising Financial Literacy*, United Kingdom: Loughborough University, 2000, ss. 15-16.

⁶⁵ Leora F Klapper, Annamaria Lusardi, Georgios A Panos, “Financial Literacy and the Financial Crisis”, *National Bureau of Economic Research*, S. 17930 (2012), s. 2.

⁶⁶ Habil Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, 1. b., İstanbul: Hiperlink, 2012, s. 17.

olan kişi, temel düzeyde finans bilgisine sahip olan ve bu bilgiyi finansal kararlarında kullanabilen kişi olarak tanımlanmaktadır.⁶⁷

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK TANIMLARI

Finansal okuryazarlık kavramının tek bir tanımı bulunmamasına rağmen tanımlar belirli kavram çerçevesinde yapılmıştır. Bu kavram çerçevesi aşağıda belirtildiği gibidir.⁶⁸

- Finansal kavramların bilgisi
- Finansal kavramlarla iletişim kurabilme
- Kişisel finansı yönetme becerisi
- Uygun finansal kararlar verme becerisi
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlamanın etkili bir şekilde yapılabilmesidir.

Çeşitli çalışmalar ve kurumlar tarafından yapılan finansal okuryazarlık tanımlarına bakıldığında:

Finansal okuryazarlık, 1992 yılında Noctor vd. tarafından “Bireylerin tasarruflarını yönetebilmeleri için bilgiyi bilinçli bir şekilde kullanması, yönetebilmesi ve kararlarını etkili bir şekilde alması” olarak tanımlanmıştır.⁶⁹

Hendriks ise finansal okuryazarlığı, “Ömür boyu sürecek refah bir yaşam için finansal kaynakları etkin bir şekilde yönetmek için bilgi ve becerileri kullanma yeteneğidir” şeklinde tanımlamıştır.⁷⁰

Fernandes vd. çalışmalarında finansal okuryazarlığı, “Kişisel finansa özgü insan sermayesi” olarak tanımlamaktadır.⁷¹

⁶⁷ a.yer, ss. 17-18.

⁶⁸ David L. Remund, “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), s. 279, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x.

⁶⁹ Joseph Kai Kow Yeo, “Infusing Financial Literacy in Primary Mathematics: A Proposed Framework for Instruction”, *International Handbook of Financial Literacy*, Singapore: Springer, 2016, s. 604.

⁷⁰ Toma P Hendriks, *National Financial Literacy Strategy*, New York: Nova Science, 2010, s. 1.

⁷¹ Daniel Fernandes, John G. Lynch, Richard G. Netemeyer, “Financial Literacy, Financial Education and Downstream Financial Behaviors”, *Forthcoming in Management Science*, 2014, s. 4.

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu (IOSCO) finansal okuryazarlığı, “Yatırımcıların her bir temel yetkinliği edinmeleri için gerekli olan bilgi, tutum ve davranışların bütünü olarak” tanımlamaktadır.⁷²

Temizel ve Bayram tarafından yapılan finansal okuryazarlık tanımı, “Gündelik yaşamda kullanılan finansal araçların seçiminde bilgi temelli kararlar verebilmeyi sağlayan yeterlilik düzeyini” ifade etmek olarak yapılmıştır.⁷³

Gökmen , “Bireyin finansal sağlığını sağlamak ve korumak için gereken finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlardan oluşan bileşen” olarak finansal okuryazarlığı tanımlamıştır.⁷⁴

2012 yılında Türkiye’de kurulan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) finansal okuryazarlığı, “Bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olabilmesi” şeklinde tanımlamıştır.⁷⁵

Yapılan tanımlar birbirinden farklı olsa da tanımların ortak noktası finansal okuryazar olmanın sadece finansal bilgi ile sınırlı olmadığı, bu bilginin tutum ve davranışlara da yansımaları gerektiği konusunda birleşmektedir. Ancak bu şekilde finansal kararlarımız etkili ve verimli olabilmektedir.

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Finansal okuryazarlık, finansal sistemin sağlıklı işleyebilmesinde önemlilik arz etmektedir. Çünkü finansal piyasaların serbestleşmesiyle birlikte rekabet artmış ve bu durum yeni ürünlerin ve hizmetlerin çeşitlenmesine ve karmaşıklaşmasına yol açmıştır. Bu ürün ve hizmetlerin yaratmış olduğu riskler ve fırsatlar içinde karar vermek bireylerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu nedenle bireylerin doğru finansal kararlar alması ve bu kararları yönetebilmesi için finansal okuryazar olması gerekmektedir.

⁷² IOSCO, *Core Competencies Framework On Financial Literacy For Investors*, 2019, <https://www.iosco.org/news/pdf/iosconews546.pdf>. ss.1-3,(06.10.2019)

⁷³ Fatih Temizel, Fatih Bayram, “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 1 (2011), s. 73.

⁷⁴ Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, s. 4.

⁷⁵ FODER, <https://www.fo-der.org/>, (06.10.2019).

Doğru alınmayan kararlar hem bireyin finansal refahını hem de finansal sistemin işleyişini olumsuz etkileyeceğinden finansal okuryazarlık büyük önem arz etmektedir.⁷⁶

Finansal sistem içerisinde, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin yer alması finansal piyasaların şeffaflığını artırmada önemli rol oynamaktadır. Çünkü finansal okuryazar olan bireyler almak istediği ürün hakkında önceden araştırma yapacağından bilinçli olacak ve finansal kurumlara danışırken daha fazla bilgi talebinde bulunacaklardır. Böylece finansal okuryazar olan bireyler, finansal kurumların ve denetleyici kurumların piyasaların şeffaflığını sağlamaları için baskı oluşturarak olumlu katkı sağlayacaklardır.⁷⁷

Ayrıca finansal piyasalarda şeffaflığın sağlanması bireylerin, finansal piyasalara karşı güvenini arttıracaktır. Bu durum finansal piyasaların hareketlenmesine sebep olacak, finansal sektörün ve ekonominin büyümesine katkıda bulunacaktır.

Finansal piyasalardaki ürünlerin ve hizmetlerin çeşitlenmesi bireylere ve kurumlara daha farklı finansal araçlar kullanarak borçlanma imkanı da sunmaktadır. Finansal okuryazar olan birey ve kurumlar, borçlanma kararı alırken yüksek işlem maliyetlerinden ve maliyetli borçlanma araçlarından kaçınacak ve kendi çıkarlarına uygun bir şekilde karar verebilecektir.⁷⁸

Kendi çıkarlarına uygun doğru finansal karar verebilen bireyler aynı zamanda doğru finansal davranışlar sergileyecektir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, finansal okuryazar olan birey, almak istediği ürün hakkında önceden araştırma yapacağından bilinçli olacak ve böylece “finansal dolandırıcılığa” da maruz kalmayacaktır.⁷⁹

Finansal okuryazarlık, finansal dolandırıcılık gibi olaylar karşısında “tüketicinin korunması” ilkesinin önemini daha çok ortaya çıkarmıştır. Bilinçli bireyler bu tür

⁷⁶ Annamaria Lusardi, Olivia S. Mitchell, “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, *Journal of Economic Literature*, C. 52, S. 1 (2014), ss. 5-7, doi:10.1257/jel.52.1.5.

⁷⁷ Fatih Temizel, İnci Oya Çoşkun, “Finansal Piyasalar ile Etkin Bir İletişim ve Geliştirilmiş Şeffaflık Aracı Olarak Yatırımcı İlişkileri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2 (2010), ss. 84-86.

⁷⁸ Annamaria Lusardi, Peter Tufano, “Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness”, *Nber Working Paper Series*, S. 14808, (2009), s. 3.

⁷⁹ Kadir Murat Altıntaş, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, 2008, s. 21.

olaylar karşısında sahip olduğu hakların farkında olacak, şikayet için başvuracağı mercileri bilecek ve hukuki desteklerden yararlanabilecektir.⁸⁰

Finansal okuryazarlığın bireylere sağladığı en önemli katkılardan biri, parasını daha iyi yönetebilmesidir. Parasını iyi yönetebilen birey, gelirlerinin bir kısmını tasarruf edecektir. Bu tasarruflar sonucu yatırımlarda da olumlu gelişmeler yaşanacaktır. Bireyler ek kazanç elde etmek için tasarruflarını yatırıma dönüştürerek hem bireylerin bu piyasalarda daha fazla yer almasına hem de finansal sistemin işleyişine olumlu katkı sağlayacaktır.⁸¹

Tüm bunların yanı sıra finansal okuryazarlık, gelecek için daha etkili ve verimli bir finansal planlama yapabilme imkanı sunmaktadır. Geçmişte “tanımlanmış fayda esaslı” emeklilik sisteminden “tanımlanmış katkı payı esaslı” emeklilik sistemlerine geçilmesinden dolayı bireyler bazı finansal risklerin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmıştır. İyi bir emeklilik döneminin, bilinçli yapılmış plan ve doğru seçilmiş finansal ürünlerle gerçekleşmesinde finansal okuryazarlığın önemi ön plana çıkmaktadır.⁸²

Genel olarak, doğru alınmamış finansal kararların sadece bireyin finansal refahını değil aynı zamanda finansal sistemin ve ekonominin sürdürülebilir olmasını engelleyen bir durum olmasından dolayı finansal okuryazarlığın daha büyük bir önemle ele alınmasını sağlamış ve birçok kurum ve kuruluş tarafından finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİLEŞENLERİ

Daha öncede belirttiğimiz gibi literatürde, finansal okuryazarlık kavramına ait ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle, kavramın içeriğini açıklamak için finansal okuryazarlık bileşenlerinden bahsetmek yararlı olacaktır.

⁸⁰ a.yer, s. 31.

⁸¹ Sue Lewis, Flore-Anne Messy, “Financial Education, Savings and Investments: An Overview”, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012, s. 16, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k94gxrw760v-en.pdf?expires=1585070287&id=id&accname=guest&checksum=73E6C18E69E0372CE999868B21250E54>.

⁸² Larry Orton, “Financial Literacy: Lessons from International Experience”, CPRN Research Report, Ottawa, 2007, ss. 4-5.

Yapılan bazı çalışmalarda finansal okuryazarlık bileşenleri olarak, bireylerin “para idaresi, harcama, borçlanma, enflasyon, finansal ürünlerin bilgisi” vb. konularda finansal bilgi seviyesine odaklanırken, bazı çalışmalarda finansal davranış seviyesine odaklanmıştır.⁸³

Aynı şekilde bazı çalışmalarda finansal okuryazarlık bileşeni olarak, “paranın zaman değeri, satın alma gücü, kredi kartı ve tüketici kredisi kullanabilme, kaynakların yönetimi, bankacılık hizmetleri, hisse senedi, emlak yönetimi, günlük finansal kararlar, bütçeleme vb.” ele alınmıştır.⁸⁴

Son yıllarda birçok araştırmacı, finansal okuryazarlık bileşenleri olarak; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış boyutlarını kullanarak, finansal okuryazarlığı çeşitli yönleriyle ele almıştır.⁸⁵

Bu çalışmada finansal okuryazarlık bileşenleri olarak bireyin, finansal konularla ilgili sağlam kararlar alabilmesi ve bu kararları uygulayabilmesi için; bilgi, beceri, tutum ve davranış özelliklerine sahip olması gerektiği düşüncesinden hareketle “finansal bilgi”, “finansal tutum” ve “finansal davranış” unsurları ele alınmıştır.

1.3.1. Finansal Bilgi

Makro ekonomik ve mikro ekonomik olmak üzere iki farklı boyutta ele alınan finansal bilgi, bilginin bir türü olarak değerlendirilmektedir. Ekonominin geneline ilişkin finansal bilgileri ifade eden; cari açık, yıllık bütçe planları, ithalat-ihracat rakamları gibi bilgiler makro ekonomik düzeyde finansal bilgi olarak değerlendirilirken, tüm işletmeleri ve bireylerin ekonomik durumunu etkileyen ve gelecekte de etkilemesi

⁸³ Jeanne M Hogarth, Marianne A Hilgert, “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy”, *Consumer Interest Annual*, C. 48 (2002), ss. 2-5.

⁸⁴ Sandra J. Huston, “Measuring Financial Literacy”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), s. 303, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x.

⁸⁵ Adele Atkinson, Flore-Anne Messy, “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012, C. 15, ss. 6-9, doi:10.1787/5k9cfs90fr4-en.

mümkün olan her türlü finansal bilgi mikro ekonomik düzeyde finansal bilgi olarak değerlendirilmektedir.⁸⁶

Finansal anlamda bilgili olmak, bireyin hem kendisine hem de toplumun ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle finansal bilgi, hem birey ve hane halkları hem de devlet, kurum ve kuruluşlar için büyük önem arz etmektedir.⁸⁷

Finansal bilgiye sahip olan bir birey, finansal karar verebilme becerisiyle hem finansal ilişkilerini yönetebilecek hem de finansal güvenliğini ve yaşam standardını sağlayabilecektir.⁸⁸

Finansal bilginin eksikliği halinde birey; bütçe, tasarruf, borçlanma, finansal planlama, sigorta, finansal ödemeler ve finansal ürünlerin uygunluğunu değerlendirme gibi konularda hatalı kararlar alabilecektir.⁸⁹

Bireyin finansal okuryazar olarak değerlendirilebilmesi için bütçe, sigorta, tasarruf, yatırım, kredi, basit faiz ve bileşik faiz hesaplama, enflasyon, risk ve getiri ilişkisi gibi temel finansal bilgileri bilmesi gerekmektedir. Temel finansal bilgiye sahip olmak da ancak finansal eğitim almakla mümkün olmaktadır. Finansal eğitimin ana odağı bilgi iken finansal okuryazarlığın ana odağı ise bu bilgilerin kullanılması sonucu etkili ve doğru kararlar alınmasını sağlamak ve bireyin finansal tutum ve davranışlarının şekillenmesini sağlamaktır.⁹⁰

⁸⁶ Fevzi Serkan Özdemir, *Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, ss. 9-10.

⁸⁷ Hogarth, Hilgert, "Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy", s. 1.

⁸⁸ Doug Widdowson, Kim Hailwood, "Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System", *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, C. 70, S. 2 (2007), s. 38.

⁸⁹ Moreblessings Mapolisa, *An Investigation of the Impact of Financial Literacy on Small to Medium Enterprises (SMEs) Financial Performance in Zimbabwe: A Case of Gweru*, (Doktora Tezi), Gweru Zimbabwe: Midlands State University, 2016, ss. 24-25.

⁹⁰ Cliff A Robb, Patryk Babiarz, Ann Woodyard, "The Demand For Financial Professionals' Advice: The Role Of Financial Knowledge, Satisfaction, And Confidence", *Financial Services Review*, C. 21, S. 4 (2012), ss. 292-95.

1.3.2. Finansal Tutum

Finansal tutum, “Belirli bir varlığı bir dereceye kadar iyilik veya hoşnutsuzlukla değerlendirme yoluyla ifade edilen psikolojik eğilim” şeklinde tanımlanır. Kısacası finansal tutum, bazı finansal yönetim uygulamalarına katılıp katılmamaya yönelik psikolojik bir yatkınlıktır. Başka bir ifadeyle ise finansal tutum, finansal konulara karşı kişisel eğilim olarak tanımlanmıştır.⁹¹

Finansal okuryazarlığın önemli bir bileşeni olarak değerlendirilen finansal tutum, finansal okuryazarlığın diğer önemli bileşeni olan finansal davranışı geliştirmede yardımcı unsur olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin; insanların gelecekları için tasarruf yapma konusunda olumsuz bir tutum sergilediği bir durumda, eylemlerinde tasarrufta bulunmaya daha az yatkın olacakları beklenmektedir. Yine benzer şekilde, kısa vadeli taleplere öncelik göstermeyi tercih eden bireylerin, acil durumlar için tasarruf yapma veya daha uzun vadeli finansal planlar konusunda isteksiz olmaları beklenmektedir.⁹²

Bireyin olumlu finansal tutum sergilemesi, parayı harcamak yerine bugünü ve yarınını düşünmesi sonucu uzun vadede tasarruf ve finansal planlar yapmayı ve bir şey satın almadan önce ödeme gücünü değerlendirebilmeyi düşünmesi olarak ifade edilebilir.

1.3.3. Finansal Davranış

Bireylerin para yönetimi konusundaki tutumlarını davranışa dönüştürülmesi olarak tanımlanan finansal davranış, “bütçe planlamaları, borç ve kredi değerlendirmeleri, uzun vadeli finansal hedeflerin belirlenmesi ve günlük harcamaların yönetimi” gibi konularda daha bilinçli bir şekilde davranmalarını içermektedir.⁹³

⁹¹ Umogbaimonica Esiebugie, Agwa Tewase Richard, Asenge Lupem Emmanuel, “Financial Literacy and Performance of Small and Medium Scale Enterprises in Benue State, Nigeria”, *International Journal of Economics, Business and Management Research*, C. 2, S. 4 (2018), ss. 68-69.

⁹² Riccardo Natoli, “Factors Contributing to Financial Literacy Levels among a Migrant Group: An Analysis of the Vietnamese Cohort”, *International Journal of Social Economics*, C. 45, S. 5 (2018), ss. 731-33.

⁹³ Jing J. Xiao (ed.), “Applying Behavior Theories to Financial Behavior”, *Handbook of Consumer Finance Research*, New York: Springer, 2008, ss. 69-73.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde önemli bir unsur olan finansal davranış, eğitim ile beraber bireylere, gerekli olan bilgi ve tutumu sağlayacak ve bireyin finansal anlamda daha olumlu davranış sergilemesine katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlığın yararlı ve verimli bir davranış sürecine dönüşemediği bir durumda elde edilecek kazanım azalacaktır.⁹⁴

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık ve finansal davranış arasındaki ilişkiye dayalı yapılan birçok çalışmada, finansal eğitim almış olan bireylerin finansal bilgisinin geliştiğini ve olumlu finansal davranış sergilediği ortaya çıkmış dolayısıyla finansal okuryazarlık seviyesini yükselttiği sonucuna varılmıştır.⁹⁵

Finansal okuryazarlık ve finansal davranış arasındaki ilişkiye bakan çalışmaların genelinde, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olanların finansal davranış seviyesinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca finansal okuryazarlık seviyesi düşük olanların davranışlarını çevresine göre şekillendirdiği gerekçesiyle finansal davranış seviyesinin düşük olduğu bulunmuştur.⁹⁶

Finansal okuryazarlık, finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilginin bir birleşimi olarak görüldüğünden finansal okuryazarlığı geliştirmek, sadece finansal bilgi ile mümkün olmamakta, finansal bilginin finansal tutum ve finansal davranışlarda olumlu katkılar yaratması ile sağlanmalıdır. Bu nedenle, bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini nasıl yükseltebileceklerini açıklayan kapsamlı bir finansal okuryazarlık modeli geliştirerek, bu bileşenler arasındaki ilişkilerin daha anlaşılır bir duruma gelmesi açısından önem kazanmaktadır.⁹⁷

⁹⁴ Lewis Mandell, "Financial Literacy of High School Students", *Handbook of Consumer Finance Research*, New York: Springer, 2008, ss. 177-79.

⁹⁵ Nathan D Peach, Haowen Yuan, "Assessing the Financial Knowledge, Behaviours, and Attitudes of Undergraduates", *E-Journal Of Business Education & Scholarship of Teaching*, C. 11, S. 2 (2017), s. 179.

⁹⁶ Erick Otieno, *Influence of Financial Literacy on Financial Performance of Small and Medium Enterprises in Ruru Town*, (Yüksek Lisans Tezi), Kenya: Egerton University, 2016, s. 16.

⁹⁷ Puneet Bhushan, Yajulu Medury, "An Empirical Analysis of Inter Linkages Between Financial Attitudes, Financial Behaviour and Financial Knowledge of Salaried Individuals", *Indian Journal of Commerce & Management Studies*, C. 5, S. 3 (2014), ss. 61-63.

2. FİNANSAL EĞİTİM

Finansal eğitim, “Bireylerin finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgilendirilmesinde ve kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamada gerekli olan bilgi, tutum, davranış ve becerileri oluşturma aracıdır.” şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁸

Finansal eğitim ile ilgili yaygın olarak kullanılan bir diğer tanım ise OECD tarafından yapılmıştır. OECD, finansal eğitimi “finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgileri geliştiren, finansal riskler ve fırsatlar hakkında farkındalıkları arttıran, bilinçli kararlar verme yetisi kazandıran, finansal refahı artıracak etkili faaliyetler yaptıran ve bu konularda yardıma ihtiyaç olduğunda yol gösterici olan bir süreçtir.” şeklinde tanımlamıştır.⁹⁹

Finansal eğitim ile bireyler finansal piyasalar, finansal araçlar, finansal kurumlar vb. gibi konularda bilgi sahibi olmanın yanı sıra elde edilen bu bilgilerin nasıl uygulanacağı konusunda kabiliyet kazanmaktadırlar. Bu bağlamda finansal eğitim bireyler için finansal bilgi edinmekten çok daha fazlasını ifade eden bir kavramdır. Finansal eğitim almayan bir birey karşısına çıkacak olan finansal bilgileri yorumlamakta zorluk yaşayacak, yanlış finansal kararlar alacak kısacası doğru finansal davranış kalıplarını sergileyemeyecektir.¹⁰⁰

Tanımlardan da görüldüğü gibi finansal eğitim ile finansal okuryazarlık birbirinden ayrı düşünülemez kavramlardır. Eğer finansal okuryazarlık seviyesi yükseltmek istenirse bunun için gerekli görülen şey finansal eğitimden geçmektedir.

⁹⁸ Jonathan Fox, Suzanne Bartholomae, Jinkook Lee, “Building the Case for Financial Education”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 39, S. 1 (2005), s. 195, doi:10.1111/j.1745-6606.2005.00009.x.

⁹⁹ OECD, *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*, OECD, 2005, s. 13.

¹⁰⁰ Mustafa Özçam, “Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler”, Araştırma Raporu, Sermaye Piyasası Kurulu, 2006, s. 2, <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/934>.

Finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek için gerekli olan finansal eğitimin etkili ve verimli olabilmesi eğitimin doğru planlanmasına bağlıdır. Ayrıca aşağıda gösterilen bazı faktörlerin dikkate alınması da çok önemlidir.¹⁰¹

- Finansal eğitim için ilk adım mümkün olduğunca erken dönemde atılmalı ve ilkökul dönemlerinde bireyde farkındalık oluşturacak basit eğitimler verilmedir.
- Finansal eğitim demografik özelliklere göre, meslek gruplarına göre farklılaşmalı ve her bir gruba verilecek eğitim için görev alacak eğitimciler de alanında eğitilmiş kişiler olmalıdır.
- Bireylerin finansal okuryazarlık eğitimlerine katılımlarını arttırmak adına bilinçlendirme amaçlı eğitimler verilmeli, birey finansal eğitim alma konusunda teşvik edilmelidir.
- Finansal eğitim, önemli yaşam planlamaları olarak değerlendirilen; tasarruf, borç, sigorta, emeklilik gibi konulara odaklanmalıdır. Bireye karmaşık gelecek finansal kavramlar basitleştirilmelidir.

Finansal ürün ve hizmetlere olan erişimin artması sonucunda finansal piyasalardaki karar alıcılar için seçenekler de artmıştır. Birçok farklı seçenek arasında ihtiyaç duyulan ve doğru olan seçeneği seçmek için de karar alıcının bilgi, beceri ve yorum kabiliyeti gelişmiş olmalıdır. Bu da ancak yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip olmakla mümkündür. Yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip olmanın koşulu ise finansal eğitim almaktan geçmektedir.¹⁰²

Finansal eğitimin her yaştaki ve her gelir grubundaki bireylere verilmesi sonucu; bireyin finansal okuryazarlık düzeyi artacak, finansal konularda farkındalığı artacak, finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olacak ve finansal ürünleri daha etkin bir şekilde kullanma yeteneğine sahip olacaktır. Ayrıca bireyin bilinçlenmesi finansal kuruluşlardan gelecek yaptırımların farkında olmasını sağlayacak, kendini korumak için

¹⁰¹ Nahid Barmaki, *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 14.

¹⁰² OECD, *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD, 2014, ss. 11-16.

yetkili kuruluşlara haber verecektir. Bu durum denetim mekanizmasının güçlenmesini sağlayacak ve finansal dolandırıcılığa maruz kalmanın önüne geçilmiş olacaktır.¹⁰³

Finansal donanıma sahip olan birey piyasadaki çeşitli araçlar tarafından sunulan finansal hizmetleri kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda karşılaştıracak, daha iyi ürün ve hizmet talep edecek ve bu da finansal piyasaların etkinliğini arttırarak daha rekabetçi bir piyasa oluşmasını sağlayacaktır. Bu durum sonucunda finansal piyasalar gelişecektir.¹⁰⁴

Finansal eğitim finansal piyasalarda oluşacak risk ve fırsatların farkına varılmasını sağlayarak oluşacak riskleri en aza indirmeyi, fırsatların da doğru bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır. Ayrıca isabetli finansal kararlar alınmasına, tüketim, tasarruf ve yatırım bilincinin gelişmesine ve piyasalardaki likiditenin artmasına katkı sağlayacaktır.¹⁰⁵

Finansal eğitim seviyesinin düşük olması sonucunda; yatırımcının para kaybetmesi, tasarrufların azalması, büyüme ve istihdam imkânlarının daralması, bireylerin sermaye piyasalarından uzaklaşması ve finansal istikrarın bozulması gibi sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Bu sorunlar finansal eğitim programları ile aşılmalı, bireylerin daha bilgili ve bilinçli olması sağlanmalıdır. Kısacası bireyin okuryazar olması sadece kendisi için değil tüm toplumun ekonomik refahı için önemli bir konudur.¹⁰⁶

Geçmiş yıllara göre demografik özelliklerde değişim yaşanması, emeklilik sistemlerinin değişmesine neden olmuş ve bireyin daha uzun vadeli bir emeklilik planı yapması durumu ortaya çıkmıştır. Ayrıca devlet destekli emeklilik sistemlerinin yerini özel emeklilik sistemlerine bırakması, bireylerin emeklilik sonrası için bugünden

¹⁰³ TCMB, *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, Ankara, 2011, s. 82.

¹⁰⁴ OECD, *Improving Financial Literacy*, s. 35.

¹⁰⁵ Serhad Satoğlu, *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2014, ss. 11-12.

¹⁰⁶ OECD, " The Importance of Financial Education", *Policy Brief*, 2006, s.1-6.
<https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/37087833.pdf>, (10.12.2019).

sağlıklı tasarruf kararı alabilmeleri için belli bir finansal eğitimi almalarını gerekli kılmaktadır.¹⁰⁷

3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

Finansal okuryazarlık, sadece bireyler ve aileler için değil işletmeler için de çok önemli bir konudur. Özellikle yaşanan 2008 küresel krizden sonra işletmelerin borçlarını ödeyememesi, işçi çıkarımına gitmesi, üretimde düşüşlerin olması, gelirlerinin azalması vb. nedenler finansal anlamda bilgilerini sorgulamaya yol açmış ve finansal okuryazarlığın önemi daha da ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸

İşletme sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazar olması finansal anlamda yaşanan ve yaşanabilecek olumsuz olaylara karşı ihtiyatlı davranmalarını sağlayarak olası finansal kriz anları için acil yönetim planı hazırlamalarını ve yapılması gereken stratejileri belirleyerek kriz ortamından en az şekilde etkilenmelerine yardımcı olmaktadır.

Kısacası, işletme sahibinin/yöneticisinin finansal okuryazar olması, geleceğe yönelik kararlar alabilmesinde öngörü ve analiz yeteneğine sahip olmasını ve daha güçlü tahminler yapabilmesini sağlayacaktır.¹⁰⁹

İşletmelerin finansal yönetim açısından amacı kar elde etmek, işletmenin piyasa değerini ve ortakların refahını maksimize etmektir. İşletme yöneticilerinin doğru finansal kararlar alabilmeleri finansal okuryazar olmaları ile yakından ilişkilidir. Diğer bir ifade ile işletme yöneticileri yeterli seviyede finansal bilgiye sahip olduklarında, bu bilgileri finansal tutum ve davranışlarına yansıtarak rasyonel finansal kararlar alabilecektir. Bu durum sonuç olarak işletme performanslarını da olumlu yönde etkileyecektir.

¹⁰⁷ TCMB, *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, s. 80.

¹⁰⁸ Tânia Isabel Mendes Fernandes, *Financial Literacy Levels of Small Businesses Owners and It Correlation with Firms’ Operating Performance*, (Yüksek Lisans Tezi), Porto: Faculdade de Economia do Porto, 2015, ss. 1-2.

¹⁰⁹ Ayşegül Kaya, *KOBİ Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma:İzmir İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2015, s. 60.

İşletmenin nakit akışında yaşanan sıkıntılar ve yapılan hatalar dönüşü zor olan sorunları da beraberinde getirmektedir. Finansal okuryazarlığın, KOBİ'lere sağladığı en önemli özelliklerden biri para ve nakit akışlarını doğru yönetebilme yeteneği sağlamasıdır.¹¹⁰

İşletmelere giren nakit paranın doğru değerlendirilememesi, işletme varlıklarının değerinden daha düşük elden çıkmasına yol açabilir. Bunun sonucunda işletme iflas edebilir. Bu nedenle işletmeler finansal okuryazarlık bilincinde olmalı ve finansal okuryazarlık seviyesini arttıracak faaliyetlerde bulunmalıdır. Bunun bilincinde olan bir işletme sağlam temeller üzerine kurulmuş olur ve en sert krizlerden bile en az hasarla çıkabilmektedir.

Finansal okuryazarlık bilincinde olmayan, genellikle aile işletmeleri olarak kurulan KOBİ'lerin yaşadıkları durumlardan biri de, işletme giderleri ile özel aile harcamalarının aynı yerden karşılanmasıdır. Bu durum KOBİ'lerin gelir gider takibini yapmasını zorlaştıracak ve işletmelerin iflasına neden olacaktır.¹¹¹

KOBİ'lerin, ulusal ve bölgesel kalkınmanın ana aktörleri olduğu bilinmektedir. Çünkü istihdam yaratmayı, üretimi, ihracatı ve insanları girişimci olmaya teşvik ederek sosyo-ekonomik anlamda kalkınmaya önemli bir katkı sağlamaktadır. Ülke ekonomilerinin ayakta kalması ve büyümesi, KOBİ'lerin sağlıklı bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi ve büyümesi ile mümkün olabilmektedir.¹¹²

Sonuç olarak, KOBİ'lerin ülke ekonomilerinin büyümesinde büyük rolü olduğu için, işletme başarısında doğrudan etkisi olan, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal anlamda nasıl davranması gerektiği konusunda finansal bilgiye ve farkındalığa sahip olması gerekmektedir.

İşletme sahibinin/yöneticisinin KOBİ'lerde ortaya çıkan; kalite iyileştirilme süreci, performans değerlendirme sistemleri ve üretim sistemlerinin planlanması gibi

¹¹⁰ Handan Açıan (ed.), *KOBİ'ler için Finansal Okuryazarlık*, 1. b., İstanbul: Om Yayıncılık, 2017, s. 21.

¹¹¹ a.yer, ss. 21-23.

¹¹² Sayed Samer Ali Al-shami vd., "Factors That Influence Financial Literacy on Small Medium Enterprises: A Literature Review", *Serbiluz Journal*, C. 34, S. 86 (2018), s. 1542.

konuları çözebilmeleri beklenmektedir.¹¹³ Tüm bu konuların karşılanabilmesi finansal bir ihtiyaçtır. Bu nedenle, doğru bir şekilde çözüm bulunup, uygulanabilmesi için de işletme sahipleri/ yöneticilerinin iyi finansal bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Öte yandan, KOBİ'lerin dinamik yapıya sahip olması, değişen piyasaya hızlı uyum sağlamalarını ve tüketicilerin isteklerine daha duyarlı olabilmelerini gerektirmektedir. Bunun için ise hedeflerini doğru kriterler üzerinden belirleyip, işletme başarısını sağlamak için bir stratejilerinin olması gerekmektedir. Doğru stratejinin geliştirilip uygulanabilmesi ise işletme sahipleri veya yöneticilerinin yeterli finansal okuryazarlık seviyesine sahip olmasına bağlıdır.¹¹⁴

Finansal okuryazarlık, işletmelerin finansal kaynaklarını yaşam döngüsü boyunca denetleme ve finansal ürün ve hizmetlerle etkin bir şekilde bağlantı kurma yeteneğidir.¹¹⁵ Başka bir ifadeyle finansal okuryazarlık işletmelerin finansal yönetim fonksiyonlarını etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Finansal okuryazar olan işletmeler, sürdürülebilirlikleri için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve davranışa sahip olacakları için, işletmeye kar ve satış maksimizasyonu sağlayarak pazar payını arttıracak, işletme içerisindeki çatışmaları en aza indirecek ve işletmenin performansını en üst düzeye çıkartacaktır.

Yapılan bir çalışmada, KOBİ performansının artmasının önündeki engelin, etkin bir finansal yönetim için gerekli olan bilgi ve becerilerin eksikliğinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal yönetim becerilerinin eksik olması yanlış performans ölçümü yapılmasına ve işletmelerin telafi edilmesi zor olan zararlara neden olacaktır.¹¹⁶

¹¹³ Anthony Eniola, Harry Ektebang, "SME Firms Performance In Nigeria: Competitive Advantage and Its Impact", *International Journal of Research Studies in Management*, C. 3, S. 2 (2014), s. 78, doi:10.5861/ijrsm.2014.854.

¹¹⁴ Al-shami vd., "Factors That Influence Financial Literacy on Small Medium Enterprises: A Literature Review", s. 1542.

¹¹⁵ Anthony Abiodun Eniola, Harry Entebang, "Financial Literacy and SME Firm Performance", *International Journal of Research Studies in Management*, C. 5, S. 1 (2016), s. 32, doi:10.5861/ijrsm.2015.1304.

¹¹⁶ a.yer, s. 36.

KOBİ sahipleri/yöneticileri, bankalardan sağlanan kredi gibi finansal hizmetlere erişmeden önce finansal okuryazarlığın bir zorunluluk olduğunun bilincinde olmalıdırlar. Çünkü finansal okuryazarlık KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal ürün ve hizmetleri doğru değerlendirmesine yardımcı olacak ve böylece işletme çıkarları doğrultusunda yüksek işlem maliyetlerinden kaçınarak uygun borç yönetimini kolaylaştıran bilinçli kararlar almayı sağlayacaktır.¹¹⁷

Finansal okuryazarlığın, varlıkları çeşitlendirme ve aşırı borçluluktan kaçınma gibi riskleri azaltan stratejilerle KOBİ sahiplerini en zor zamanlara hazırlamaktadır. Çünkü finansal okuryazarlık KOBİ sahiplerinin ve yöneticilerinin iş planlaması oluşturma, tasarruf planı başlatma ve stratejik yatırım kararları alma gibi konularda gerekli finansal bilgi ve beceriyi edinmelerini sağlamaktadır.¹¹⁸

Finansal okuryazarlık seviyesinin iyi olması, KOBİ’lerde finansal hizmetlerin iyileşmesini, tasarruf payının artmasını, risk yönetiminin daha iyi olmasını sağlayacaktır. Ayrıca ekonomik alanda oynaklık azalacağından finans sektöründeki gelişim hızlı olacaktır.

Küreselleşen dünyada ülke ekonomilerinin, finansal kurumların ve finansal piyasaların verimliliği ve istikrarı için finansal okuryazarlık, hem bireylerde hem de KOBİ’lerde gelişimin temel faktörü olarak kabul edilmelidir. Sonuç olarak, işletmelerde başarılı bir finansal yönetimin gerçekleştirilebilmesi için, KOBİ sahip/yöneticilerinin finansal okuryazar olmaları günümüz koşullarında bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, finansal okuryazar KOBİ sahipleri/yöneticilerinin ülke ekonomileri için yaratacakları katma değerde son derece önemlidir. Bu anlamda finansal okuryazarlığın bireysel ve kurumsal bazda teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

¹¹⁷ George Okello Candiya Bongomin vd., “The Relationship between Access to Finance and Growth of SMEs in Developing Economies: Financial Literacy as a Moderator”, *Review of International Business and Strategy*, C. 27, S. 4 (2017), s. 521, doi:10.1108/RIBS-04-2017-0037.

¹¹⁸ a.yer, s. 523.

4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN KOBİ'LERE OLASI KATKILARI

KOBİ sahibi/yöneticileri, günümüz bilgi çağının gerekliliği olarak bilgiyi aramalı, bilgiye ulaşmalı, ulaşılan bilgiyi doğru ve zamanında kullanılmalıdır. Bilginin etkili ve etkin bir şekilde kullanılmaması durumunda, KOBİ'lerin faaliyetlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacak ve büyümesi konusunda büyük bir engel oluşturacaktır. KOBİ sahipleri/yöneticilerine sağlanacak olan finansal okuryazarlık sayesinde bilginin etkili ve etkin olarak kullanılması sağlanacak ve bu sayede KOBİ sahipleri/yöneticilerinin, harcamalar, maliyetler ve nakit yönetimi gibi konularda doğru kararlar almasını sağlayacaktır. ¹¹⁹

4.1. İŞLETME PLANI

İşletme planı, işletmenin faaliyette bulunduğu sektör hakkında geniş bir bilgi edinmesini, iş hakkındaki düşünme sürecini görselleştirmesini, ulaşılmak istenen yere odaklanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, işletmenin performansının değerlendirilmesine yardımcı olarak, işletmenin sürdürülebilirliğini değerlendirmekte ve gelecekteki olası bir büyüme halinde karşılaşılabilecek fırsatların ve alternatiflerin neler olabileceğini ortaya koymaktadır. ¹²⁰

Sağlıklı ve doğru bir iş planı oluşturmak KOBİ'lere, faaliyette bulunduğu alanda rakiplerine karşı başarılı olmasını, KOBİ'lerin finansal destek sağlayacak kuruluşlara karşı güven vermesini ve bu sayede destek almasını, rekabete ortak olmasını ve finansal kaynakları daha rasyonel kullanılması vb. avantajlar sağlayacaktır.

İşletme planının neleri kapsamaması gerektiği konusunda herhangi bir kural yoktur. Genel olarak, işletme planı aşağıdaki bilgileri içermelidir: ¹²¹

- İşletme profili

¹¹⁹ Hakan Bayraktaroğlu, Ahmet Sarıtaş, Adnan Kalkan, "KOBİ'lerde Yöneticilerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanım Düzeylerinin Araştırılması: Burdur İlinde Bir Uygulama", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C. 52, S. 606 (2015), s. 10.

¹²⁰ Success, *Business Plan*, 2016, https://www.success.tid.gov.hk/english/bus_sta_up_inf_ser/bus_plan/bus_plan.html, s.1. (20.12.2019).

¹²¹ Small Business Development Corporation, *Business Planning*, <https://www.smallbusiness.wa.gov.au/business-advice/starting-your-business/business-planning>, (20.12.2019).

- Vizyon, misyon ve hedefler
- Pazar araştırması
- İşletme stratejisi
- İşletmenin ürünleri ve hizmetleri
- Pazarlama stratejileri
- Finansal stratejiler olarak sıralanabilir.

4.2. FİNANSAL PLANLAMA

Finansal planlama, bir işletmenin finansal durumu ve hedefleri doğrultusunda geleceğe yönelik ayrıntılı bir eylem planı oluşturmayı, bu doğrultuda politikalar belirlemeyi ve gelecekte yaşanabilecek olaylar karşısında bir strateji oluşturmayı amaçlayan finansal bir fonksiyondur.¹²²

Diğer bir ifadeyle finansal planlama, KOBİ sahibi/yöneticisine hem işletme içerisindeki kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını hem de konjoktürel durumlar karşısında doğru finansal kararlar almasını sağlayan bir fonksiyon olarak yardımcı olmaktadır.

Gelecekte yaşanması mümkün olan olayların; belirlenmesi, çözülmesi, alternatiflerin seçilmesi, davranış biçimlerinin önceden tespit edilmesi gibi konular KOBİ sahibi/yöneticisinin sorumluluğundadır.

Bu nedenle KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin yapacakları eylem planını doğru hazırlaması ve hazırlanan planın doğru uygulayabilmesinde finansal anlamda bilgi, tutum, davranış ve beceriye sahip olması gerekmektedir.

KOBİ'lerin gelişebilmesi ve büyümeyi hızlandırabilmesi için finansal okuryazar olmaları gerekmektedir. Finansal planlama faaliyetleri içerisinde yer alan nakit akım yönetimi, iyi bir finansal okuryazar olmak için bilinmesi gerekmektedir. Çünkü finansal

¹²² Demirkaya, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde ("KOBİ") Finansal Planlama ve Finansal Risk Yönetimi Yolu İle Sürdürülebilirliğin Sağlanması ve Bir Uygulama Örneği*, s. 31.

okuryazar olmamak ve nakit akışı yönetememek, KOBİ'lerin nakitlerinin tükenmesine sebep olacaktır.¹²³

Ayrıca finansal okuryazar olmak gelecekte yatırım yapmak istenilen projelerin yararlarını ve sakıncalarını öngörerek işletmenin kar ya da zarar edebileceğini tahmin etmesine de yardımcı olmaktadır.

İyi bir finansal okuryazarlık için KOBİ sahip/yöneticisinin, bilanço ve diğer raporları etkin bir şekilde kullanması tek başına yeterli değildir. Bunun yanı sıra finansal tabloları doğru bir şekilde yorumlayabilmesi gerekmektedir. Böylece işletme, faaliyet gösterdiği sektörde güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek gelecekteki finansal performanslarını arttırmak için planlar yapabilmektedir.¹²⁴

KOBİ'lerin faaliyetlerinin durmasının sebeplerinden biri de, kötü yönetilmeleridir. Kötü yönetim, "işletmenin iyi bir finansal plan yapamaması demektir." KOBİ sahipleri/yöneticileri genel olarak günlük rutin işleri yaparak zaman geçirmektedir ve bu nedenle planlama yapmaya zaman ayırmamaktadırlar. Finansal planlamanın yapılmaması işletmenin kalkınmasını zorlaştırmakta ve hatta faaliyetlerinin durmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle geleceğe yönelik yapılan her finansal planlama, finansal refahın artırılması için büyük önem arz etmektedir.¹²⁵

4.3. BORÇ YÖNETİMİ

Borç yönetimi, her tür işletmenin üzerinde durması gereken önemli konular arasında yer almaktadır. KOBİ sahip/yöneticisinin borç yönetimi konusunda neler yapması gerektiğini bilmemesi halinde işletmenin aşırı borçlanmasına neden olabilecektir. İşletmelerin aşırı borçlanmaları hem işletmelerin karlılığını olumsuz etkileyecek hem de işletmenin bankalar ve tedarikçileri ile ilişkilerine zarar verebilecektir.

¹²³ Yapı Kredi Bankası, *Finansal Planlama*, <https://www.yapikredi.com.tr/kobi/isletme-rehberi/finansal-planlama>, s.1, (11.03.2020).

¹²⁴ a.yer, s.1.

¹²⁵ Michael Armstrong, *A Handbook of Management Techniques: A Comprehensive Guide to Achieving Managerial Excellence and Improved Decision Making*, 3. b., London: Kogan Page, 2006, s. 293.

İşletmeler, üretimde gerekli olan malzemeyi tedarikçilerden temin eder. Bu nedenle, işletme faaliyetlerinin devam ettirilmesinde tedarikçilerle iyi ilişkiler kurmak çok önemlidir. İyi ilişkiler sağlamada en etkili yöntemlerden biri kredili alımlar sonucu oluşan borçların zamanında ödenmesidir. Borçların ödenmemesi durumunda tedarikçilerin güveni zedelenir. İlişkilerin zedelenmesi, tedarikçinin işletme için daha iyi ürün önerme, toplu alımlarda indirim, teslimatın daha erken sağlanması gibi fırsatların kaçırılmasına neden olacak işletmenin karlılığını olumsuz yönde etkileyecektir.¹²⁶

Öte yandan, bankalardan alınan kredilerin zamanında ödenmemesi işletmenin karlılığını etkileyeceği gibi işletmenin iflas etmesine de yol açacaktır. Çünkü borcunu ödemeyen işletmenin sicili bozulacak ve bir sonraki aşamada kredi almak istese bile mümkün olmayacaktır. Ayrıca çalışılan diğer firmalar da bu durumdan etkilenip bu tür işletmelerle çalışmak istemeyecektir.¹²⁷

4.4. BÜTÇE YÖNETİMİ

Bütçe, bir işletmenin belirli bir dönem içerisindeki gelir, gider ve sonuçların sistematik olarak programlanmış bir tahminidir. Bütçeler, sayısal karşılaştırma imkanı sağlarken aynı zamanda güçlü bir kontrol mekanizması da oluşturmaktadır. KOBİ'ler, bütçelerin sağlayacağı avantajlardan yararlanabilmesi için finansal bir bilince sahip olması gerekmektedir.¹²⁸

KOBİ'lerde bütçe yönetimini yapacak olan KOBİ sahibi/yöneticisi, doğru ve etkin bir bütçe yapabilmek için düzenli ve eksiksiz bir şekilde verilerin kontrol edilmesi gerektiğini bilmelidir. Aksi takdirde, gelecek dönem için hazırlanan bütçe yanlış olacak ve sapmalar meydana gelecektir.¹²⁹

¹²⁶ İş Bankası, *KOBİ'ler İçin Ödeme ve Borç Yönetimi Kılavuzu*, 2020,

<https://www.istekobi.com.tr/egitimler/kobi-ler-icin-odeme-ve-borc-yonetimi-kilavuzu-40>, s.12, (12.03.2020).

¹²⁷ Açıan, *KOBİ'ler için Finansal Okuryazarlık*, ss. 26-28.

¹²⁸ José G Vargas-Hernández, Rafael Casas Cárdenaz, Ofelia Barrios Vargas, "The Budget in The Financial Management of The Smes Assisted by The Administrative Process As A Competitive Tool", *Revista Intercontinental de Gestão Desportiva*, C. 8, S. 3 (2019), s. 21.

¹²⁹ Logo, *KOBİ'ler İçin Bütçe Yönetimini Sağlamanın En Etkili Yolları*, 2020, <https://blog.logo.com.tr/kobiler-icin-butce-yonetimini-saglamanin-en-etkili-yollari/>, (10.03.2020).

Bütçe yönetimini yapacak KOBİ sahibi/yöneticisi, gerçekleştirilebilir hedefler koymalı yani tutarlı olmalıdır. Aksi halde işletme hem zaman bakımından hem de maliyet bakımından zarar edecektir.¹³⁰

Etkin bütçe yönetimi, bir şirketin finansal açıdan en iyi koşullarda çalışmasını, kolay dönemlerde maksimum faydayı elde etmesini ve zor dönemlerde güvence altında olmasını sağlayacaktır.¹³¹

Etkin bütçe yönetimi, yöneticilerin bakış açılarını yönlendirerek finansal durumların değerlendirilmesinde ve pazarda başarılı olmak için yapmaları gereken eylemlerin planlanmasında rol oynamaktadır. Ayrıca etkin bir bütçe, yöneticilere olası sorunları tahmin etmeyi ve bunlarla ilgili stratejik kararlar almayı sağlamaktadır.¹³²

Kısacası, finansal okuryazar olan KOBİ sahibinin/yöneticisinin doğru bir şekilde yapmış olduğu bütçe yönetimi sonucunda işletmenin uzun vadede başarıya ulaşmasına, kar etmesine, kaynaklarını etkin ve verimli kullanmasına, hedeflenen sonuçlardan sapmaların azalmasına katkı sağlayacaktır.

5. TÜRKİYE VE DÜNYA'DA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Ülkemizde, tasarruf oranlarının çok az olduğu ve arttırılamamasının nedenlerinin sorgulandığı zamanlarda, finansal okuryazarlık kavramı finans alanında tartışmaların odağı haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık kavramı sadece ülkemizde değil dünyanın neredeyse bütün ülkelerinde tartışılan ve ülke politikalarına yön veren bir kavramdır. Finansal okuryazarlık kavramının ülkeler tarafından hak ettiği değerin görmesi ve önem kazanması adına Dünya Bankası ve OECD gibi birçok uluslararası kuruluş araştırmalar ve raporlar yayımlayarak ülkeleri bilinçlendirmekte ve finansal okuryazarlığın bir devlet politikası haline gelmesi için uğraşmaktadırlar.¹³³

Finansal okuryazarlık kavramı ülkemizde önceleri sadece sivil toplum kuruluşları ile özel sektörün vermiş olduğu bir hizmet iken günümüzde önemi

¹³⁰ a.yer, s.1.

¹³¹ Vargas-Hernández, Cárdenaz, Vargas, "The Budget in The Financial Management of The Smes Assisted by The Administrative Process As A Competitive Tool", s. 21.

¹³² a.yer, s.21.

¹³³ Alev Dilek Aydın, "Türkiye'de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme", *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, C. 1, S. 1 (2018), s. 13.

anlaşılmiş ve artmış, devlet politikalarında yer verilmeye başlanan bir kavram haline gelmiştir.¹³⁴

Ülkemizde önemi anlaşılmasına ve artmasına rağmen ülkemizin finansal okuryazarlık seviyesi halen çok düşüktür. Bu durum sadece ülkemize özgü olmadığından bu konuyla ilgili OECD üyesi olan ve olmayan ülkelerde yapılan çalışmalarda, ülke insanların yeteri kadar finansal bilgi ve beceriye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlık seviyesi düşüktür ve bu durum bu ülkelerdeki finansal piyasaların gelişimine büyük bir engel oluşturmaktadır.¹³⁵

Her şeyin temelinde olduğu gibi finansal okuryazarlığın temelinde de eğitim yatmaktadır. Finansal eğitim verilmeden önce toplumun finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmelidir. Finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi toplumun eksik yönlerinin farkında olunmasını sağlayacak ve bu farkındalık toplumun bilinçlenmesi için verilecek eğitimin kalitesini de arttıracaktır. Kaliteli finansal eğitim almış her yaştaki birey, finansal anlamda doğru adımlar atacak, kendi çıkarlarına uygun olan finansal ürün ve hizmetleri seçecek, yatırım, tasarruf harcama gibi konularda bilinçli kararlar verecek ve bu şekilde toplumun ekonomik kalkınması sağlanacaktır.¹³⁶

5.1. TÜRKİYE’DE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

5.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

6-14 yaş aralığındaki öğrencilerin, finansal yeteneklerini geliştirmek ve ileride yaşanması muhtemel finansal ve sosyal sıkıntılar karşısında gerekli olan bilgi ve becerileri öğrenmeleri amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından “Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim” çalışması gerçekleştirilmiştir.¹³⁷ Finansal

¹³⁴ Seliha Seçil Bayram, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama”, *Business & Management Studies: An International Journal*, C. 2, S. 2 (2014), s. 109, doi:10.15295/bmij.v2i2.68.

¹³⁵ Aydın, “Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”, s. 14.

¹³⁶ a.yer,s.14.

¹³⁷ TEB, <https://www.teb.com.tr/teb-aile-akademisi-is-birlikleri/>, (28.12.2019).

okuryazarlık konularında sınırlı kalan bu çalışmanın devamı olarak “Bütçemi Yönetebiliyorum” çalışması yapılmıştır.¹³⁸

MEB ile TEB’in 2015 yılında gerçekleştirdikleri, “Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi” ile ev hanımlarının, emeklilerin, lise ve üniversite öğrencilerinin, finansal kavramları öğrenmeleri ve bütçe yapabilmeleri için finansal okuryazarlık eğitimi almaları sağlanmıştır. Bu projeye birlikte 3 yılda 5 milyon birey finansal okuryazar olmuştur.¹³⁹

Finansal eğitimin, okullardaki ders müfredatına eklenmesi amacıyla MEB ve TEB tarafından 2016 yılında “Finansal Okuryazarlık Uygulamasına İlişkin İş Birliği Protokolü” imzalanmıştır. Bu protokol ile öğretmen ve öğrencilerin, bütçeleme, nakit akış dengesini sağlama, yatırım-tasarruf yapma, finansal hak ve yükümlülüklerin farkında olma gibi temel düzeydeki kavramlar hakkında bilgilendirilmesi sağlanarak, finansal okuryazarlık konusundan toplumsal farkındalık oluşması amaçlanmıştır.¹⁴⁰

MEB tarafından 2019 yılında; 13 yaş üstü bireylerin, “mevcut iktisadi problemleri ve temel finansal kavramları bilme, finansal kavramlarla iletişim kurma, gelecekte oluşabilecek finansal ihtiyaçlar için planlama yapma ve finansal risklerin ve fırsatların farkında olma becerisi” kazanmasını sağlamak amacıyla finansal okuryazarlık kurs programı açmıştır.¹⁴¹

5.1.2 Aile ve Sosyal Politikalar Tarafından Yapılan Çalışmalar

Son yıllarda birçok alanda hızlı toplumsal değişimler meydana gelmiştir. Toplumun temel yapı taşı olan aile kurumunun bu değişimlerden en az şekilde hasar görmesi ve değişimler karşısında desteklenip güçlendirilmesi elzem bir durum olmuştur. Bu bağlamda aile bireylerinin ihtiyaç duydukları konularda bilgilendirmek ve finansal farkındalık oluşturmak için bakanlık tarafından “Eğitim ailede başlar” ilkesi temelinde

¹³⁸ TEDMEM, *Temel Bir Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*, 2016, <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik>, (29.12.2019).

¹³⁹ MEB, *Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi*, 2017, <http://hbogm.meb.gov.tr/www/butcemi-yonetebiliyorum-projesi-icerikleri/icerik/647>, (01.01.2020).

¹⁴⁰ MEB, <http://mtegm.meb.gov.tr/www/finansal-okuryazarlik-formator-ogretmenlerin-egitimi-basladi/icerik/1252>, (03.01.2020).

¹⁴¹ a.yer, s.2.

“Aile Eğitim Programı” hazırlanmış ve bu programla ailelerin bilgi çağının gereklerine uygun olarak yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır.¹⁴²

Bu amaç doğrultusunda 2011 yılında, içeriğinde temel düzeyde finansal kavramlar, finansal sistemin işleyişi, bütçeleme, tasarruf, kredi kartı, finansal müzakere gibi konuların yer aldığı “Finansal Okuryazarlık” kitabı çıkartılmıştır.¹⁴³

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından kadınların para yönetimi, borç yönetimi, yatırım araçlarının kullanımı, bireysel emeklilik sistemi konularında farkındalık yaratabilmek amacıyla “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” hazırlanmıştır.¹⁴⁴

5.1.3. Sermaye Piyasası Kurulu Çalışmaları

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Kurumsal İletişim Dairesi’nce bireylerin ve kurumların birikimlerini ağırlıklı olarak sermaye piyasalarına yönlendirmesini, toplumda bir sermaye piyasası kültürü oluşturularak piyasalarda güvenin sağlanmasını kısaca sermaye piyasası konusunda “Finansal Okuryazarlığın Artırılması” için faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetler doğrultusunda ihtiyaçları ve donanımları dikkate alınarak belirlenmiş olan hedef kitlelerine uygun iletişim kanallarıyla bilgilendirme yapılmaktadır.¹⁴⁵

Türkiye’de, sermaye piyasalarına katılımı ve finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak amacıyla, 5 Mart 2012 tarihinde “SPK, Borsa İstanbul, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.’nin” taraf olduğu, “Yatırımcı Eğitimi Seferberliği İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.¹⁴⁶

¹⁴² Zeynep Şarlak, *Finansal Okuryazarlık*, 2. b., İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012, ss. 4-5.

¹⁴³ a.yer, ss. 7-47.

¹⁴⁴ T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Eylem Planı*, <http://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guculenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/ss.41-100>, (15.01.2020).

¹⁴⁵ SPK, *Sermaye Piyasasında Yapısal Dönüşüm Yılı Faaliyet Raporu*, 2013, s. 102, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1085>, (16.01.2020).

¹⁴⁶ Özer Turan, “Geleceğe Yatırım Seferberliği”, *İMKB Dergisi*, (2012), s. 26.

Yatırımcı seferberliğinin en önemli hedef kitlelerinden biri üniversite öğrencileridir. Üniversitelerin İİBF bölümlerinde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak amacıyla “7 bölge 7 Üniversite Eğitim Seminerleri” verilmiştir. Bu tür eğitimlerin gelecek dönemlerde de devam ettirilmesi planlanmıştır.¹⁴⁷

Yatırımcı seferberliğinin; Türkiye’de tasarruf açığının giderilmesi, kurumsal sermaye birikimi ile kurumsal sermaye tabanı yaratarak sermaye piyasalarının ve ekonominin doğru çalışması, yatırım araçlarını tanıyan ve risklerini yorumlayabilen bilgili bir yatırımcı kitlesinin oluşumunu sağlaması gibi bir takım fırsatları bulunmaktadır.¹⁴⁸

Yatırımcı seferberliği kapsamında; sermaye piyasaları ve borsa hakkında bilgi edinmek, bilgilendirilip yatırım yapmak isteyen kişilere yol gösterecek olan “Bilinçli Yatırımcı” portalı oluşturulmuştur.¹⁴⁹

Toplumun geneline sermaye piyasası, tasarruf ve yatırım yapmak gibi konularda anlaşılır ve kapsamlı bilgi vermek amacıyla 2011 yılında “Yatırım Yapıyorum” bilgi tabanlı web sitesi bireylerin kullanımına açılmıştır.¹⁵⁰

5.1.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), “Fiyat istikrarını sağlamak” ve “Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak”la yetkilidir. Finansal okuryazarlığın, fiyat ve finansal istikrarı sağlamadaki katkısı düşünüldüğünde TCMB’nin de finansal okuryazarlığı artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunması kaçınılmazdır.¹⁵¹

Bu bağlamda TCMB tüketicilerin ve firmaların; “varlıklarını doğru yönetme, borçlanmada kur riski taşımamaları (Türk lirası cinsinden borçlanmaları) ve tüm

¹⁴⁷ SPK, *Sermaye Piyasasında Yapısal Dönüşüm Yılı Faaliyet Raporu*, s. 103.

¹⁴⁸ Satoğlu, *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*, s. 60.

¹⁴⁹ BİST, <https://www.borsaistanbul.com/duyurular/page/2/>, (17.01.2020).

¹⁵⁰ SPK, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20111130/0>, (18.01.2020).

¹⁵¹ Çiğdem Karataş, *Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası için Bir Değerlendirme*, (Uzmanlık Yeterlik Tezi), Ankara: TCMB, 2017, s. 101.

ekonomik birimlerinde risk yönetimi kültürünün gelişmesi” konularında farkındalık yaratmak amacıyla yılda iki kez “Finansal İstikrar Raporları” yayımlamaktadır.¹⁵²

2011 yılında TCMB ve SPK tarafından,“Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” adlı uluslararası bir konferans gerçekleştirilmiştir. Bu konferansla birlikte, “Finansal eğitim ulusal stratejisi” oluşturulması konusunda ilk adım atılmıştır. Kongrede; “finansal eğitim ve finansal istikrar arasındaki ilişki, finansal eğitim konusunda uluslararası platformda yapılan çalışmalar, çeşitli ülkelerin tecrübeleri, karşılaşılan zorluklar, bunlara yönelik oluşturulan çözüm önerileri ve okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin önemi, bu konuda karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar ile elde edilen veri ve değerlendirmelerin finansal eğitimi geliştirmede nasıl kullanılacağı” konuları tartışılmıştır.¹⁵³

TCMB ekonomiye ve merkez bankasına yönelik ilgiyi sürekli hale getirmek ve bilgi ve farkındalık seviyesini arttırmak amacıyla “Herkes İçin Ekonomi” adı altında farklı yaş gruplarındaki hedef kitleye yönelik finansal okuryazarlığı artırıcı çalışmalar yapmaktadır.¹⁵⁴

5.1.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

2012 yılında “finansal bilincin artırılması için ekosistemin oluşturulmasına destek olma” amacı ile kurulan FODER, ülkemizde bu alanda kurulan “ilk ve tek” sivil kuruluştur. Kurulma amacı doğrultusunda ülke çapında devlet kurumları ve diğer özel kuruluşlar ile birlikte eğitim ve araştırma çalışmaları yapmaktadır. FODER’in hedefleri şunlardır:¹⁵⁵

- Ülkemizde tasarruf yapma alışkanlığının artırılmasına katkıda bulunmak,
- Finansal okuryazarlığın ders müfredatına eklenmesini sağlamak,
- Finansal konularda öncelikli olarak kadınların ve çocukların bilinçlenmesini ve bunların finansal sisteme dahil olmasını sağlamaktır.

¹⁵² A.yer, ss. 101-2.

¹⁵³ Durmuş Yılmaz, “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler”, Uluslararası Konferans, İstanbul: TCMB ve SPK, 2011.

¹⁵⁴TCMB, *Herkes İçin Ekonomi*, <https://herkesicin.tcmb.gov.tr/>, (18.01.2020).

¹⁵⁵ FODER, <https://www.fo-der.org/>, (19.01.2020).

Aktif bir kuruluş olan FODER'in yapmış olduğu, "3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitim Programı", "İstanbul Finans Merkezi Yolunda 20 Bin Kadın", "Bütçesini Bilen Çocuklar", "Bütçesini Bilen Gençler", "Parayön", "Evin Hesap Uzmanı Kadın" gibi pek çok faaliyet bulunmaktadır.¹⁵⁶

2013 yılında ise FODER- TEB işbirliğinde, finansal okuryazarlık kavramını daha fazla kitleye duyurmak amacıyla, "1.finansal okuryazarlık ve erişim zirvesi" düzenlenmiştir. Bu zirve 2014 ve 2018 yılında da düzenlenmiş olup şuanda düzenlenmemektedir.¹⁵⁷

5.1.6. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar

Ülkemizin sürdürülebilir büyümesi için finansal bilincin gerekliliğinin farkında olan TEB toplumun genelinin finansal okuryazarlık düzeyini iyileştirmek ve tasarruf bilincinin yaygınlaşmasını sağlamak adına çalışmalar yapmaktadır. Toplumun her kesiminin ulaşabileceği açık ve ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimi vermek adına 2012 yılında, "TEB Aile Akademisini" hayata geçirmiştir.¹⁵⁸ Proje kapsamında; "bütçe oluşturma ve yönetimi, aile giderlerini kontrol altında tutma taktikleri, borçların doğru yönetimi, yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler, bireysel emeklilik, kredi ve kredi kartlarının doğru kullanımı" gibi konular hakkında bilgi verilmek amaçlanmıştır.¹⁵⁹

2013 yılında itibaren TEB ve Boğaziçi Üniversitesi işbirliğiyle, ülkemizdeki tüketicilerin "Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi " hesaplanmaktadır. Her yıl gerçekleştirilen bu çalışma ile ülkemizin finansal okuryazarlık konusundaki eksiklikleri ve finansal araçlara erişim imkanları hakkında bilgi edinerek, bu doğrultuda çalışmalara şekil vermektedirler.¹⁶⁰

Ayrıca finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla yapılan çalışmalar sadece TEB ile sınırlı değildir. İş Bankası ve ING

¹⁵⁶ FODER, <https://www.fo-der.org/projeler/>, (19.01.2020).

¹⁵⁷ FODER, *Finansal Okuryazarlık Zirvesi*, <https://www.fo-der.org/tag/finansal-okuryazarlik-zirvesi/>, (20.01.2020).

¹⁵⁸ TEB, <https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/finansal-okuryazarlik/>, (21.01.2020).

¹⁵⁹ TEB, <https://www.teb.com.tr/teb-aile-akademisi-nedir/>, (22.01.2020).

¹⁶⁰ TEB, <https://www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik/>, (24.01.2020).

Bankasının da yapmış olduğu çalışmalar bulunmaktadır. İş Bankasının, her ay 2 defa olmak üzere üniversite öğrencilerine; temel düzeydeki finansal kavramları ve finansal tabloları yorumlayabilme becerisi kazandırmaya yönelik eğitim çalışması bulunmaktadır.¹⁶¹

ING Bank 2013 yılından bu yana, ülkemizdeki ilkokul öğrencilerinin tasarrufta bulunma davranışını edinmelerini sağlamak amacıyla “Turuncu Damla” adı altında 8 haftalık finansal okuryazarlık eğitim çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada ayrıca cinsiyetler arası farklılıkların ortadan kaldırılması da amaçlanmaktadır.¹⁶²

5.1.7. Diğer Çalışmalar

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Habitat Derneği ve Visa Europe Türkiye tarafından 2009 yılında, bir ülkenin sürdürülebilir büyümesinde gerekli olan finansal farkındalığı yaratmak amacıyla “Paramı Yönetebiliyorum” projesi gerçekleştirilmiştir.¹⁶³

Paramı Yönetebiliyorum projesi; emekliler, girişimciler, mavi yakalılar, bireyler, çiftçiler ve kadın kooperatifler için hazırlanmış olup, “bütçeleme, finansal kavramları anlama ve hayat boyu karşılaşacakları finansal ürün ve hizmetleri doğru kullanma becerisi kazandırma” konuları eğitim içeriğini oluşturmaktadır.¹⁶⁴

5.2. DÜNYA’DA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

5.2.1. Amerika Birleşik Devletleri Tarafından Yapılan Çalışmalar

ABD dünya genelinde finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek için çalışmalar yapan ülkelerin başında gelmektedir. Yapılan çalışmalar ABD’deki finansal okuryazarlık seviyesinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir. Bu sonuçların sadece bireyleri değil ekonominin içinde yer alan herkesi ilgilendirmesi gerektiği düşüncesi vurgulanmaktadır. Genel olarak ABD’de “Bireylerin finansal açıdan donanımlı olması doğru finansal kararlar almasını sağlayacak bu durum daha verimli bir

¹⁶¹ İş Bankası, <https://muze.isbank.com.tr/Sayfalar/finansal-okuryazarlik-egitimi.aspx>, (25.01.2020).

¹⁶² Ingbank, <https://www.ing.com.tr/tr/ing/toplumsal-yatirimlarimiz/finansal-okuryazarlik/turuncu-damla>, (26.01.2020).

¹⁶³ UNDP, vd., <https://www.paramiyonetebiliyorum.net/>, (26.01.2020).

¹⁶⁴ Habitat Derneği, <https://habitatdernegi.org/>, (27.01.2020).

piyasanın oluşmasını sağlayacak ve bu sayede finansal istikrar sağlanacaktır.” düşüncesi hakimdir. Bu bağlamda ABD Hazine Bakanlığı ve Başkan’ın Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi öncülüğünde, ABD’nin finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak herkesin yararına olacaktır düşüncesiyle yetişkinlerin finansal okuryazarlığı üzerine ulusal bir çalışma başlatılmıştır.¹⁶⁵

5.2.1.1. Amerikan Tasarruf Eğitimi Konseyi (American Savings Education Council ASEC)

Finansal okuryazarlıkla ilgili ilk resmi çalışma, 1995 yılında Kamu ve özel sektör işbirliğinde “Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi ASEC’in” kurulması ile olmuştur.¹⁶⁶ ASEC bireysel bilinci oluşturmak için emeklilik planlaması, tasarrufla ilgili temel ilkelerin bilinmesi, kişisel mali güvenlik kaynakları gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.¹⁶⁷

Güvenli bir maddi gelecek için tasarruf yapmak önemlidir. Bu amaçla Çalışan Fayda Araştırma Enstitüsü (EBRI) ve ASEC tarafından “Choose to Save” adlı web sitesi geliştirilmiş ve 1997 yılından bu yana radyo ve televizyon kanallarıyla tasarruf eğitimi vermektedir. Ayrıca bireylerin maddi geleceklerini planlamaları ve kaydetmeler için kullanıcı dostu, multimedya materyalleri(kamu hizmet duyuruları (PSA’lar), Ballpark Estimate, emeklilik planlama çevrimiçi hesap makinesi, tasarruf ipuçları gibi) geliştirmektedir.¹⁶⁸

5.2.1.2. Başkan’ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (President’s Advisory Council On Financial Capability PACFC)

Amerikan vatandaşlarının finansal kararlar alırken bilinçli hareket etmesi ve ekonomik istikrarın sağlanmasına katkı sağlamak amacıyla ABD başkanı Barack Obama tarafından 29 Ocak 2010 tarihinde finansal hizmetler, tüketicinin korunması, finansal erişim ve eğitim gibi konularda birikime sahip sivil toplum temsilcilerinden oluşan Başkan’ın Finansal Yetkinlik Danışma Konseyi (PACFC) kurulmuştur. Oluşturulan bu konseyle beraber özel ve kamu sektörün etkinliğinin koordine edilmesi,

¹⁶⁵SEC, *Financial Capability in the United States: National Survey*, Washington: FINRA Investor Education Foundation, 2009, ss. 23-24.

¹⁶⁶ Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, s. 90.

¹⁶⁷ ASEC, <https://www.choosetosave.org/about/>, (28.01.2020).

¹⁶⁸ a.yer.

finansal eğitim ve finansal erişim yoluyla finansal kapasitenin artırılması amaçlanmıştır.¹⁶⁹

PACFC, finansal yeterlilik çalışmaları için üç geniş alan belirlemiştir:¹⁷⁰

- Gençlere yönelik finansal eğitim ve yeterlilik programları,
- Düşük- orta segmentli ailelere finansal yeterlilik ve erişim,
- İşletmelere finansal yeterlilik

5.2.1.3. Amerika Merkez Bankası (Federal Reserve Bank FED)

Finansal okuryazarlığa büyük önem veren ve ülke genelindeki ofisleri aracılığıyla geniş kapsamlı araştırmalar yapan FED, kamuoyuna hem kendi internet sitesinde yer alan bilgi kaynakları vasıtasıyla hem de özel sektör ve kuruluşlarla işbirliği yaparak finansal eğitim hizmeti ve bilgilendirme imkanı sağlamaktadır. Ayrıca finansal eğitimin okullardaki müfredata dahil edilmesini desteklemekte ve bu konuyla ilgili ortaöğretim kurumlarıyla işbirliği içerisinde çalışmalar yapmaktadır.¹⁷¹

5.2.1.4. Finansal Okuryazarlık Ve Eğitim Komisyonu (Financial Literacy And Education Commission FLEC)

2006 yılında bireyler ve ailelerin finansal refahını sağlamak amacıyla “Finansal Okuryazarlık İçin Ulusal Strateji Belgesi” yayımlamıştır. Komisyon amacı 2011 yılında; finansal eğitime erişimin etkin olması, finansal farkındalığın artırılması, temel finansal yetkinliklerin belirlenmesi, finansal eğitimin alt yapısının geliştirilmesi olarak güncellenmiştir.¹⁷²

¹⁶⁹ PACFC, *Creating Financially Capable Communities: A Resource Guide*, 2012, <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/Local%20Guide%20-%20Creating%20Financially%20Capable%20Communities.pdf>, ss.5-15, (29.01.2020).

¹⁷⁰ PACFC, *President's Advisory Council on Financial Capability*, Final Report, 2013, [https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/PACFC%20final%20report%20revised%2022513%20\(8\)_R.pdf](https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/PACFC%20final%20report%20revised%2022513%20(8)_R.pdf), ss.1-50, (29.01.2020).

¹⁷¹ Altıntaş, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*, s. 120.

¹⁷² FLEC, <https://home.treasury.gov/policy-issues/consumer-policy/financial-literacy-and-education-commission>, (29.01.2020).

2013 yılında ulusal bir finansal eğitim web sitesi (MyMoney.gov) kurmak ve finansal eğitim konusunda ulusal bir strateji geliştirmek amacıyla kurulan FLEC, ABD’ de finansal okuryazarlıkla ilgili atılmış en önemli adım olarak değerlendirilmektedir.¹⁷³

5.2.1.5 JumpStart

Üniversite çağına gelmiş öğrencilerin finansal okuryazarlığını geliştirmek amacıyla 1995 yılında kurulan ve kar amacı gütmeyen bir kuruluştur.¹⁷⁴ İlk olarak 1997 yılında lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye başlamış ve bu kapsamda 12. Sınıf öğrencilerine iki yılda bir olan ve 45 dakika süren sınavlar yapmıştır. Sınavlarda genel olarak öğrencilerin başarısız olduğu gözlemlenmiştir.¹⁷⁵

5.2.2. Avrupa Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar

Avrupa Birliğinde finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar başlarda AB Komisyonu tarafından yürütülmekteydi. Komisyon, 2007 yılında AB üyesi devletlerin talepleri doğrultusunda “AB tüketicileri için daha iyi finansal eğitim” adı altında bir konferans düzenlemiş olup finansal eğitimin; birey, toplum ve ekonomiye olan katkısı ile finansal eğitimin gerekliliği üzerine bir tebliğ yayımlamıştır. AB Komisyonu daha sonra finansal okuryazarlık çalışmalarını yürütmesi amacıyla 2008 yılında Finansal Eğitim Uzman Grubu (EGFE)’nu oluşturmuştur.¹⁷⁶

Komisyon, yetişkinler için tüketici eğitimi sunan Dolceta(Yetişkinler için Çevrimiçi Tüketici Eğitim Araçlarının Geliştirilmesi, www.dolceta.eu) adlı bir web sitesi oluşturmuştur. Tüketici hakları ve finansal hizmetler olarak iki ana bölümden oluşan web sitesinde, tüketiciler için bütçe yönetimi, ödemeler, krediler, tasarruf, yatırım, mortgage, bir bankanın mevduat hesabı kullanımı gibi konularda kitaplar, makaleler ve online testler sunulmakta ve ayrıca satış sözleşmeleri, fiyat, reklam, ürün

¹⁷³ FLEC, *Promoting Financial Success in the United States: National Strategy for Financial Literacy*, 2016, <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/National%20Strategy%20for%20Financial%20Literacy%202016%20Update.pdf>, ss.2-35, (15.02.2020).

¹⁷⁴ Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, s. 93.

¹⁷⁵ Brenda J Cude vd., “College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn”, *Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 2006, s. 103.

¹⁷⁶ İsmet Özgüler, *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 38.

ve hizmetlerin güvenilirliği gibi konulara yer verilmektedir. Sitede 2010 yılında öğretmenler için finansal okuryazarlık bölümü açılmış ve öğretmenlerin site aracılığıyla harcama, tasarruf, yatırım, borçlanma ve sigorta gibi konular hakkında bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır.¹⁷⁷

Bir başka çalışma da ortaokul seviyesindeki öğrencilere “tüketici hakları” hakkında bilgi vermek amacıyla, “Europa Diary (Avrupa Günlüğü)” adı ile çıkarılan ve içinde borçlanma ile ilgili bölümlerin de yer aldığı kitapçık olmuştur.¹⁷⁸

5.2.3. Dünya Bankası(World Bank WB)

Dünya bankası, finansal okuryazarlığa önem veren kuruluşlardan biridir. Birçok önemli çalışmaları desteklemekle birlikte birçok çalışması da bulunmaktadır. Kısaca değinecek olursak:¹⁷⁹

İçeriğinde, aileye yönelik bütçe denkleştirme konusunda ipuçlarının olduğu, bir tasarruf programının nasıl geliştirilmesi gerektiği, sermaye piyasasının çalışma ilkeleri hakkında bilgilerin olduğu, birey ve aile için en uygun portföyün hangisi olduğu gibi konuların yer aldığı “Money Matters: A Financial Literacy Training Program” adında yılda iki kez olmak üzere iki günlük workshoplar düzenlemektedir.

Bir diğer çalışma da finansal yatırım bilgisi, bireysel bütçeleme yeteneği ve finansal okuryazarlıkla ilgili diğer konularla ilgili seminerlerin ve derslerin yer aldığı “Become a Financial Guru” kurslarıdır. Ayrıca oluşturulan web sitesi aracılığıyla özellikle araştırmacılar için kapsamlı istatistiksel verilerin ve bilimsel araştırmaların bulunduğu içerikler sunulmaktadır.

Dünya Bankası, dünyadaki yoksul bölgelere yönelik finansal erişim çalışmaları yapmak amacıyla “Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu” adında bir araştırma merkeziyle çalışmaktadır. Bu amaçla öncelikli olarak “Finansal Erişim 2010” raporu hazırlanıp tüm dünyaya yoksul bölgelerdeki finansal erişime ilişkin istatistikler

¹⁷⁷ Filipa Figueira, “The European Commission and Financial Capability: Simplifying Financial Services”, *ECRI Policy Brief*, S. 2 (2007), ss. 3-5, doi:10.2139/ssrn.2001370.

¹⁷⁸ A.yer, s. 4.

¹⁷⁹ Altıntaş, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*, s. 104.

sunulmuş ve bu sonuçların dikkat çekmesi sağlanmıştır.¹⁸⁰ Ayrıca Dünya Bankası, tüm işletmeleri kapsayacak şekilde işletmelerin finansal erişim durumlarını belirlemeye yönelik anket çalışması da yapmaktadır.¹⁸¹

5.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OECD finansal okuryazarlıkla ilgili ulusal politika yapıcılarına destek vermektedir. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve eğitim programlarının analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla “Finansal Eğitim Projesini” yayınlamıştır.¹⁸²

İlk aşaması mevcut eğitim programının etkinliğinin değerlendirilmesi olan proje kapsamında üye ülkelerin ve bazı üye olmayan ülkelerin finansal eğitim politikaları incelenmiş olup incelemeler sonucunda finansal okuryazarlık seviyesinin ilerletilmesi konusunda gerekli stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci aşamada düzenleyicilere ve bireylere yardımcı olacak kılavuzlar yayınlamış ve ayrıca çeşitli ülkelerdeki bireylerin okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi amaçlanmıştır.¹⁸³

OECD 2005 yılında finansal okuryazarlığı geliştirmek için (“Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies”), 2008 yılında sigorta ile bireysel emeklilik konularına farkındalığı artırmak için (“Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions”) adında kitaplar yayınlamıştır. Ayrıca 2008 yılında “International Gateway on Financial Education” adıyla kurulan (“www.financial education.org”) internet sitesi ve finansal eğitim konusunda uzman kişilerden oluşan INFE (“International Network on Financial Education”) OECD’nin iki önemli uygulamasıdır.¹⁸⁴

INFE 68 ülkede 135’ten fazla üyeden oluşmakta olup üyeler yılda iki kez toplanmaktadır. Üye ülkelerin tecrübelerinin paylaşıldığı, finansal eğitim konusunda uluslararası iş birliğinin sağlandığı bir platformdur. OECD/INFE’nin amacı, dünyada finansal eğitim hakkında yapılan akademik çalışmalarını değerlendirip bir rapor haline

¹⁸⁰ TCMB, *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, s. 90.

¹⁸¹ World Bank, Financial Access, <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/financial-access> , (28.02.2020)

¹⁸² Altıntaş, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*, s. 103.

¹⁸³ Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, s. 82.

¹⁸⁴ TCMB, *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, s. 89.

getirerek uluslararası strateji geliştirmeyi sağlamaktır. INFE halen bugün de devam eden; “Ülkelerin Finansal Eğitim Ulusal Stratejilerinin Belirlenmesi”, “Ülke Eğitim Stratejilerine Finansal Eğitimin Dâhil Edilmesi”, “Kadının Finansal Eğitimi”, “Finansal Okuryazarlığının Ölçümü”, “Finansal Eğitim Stratejilerinin Verimliliği” gibi konulara ilişkin faaliyetler yürütmektedir.¹⁸⁵

OECD, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemeye yönelik girişimde bulunan ilk organizasyon olup ve “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” PISA’yı oluşturmuştur. PISA, öğrencilerin okulda almış oldukları eğitim sonucunda bilgiyi günlük hayatta kullanabilme becerilerini değerlendiren üç yılda bir yapılan çalışmadır.¹⁸⁶

¹⁸⁵ SPK, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20141202/0>, (16.02.2020).

¹⁸⁶ MEB, http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18, (16.02.2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK ve KÜÇÜK ve ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

1. LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle ülkemizde yapılan çalışmalara sonrasında ise dünyada yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Literatürde finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalar genelde üniversite öğrencileri üzerine yapılmış olup bunun yanı sıra hane halkına ve yatırımcılara yönelik yapılan çalışmalar da mevcuttur. KOBİ'lerin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeye yönelik çalışmalar ise sınırlı olsa da hem yerli literatür hem de yabancı literatürde mevcuttur. Ayrıca bu tez çalışmasının amacı olan, KOBİ sahibi/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasındaki ilişkiye dayalı çalışmalar bilindiği kadarıyla uluslararası literatürde yer almaktadır. Literatür'de yapılan çalışmalar kronolojik sıraya göre öğrenciler, hanehalkları, yatırımcılar ve KOBİ'ler şeklinde aşağıda yer verilecektir.

1.1. YERLİ LİTERATÜR

Bayram (2010) tarafından, Eskişehir'de bulunan Anadolu Üniversitesindeki İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) ile Meslek Yüksekokulu öğrencilerini kapsayan çalışmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek ve para yönetimi konusunda nasıl davranış sergilediklerini ortaya çıkarmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 600 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu ve bu durumun öğrenciler tarafından farkında olunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık kavramını, borçları zamanında ödeme, düzenli tasarrufta bulunma ve finansal kayıtları tutma alışkanlığı konularıyla sınırladığı, %65'in aylık bütçe yaptığı, %40'ın düzenli tasarrufta bulunduğu, %50'nin finansal kayıtları bir süre tuttuğu bulunmuştur. Temel bankacılık uygulamalarında göstermiş oldukları davranışlarda ise %86'sı ATM kartı kullanırken kredi kartı kullanma oranı düşük bulunmuş ayrıca

internet bankacılığını kullanma durumu İİBF öğrencilerinde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹⁸⁷

Altıntaş (2011) tarafından, Türkiye’de üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ve finansal okuryazarlıklarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 337 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri yetersiz olduğu bulunmuşken, temel düzey finansal bilgileri içeren sorulara doğru cevap verme oranı %39,15 olup finansal bilgileri yetersiz bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini etkileyen faktörlerin başında, öğrencilerin sınıfı, yaşı, ailenin eğitim durumu ve gelir düzeyi, finansal konuları aileleri ile konuşabilme durumları olduğu tespit edilmiştir.¹⁸⁸

Sönmez vd. (2014) tarafından, İstanbul, Bursa ve Eskişehir’de yer alan üniversitelerin İİBF ve Mühendislik Fakültesinde gerçekleştirmiş olup lisans eğitimlerinin finansal okuryazarlığa etkisini araştırmak amacıyla küme örnekleme yöntemi ile 824 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin %31,7’ sinin finansal okuryazarlık seviyeleri yüksek, %30,1’ inin orta, %16’ sının ise düşük olduğu belirlenmiştir. İİBF ile mühendislik fakültesinin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş bu durumun sonucu olarak öğrencilerin finansal ürünleri tanıma konusunda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.¹⁸⁹

Sarıgül (2014) tarafından, Konya’da bulunan üç devlet üniversitesindeki öğrencilerin finansal tutum ve finansal davranışlarının finansal bilgi ve demografik özellikler ile ilişkisini incelemek amacıyla basit tesadüfi yöntem ile 1085 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin “harcamaya yönelik” davranışlarının düşük seviyede olduğu, “harcama ve tasarrufa” yönelik tutumlarının da orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin; eğitim seviyeleri ile finansal

¹⁸⁷ Seliha Seçil Bayram, *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, ss. 57-62.

¹⁸⁸ Kadir Murat Altıntaş, “The Dynamics of Financial Literacy Within the Framework of Personal Finance: An Analysis Among Turkish University Students”, *African Journal of Business Management*, C. 5, S. 26 (2011), ss. 10489-90.

¹⁸⁹ Harun Sönmez vd., “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 14, S. 4 (2014), ss. 113-14, doi:10.18037/ausbd.00957.

tutumları arasında anlamlı ilişki bulunmuş ve finansal bilgi seviyeleri arttıkça da “harcamaya yönelik” davranışlara olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha finansal bilgiye sahip oldukları diğer bulgular arasındadır.¹⁹⁰

Alkaya ve Yağlı (2015) tarafından yürütülen, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesindeki İşletme, İktisat ve Turizm bölümlerindeki öğrencileri kapsayan çalışmada, öğrencilerin finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışları arasındaki ilişki araştırılmak istenmiş ve kota örnekleme yöntemi ile 185 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal davranış ile finansal tutum arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilirken, finansal davranış ve finansal tutumun finansal bilgi ile aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin %78,4’ünün olumlu finansal davranış, %66,5’nin ise olumlu finansal tutum sergilediği görülmüştür.¹⁹¹

Kılıç (2016) tarafından, Gaziantep ve çevre illerde bulunan 10 farklı üniversitede İİBF son sınıf öğrencilerinin, finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemeyi, para yönetimi, harcama ve borçlanma, tasarruf ve yatırım konularındaki finansal bilgilerinin test etmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda 1856 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi yetersiz bulunmuştur. Öğrencilerin, en fazla başarılı oldukları “para yönetimi” konusuyken, en başarısız oldukları konu ise “tasarruf ve yatırım” olmuştur. Öğrencilerin yarısından azının kredi kartına sahip olduğu ve bunlarında üçte birinin borcunu zamanında ödediği tespit edilmiştir.¹⁹²

Tuna ve Ulu (2016) tarafından, Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik değişkenler arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla basit tesadüfi yöntem ile 326 öğrenciye

¹⁹⁰ Haşmet Sarıgül, “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerinin Bilgi, Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişki Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C. 51, S. 593 (2014), ss. 67-69.

¹⁹¹ Aylin Alkaya, İbrahim Yağlı, “Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 40 (2015), ss. 596-98.

¹⁹² Yunus Kılıç, *Finansal Okuryazarlık ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması*, (Doktora Tezi), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2016, ss. 112-13.

anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, demografik değişkenler ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre, erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri kadın öğrencilere göre daha yüksek seviyede olduğu, yaş değişkenine göre 23-25 yaş aralığının diğer alt yaş gruplarına göre finansal okuryazar seviyelerinin daha yüksek olduğu, öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olduklarının finansal okuryazarlık seviyeleri ile anlamlı bir farklılık yarattığı tespit edilmiştir.¹⁹³

Barmaki ve Şener (2017) tarafından, Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla 500 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla sorulan sorulara verilen doğru cevap yüzdesi, %53,62 olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin “orta seviyede” olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin en fazla başarılı oldukları konu “temel para bilgisi” en başarısız oldukları ise “tasarruf ve yatırım” olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁴

Contuk (2018) tarafından, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İşletme bölümündeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla kolayda örnekleme yöntemi ile 320 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin temel düzey finansal bilgileri içeren, “enflasyon, faiz, borsa” ile ilgili sorulara çoğunluğun doğru cevap verdiği, ileri düzey finansal bilgi sorularını içeren “yatırım, hisse senedi- tahvil, uzun vade getirisi” gibi sorulara ise yanlış cevap verildiği dolayısıyla öğrencilerin temel düzey finansal bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁵

Demir (2019) tarafından, Yıldız Teknik Üniversitesinde yer alan 10 farklı fakültedeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla tesadüfi örnekleme yöntemi ile 400 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre,

¹⁹³ Gülfen Tuna, Mehmet Onur Ulu, “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, S. ICAFR 16 Özel Sayısı (2016), ss. 139-40.

¹⁹⁴ Nahid Barmaki, Arzu Şener, “Financial Literacy Levels of University Students”, *Journal of Current Researches on Social Sciences*, C. 7, S. 3 (2017), ss. 83-86.

¹⁹⁵ Filiz Yıldız Contuk, “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 77 (2018), s. 133.

öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin “orta seviyede” olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin, kadın öğrencilere göre finansal okuryazarlık seviyeleri daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin buldukları fakülteler ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmış ve İİBF ile Fen Edebiyat Fakültesinde yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri diğer fakültelere göre daha yüksek bulunmuştur.¹⁹⁶

Kutlu (2019) tarafından, Manisa Celal Bayar Üniversitesinde eğitim gören İşletme Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla gelişigüzel örnekleme yöntemi ile 128 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin “yüksek seviyede” olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyet, gelir, kredi kartı kullanma durumu ve düzenli para biriktirme alışkanlığı ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık göstermediği, bütçe yapma ve borcu zamanında ödeme ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁷

Hasanca (2020) tarafından, Türkiye’de eğitim gören üniversite öğrencilerinin, “finansal ürünler ve ekonomik kavramlar hakkında bilgi düzeyi, bütçe yönetimi konusundaki tutum ve davranışları, finansal ürünleri kullanım sıklıkları” kapsamında finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla 402 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri “orta seviyede” olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, % 40’ı kredi kartı kullanmasına rağmen kredi kartı hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı ve borcunu zamanında ödemediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin, %63’ünün düzenli olarak tasarrufla bulunduğu, çoğunluğunun “faiz, enflasyon ve paranın zaman değeri” gibi temel finansal

¹⁹⁶ Tuğba Demir, *Determining Financial Literacy Level of University Students: The Case of Yıldız Technical University*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss. 45-48.

¹⁹⁷ Arzu Kutlu, *Finansal Okuryazarlık ile Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss. 65-67.

ürünler hakkında bilgi sahibi olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin bütçe yapma konusundaki finansal tutumları ise yeterli seviyede olduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁸

Dünya Bankası ve SPK (2012) tarafından, Türkiye’de hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla rassal örnekleme yöntemi ile 40 ilde, 3009 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, kırsal bölgelerde “tasarruf yapma”, şehirlerde ise “harcamaya meyilli olma” davranışları yüksek düzeyde tespit edilmiştir. Acil durumlar için kenara para koyma %15, yatırım yapma yüzdesi ise %4,1 iken, gelecek için finansal planlama yapanların %52’si kısa vadeli planlama yaptığı belirtilmiştir. Bütçe planı ve gelecek için finansal plan yapanların daha çok şehirlerde yaşayan bireylerin oluşturduğu görülmüştür. Finansal ürün seçiminde ise yeterli tasarrufa sahip olmaları halinde, “altın ve döviz” tercih ettikleri tespit edilmiştir.¹⁹⁹

BİST, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (2015) tarafından, hane halkının finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeye yönelik 3000 kişiye anket çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucuna göre, bireyin eğitim ve gelir durumu ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yaş ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Katılımcıların, büyük bir kısmının bütçe ve tasarruf yaptığı tespit edilmişken sadece % 18’inin emeklilik planlaması yapmadığı ve “paranın zaman değeri, enflasyon, basit faiz hesaplama” gibi konularda temel finansal bilgilere sahip olduğu tespit edilmiştir.²⁰⁰

Güler (2015) tarafından, Sakarya ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 453 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hane halkının finansal okuryazarlık seviyeleri “düşük seviyede” olduğu ve finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı

¹⁹⁸ Dalay Hasanca, *Türkiye’de Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçümüne Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, 2020, ss. 62-79.

¹⁹⁹ SPK, “*Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması*” *Sonuç Raporu Hazırlandı*, 2012, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20121116/0>, s.1-3, (20.02.2020) .

²⁰⁰ SPK, 2015 Yılı İkinci Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması Tamamlandı, 2015, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0>, s. 1-3, (20.02.2020).

bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlık seviyesi ile tasarrufa yönelik davranışlarda anlamlı bir ilişki bulunmuş ancak borçlanmaya yönelik davranışlar arasında bir ilişki tespit edilememiştir.²⁰¹

Aksoylu vd. (2017) tarafından, Kayseri ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerini ve finansal okuryazarlık ile demografik özellikler arasında ilişkiyi belirlemek amacıyla basit tesadüfi yöntem ile 400 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hane halkının genellikle “paranın zaman değeri, ödenmiş faiz ve enflasyon” sorularına doğru cevaplar verirken, “basit faiz, bileşik faiz, risk ve getiri ve çeşitlendirme” ile ilgili sorulara yanlış cevap vermişlerdir. Genel olarak hane halkının finansal okuryazarlık seviyeleri yeterli seviyede olmadığı tespit edilmiştir.²⁰²

Kuyumcu (2018) tarafından, Bursa ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 790 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, Bursa ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerinin temel seviyede olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların finansal ürünler “döviz, bireysel emeklilik, kredi kartı, vadeli mevduat hesabı, hisse senedi, sigorta” ile ilgili temel düzeyde bilgiye sahip oldukları, “borç yönetimi, tasarruf ve emeklilik” ile ilgili konulara önem verdikleri, yatırım konusunda eksik oldukları gözlenmiştir. Katılımcıların demografik değişkenlerinin finansal okuryazarlık seviyesi üzerindeki etkisine bakıldığında ise cinsiyet değişkeninin önemli bir etkiye sahip olmadığı, eğitim değişkeni arttıkça finansal okuryazarlık seviyesi de arttığı tespit edilmiştir.²⁰³

Kayacan (2019) tarafından, Zonguldak ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerini ve para yönetme becerisini araştırmak amacıyla basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 366 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna

²⁰¹ Emine Güler, *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, ss. 86-88.

²⁰² Semra Aksoylu vd., “A Baseline Investigation of Financial Literacy Levels: The Case of Kayseri Province”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 75 (2017), ss. 240-42.

²⁰³ Oğuz Kuyumcu, *Finansal Okuryazarlığın Makroekonomik Önemi ve Ülkemizde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Bursa İli Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, ss. 121-24.

göre, hane halkının finansal okuryazarlık seviyeleri ile para yönetme becerisi yüksek düzeyde olduğu, bireysel emeklilik sistemiyle ilgili bilgi sahibi olmadıkları, enflasyon ise en çok bilinen kavram olduğu ve paralarını genel olarak “altın ve dövize” yatırdığı tespit edilmiştir. Yaş ve cinsiyet değişkenleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.²⁰⁴

Aydoğan (2020) tarafından, İstanbul ilinde yaşayan hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerini ve bütçeleme davranışını araştırmak amacıyla basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 257 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hane halkının %37,4’ünün finansal okuryazarlık seviyeleri “düşük”, %39,7’sinin “orta” ve %23’ünün “yüksek” olduğu belirlenmiştir. Hane halkının %88,4’ünün bütçeleme alışkanlığı olduğu, %44,8’i finansal kayıt yaptığı, %68,1’i bütçe planlaması yaptığı, %57,6’sının da tasarruf yaptığı tespit edilmiştir. Hane halkının yatırım araçlarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve finansal okuryazarlık seviyeleri ile bütçeleme davranışı arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.²⁰⁵

Ateş (2014) tarafından, Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile davranışsal önyargı seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gelişigüzel örnekleme yöntemi ile 596 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların %56,54’ünün finansal okuryazarlık seviyeleri “yüksek”, %43,46’sının “düşük” olduğu belirlenmiştir. Yatırımcıların yatırım kararı alırken en çok başvurduğu finansal kaynağın, “çevresindeki kişilerin tavsiyeleri” olduğu, en az başvurulan finansal kaynakların ise “şirketlerin finansal raporları ve finansal kurumların analiz ve raporları” olduğu belirlenmiştir. Yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyesi ile “aşırı iyimserlik, doğrulama ve temsiliyet” önyargıları arasında olumlu bir ilişkinin

²⁰⁴ Ela Nur KAYACAN, *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, 2019, ss. 48-62.

²⁰⁵ Ezgi Aydoğan, *Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Oranlarının İncelenmesi ve Finansal Okuryazarlığın Bütçeleme Davranışı Üzerine Etkileri: İstanbul İli Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, ss. 90-117.

olduğu, “aşırı güven, kayıptan kaçınma” önyargıları arasında olumsuz bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.²⁰⁶

Sezer ve Demir (2015) tarafından, Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek seviyeleri ile psikolojik önyargılar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla 384 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların “psikolojik yanılısamalar” göstermesi, finansal okuryazarlık seviyelerini etkilemediği, bilişsel yetenek seviyesi yüksek olan yatırımcıların da finansal okuryazarlık seviyesinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.²⁰⁷

Kanmaz (2018) tarafından, İzmir’de bulunan bireysel hisse senedi yatırımcılarının finansal okuryazarlık seviyeleri ile finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi değişenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla rastgele örnekleme yöntemi ile 515 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcının finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça finansal davranış ve finansal tutum değişkenlerinin de olumlu yönde arttığı, olumlu finansal tutuma sahip olmanın doğru finansal davranış göstermesine katkı sağladığı, finansal bilgi seviyesinin arttıkça finansal okuryazarlık seviyesine olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir.²⁰⁸

Erbaş (2020) tarafından, Samsun’da bulunan bireysel hisse senedi yatırımcılarının davranış biçimi ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 205 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyesi ile “psikolojik faktörler” arasında ilişki bulunduğu, finansal okuryazarlık seviyesi “temel ve orta” olan yatırımcılarda “sürü davranışı” görülürken, “ileri” olan yatırımcılarda

²⁰⁶ Sinem Ateş, *Finansal Okuryazarlık Ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2014, ss. 113-17.

²⁰⁷ Durmuş Sezer, Sezgin Demir, “Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılısamalar ile İlişkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 66 (2015), ss. 83-86.

²⁰⁸ Alper Kanmaz, *Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansal Ekonomi Anabilim Dalı, 2018, ss. 58-60.

“sürü davranışı, kayıptan kaçınma ve aşırı güven eğilimi” birlikte görüldüğü tespit edilmiştir.²⁰⁹

Yerli literatürde KOBİ’lerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemeye yönelik çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Bayrakdaroğlu ve Şan (2014) tarafından, Türkiye’de faaliyette bulunan KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesi ile finansal eğitim ve finansal piyasalara katılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla rastgele örnekleme yöntemi ile 120 KOBİ sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ’lerin finansal piyasalara katılımının finansal bilgi eksikliğinden dolayı düşük olduğu bulunmuştur. Bu nedenle, KOBİ sahibi/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerine göre finansal piyasalara katılımının artmakta olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer bulgu ise KOBİ sahibi/yöneticisinin finansal eğitim ile finansal okuryazarlık arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.²¹⁰

Kaya (2015) tarafından, İzmir ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla 140 KOBİ sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlık seviyesini belirlemeye yönelik sorulan soruların çoğunluğunun yanıtız bırakılması sonucunda finansal bilgilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur. Finansal ürünlerin bilinirliği ile ilgili soruda “bireysel emeklilik fonu ve kredi kartı” dışında bilinen finansal ürün pek bulunmamıştır. Finansal okuryazarlık ile finansal davranış arasında olumsuz bir ilişki bulunmuşken, finansal ürünlerin bilinirliği ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²¹¹

Çör (2018) tarafından, Antalya ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla 154 KOBİ

²⁰⁹ Cansu Nermin Erbaş, *Yatırımcı Davranış Biçimleri ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Samsun İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020, ss. 68-90.

²¹⁰ Ali Bayrakdaroğlu, Fırat Botan Şan, “Financial Literacy Training as a Strategic Management Tool among Small – Medium Sized Businesses Operating in Turkey”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, C. 150 (2014), s. 154, doi:10.1016/j.sbspro.2014.09.019.

²¹¹ Kaya, *KOBİ Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma: İzmir İli Örneği*, ss. 215-24.

sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, Antalya’da faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Yaş, cinsiyet ve medeni durumun finansal okuryazarlık seviyesi belirlenirken anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, KOBİ sahipleri/yöneticilerin kredi çeşitliliği konusunda bilgilerini arttırmaları sonucunda finansal okuryazarlık seviyelerinin ve finansal davranışlarının artabileceği sonucuna ulaşılmıştır.²¹²

Gencan (2018) tarafından, Trabzon ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 50 KOBİ sahibi/yöneticisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahip/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin “yeterli seviyede” olmadığı ve finansal tutum ve finansal davranışlarının da “yeterli seviyede” olmadığı tespit edilmiştir. KOBİ’lerin çoğunun, “teşvik ve desteklerden” bilgisi olmadığı sadece “KOSGEB desteklerinden” bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Finansal kavramlar hakkında “ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı ve borçlu cari hesap” yeterli bilgiye sahip oldukları, “reel getiri, nakit akım tablosu, proforma gelir tablosu, nakit bütçesi” ile ilgili bilgileri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Önemli bir diğer bulgu ise KOBİ’lerin, “faktöring, hisse senedi, tahvil, repo, gelir tablosu” konusunda haberdar olmalarına rağmen bilgilerinin olmadıkları tespit edilmiştir. Temel düzey finansal bilgi sorularına genel olarak doğru cevap verilmesine karşın ileri düzey finansal bilgi sorularına yanlış veya fikirlerinin olmadığını beyan etmişlerdir.²¹³

1.2. YABANCI LİTERATÜR

Danes ve Hira (1987) tarafından, ABD’de Iowa Üniversitesi’nde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 323 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin “kredi kartı, sigorta, bireysel krediler ve finansal yönetim” ile ilgili

²¹² Ömer Çör, *Kobilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Yönetime Etkisi, Sorunlar ve Öneriler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2018, ss. 80-82.

²¹³ Mehmet Yaser Gencan, *Turizm Sektörü KOBİ’lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, ss. 73-119.

konularda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, erkek öğrencilerin “bireysel krediler ve sigorta” konularında, kadın öğrencilerin “finansal yönetim” konularında daha fazla bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir.²¹⁴

Chen ve Volpe (1998) tarafından, Kaliforniya, Florida, Ohio ve Massachusetts bulunan üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 924 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finans ve muhasebe dersleri alan öğrencilerin finansal okuryazarlık ve finansal bilgi seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilirken diğer öğrencilerin ise bilgi eksikliğinden dolayı tasarruf, borçlanma ve yatırım konularında daha fazla hatalı finansal davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.²¹⁵

Warwick ve Mansfield (2000) tarafından, Midwest’te lisans ve lisansüstü öğrencilerin kredi kartı konusunda bilgili olup olmadıklarını ve kredi kartına karşı finansal tutumlarını belirlemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 381 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin, %15’i doğrudan bankaya başvurarak kredi kartı talep ettikleri, çalışmaya katılan öğrencilerin %46,8’inin bir ve birden fazla kredi kartı bulunduğu, öğrencilerin %71’inin kredi kartına faiz ödendiğini bilmediği, yaklaşık olarak yarısının da kredi limitlerini bildiği belirlenmiştir. Öğrencilerin kredi kartlarına yönelik finansal tutumları ise, ankette yer alan “doğru kullanılırsa iyi” ifadesine % 68,6’sı seçerek, kredi kartları hakkında ayrıntılı bilgileri olmamasına rağmen, kredi kullanımına karşı gerçekçi bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.²¹⁶

Beal ve Delpachitra (2002) tarafından, Avustralya’da bulunan Queensland Üniversitesi’ndeki İşletme, Fen Bilimleri, Sağlık ve Mühendislik Fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 837 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Finansal planlama ile ilgili soruda

²¹⁴ Sharon M Danes, Tahira K Hira, “Money Management Knowledge of College Students”, *Journal of Student Financial Aid*, C. 17, S. 1 (1987), ss. 14-15.

²¹⁵ Haiyang Chen, Ronald P. Volpe, “An Analysis Of Personal Financial Literacy Among College Student’s”, *Financial Services Review*, C. 7, S. 2 (1998), s. 122.

²¹⁶ Jacquelyn Warwick, Phylis Mansfield, “Credit Card Consumers: College Students Knowledge and Attitude”, *Journal Of Consumer Marketing*, C. 17, S. 7 (2000), ss. 620-24.

öğrencilerin becerileri ve bilgilerinin düşük olduğu, bileşik faiz hesaplama ilgili soruya %52,9'unun yanlış cevap verdiği tespit edilmiştir.²¹⁷

Jorgensen (2007) tarafından, ABD'de eğitim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık (finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış) seviyeleri üzerinde aile etkisini tespit etmek amacıyla 450 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin “düşük “olduğu dolayısıyla finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgilerinin de düşük seviyede olduğu ve aile faktörünün öğrencilerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir.²¹⁸

Sabri ve Macdonald (2010) tarafından, Malezya'da eğitim gören üniversite öğrencilerinin finansal davranışı ve finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 350 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan öğrencilerin tasarruf yapmaya daha meyilli oldukları ve bunun sonucunda daha az finansal sıkıntılar yaşadıklarını tespit etmişlerdir.²¹⁹

Cull ve Whitton (2011) tarafından, Avustralya'da bulunan üniversitelerdeki İşletme, Fen Bilimleri, Sağlık ve Mühendislik Fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 472 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. İşletme bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlerdeki öğrencilerden daha yüksek puan almadığı ve Fen Bilimlerindeki öğrencilerin “bileşik faiz” konusunda diğer bölümlerdeki öğrencilerden daha bilgili

²¹⁷ Diana J Beal, Sarath B Delpachitra, “Financial Literacy Among Australian University Students”, *Economic Papers: A Journal of Applied Economics and Policy*, C. 22, S. 1 (2003), ss. 71-75.

²¹⁸ Bryce L. Jorgensen, *Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences*, (Yüksek Lisans Tezi), Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University, 2007, ss. 60-62.

²¹⁹ Mohamad Fazli Sabri, Maurice MacDonald, “Savings Behavior and Financial Problems among College Students: The Role of Financial Literacy in Malaysia”, *Cross-Cultural Communication*, C. 6, S. 3 (2010), s. 107.

oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.²²⁰

Mendes (2013) tarafından, Porto Üniversitesi'nde eğitim gören üniversite öğrencilerinin, finansal okuryazarlık seviyelerinin finansal tutum üzerindeki ilişkisini belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 652 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri düşük, finansal tutum ve finansal davranış endekslerinin ise yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyelerinin finansal tutum ve finansal davranış değişkenleri ile olumlu bir ilişki içerisinde olduğu ve “finansal kavram, faiz hesaplama, gelir vergisi” gibi konularda finansal bilgi seviyelerinin de yeterli olmadığı tespit edilmiştir.²²¹

Agnew ve Harrison (2015) tarafından, İngiltere ve Yeni Zelanda'da eğitim gören üniversite öğrencilerin borçlanmaya karşı finansal tutumlarının ve cinsiyetin finansal kavramlar üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla İngiltere'den 199, Yeni Zelanda'dan 240 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, erkek öğrencilerin “basit ve bileşik faiz hesaplama” konusunda hem İngiltere hem de Yeni Zelanda'da kadın öğrencilerden daha başarılı oldukları, “kredi kartı faiz oranı, satış vergisi oranı” konularında Yeni Zelanda'daki öğrencilerin İngiltere'deki öğrencilerden daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin, “borçlanmaya karşı” finansal tutumlarında cinsiyet açısından ülkeler arasında büyük farklılıklar belirlenmiş ve İngiltere'de farklılıklar çok ciddiye, Yeni Zelanda'da çok az farklılıklar tespit edilmiştir.²²²

Goswami ve Dhawan (2017) tarafından, Hindistan'da eğitim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ve demografik değişkenlerin etkisini belirlemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 100 öğrenciye anket çalışması

²²⁰ Michelle Cull, Diana Whitton, “University Students’ Financial Literacy Levels: Obstacles and Aids”, *The Economic and Labour Relations Review*, C.22, S.1 (2011), ss.105-6, doi:10.1177/103530461102200106.

²²¹ Ana Filipa Costa Mendes, *Financial Literacy of College Students Study Case: Students of the University of Porto*, (Yüksek Lisans Tezi), Porto: University of Porto, 2013, ss. 86-88.

²²² Steve Agnew, Neil Harrison, “Financial Literacy and Student Attitudes to Debt: A Cross National Study Examining the Influence of Gender on Personal Finance Concepts”, *Journal of Retailing and Consumer Services*, C. 25 (2015), ss. 125-27.

uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin yaşı, eğitim seviyesi, hane halkı geliri değişkenlerinin finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde etkisi olmadığı, öğrencinin eğitim gördüğü alan ve ailenin mesleği finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.²²³

Ergün (2018) tarafından, Estonya, Almanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Romanya, Rusya ve Türkiye'de eğitim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek ve öğrencilerin finansal bilgileri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 409 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, tüm öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin “orta seviye” olduğu belirlenmiştir. Tüm öğrencilerin, “bireysel beceri geliştirme, temel faiz hesaplama, döviz kuru ve temel oran hesaplama, fayda analizi, katma değer vergisi, risk getirisi, sigorta ve enflasyon tanımı” konularında orta seviyede bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ülkelerin genelinde öğrencilerin “emeklilik planlaması” düşünmedikleri,” enflasyon yerine işsizlik oranı” ile daha çok ilgilendikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, finans konusunda Estonya ve Türkiye'deki öğrencilerin Polonya'daki öğrencilere göre daha az finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu ve cinsiyet ve kaçınıcı sınıfta oldukları değişkenleri ile finansal bilgi arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.²²⁴

Xu (2019) tarafından, Cornell Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile finansal davranışları arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla rastgele örnekleme yöntemi ile 277 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile finansal davranış arasında olumlu bir ilişki bulunmuş ve öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin “orta seviyede” olduğu tespit edilmiştir.²²⁵

²²³ Mani Goswami, Karan Dhawan, “A Study on Financial Literacy Among College Students in Delhi / Ncr”, *India's Score Card In Global Perspective*, India: Delhi School of Professional Studies and Research, 2017, ss. 458-59.

²²⁴ Kutlu Ergün, “Financial Literacy among University Students: A Study in Eight European Countries”, *International Journal of Consumer Studies*, C. 42, S. 1 (2017), ss. 8-13.

²²⁵ Junhong Xu, *The Effect of And Perceived Financial Literacy on Financial Behaviors of College Students*, (Yüksek Lisans Tezi), China:Quanzhou: Presented to Faculty of Graduate School of Cornell University, 2019, ss. 34-36.

Hernandez vd. (2020) tarafından, Meksika ve Kolombiya’da eğitim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 224 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri “düşük seviyede” olduğu bulunmuşken genel olarak bakıldığında Kolombiyalı öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri Meksikalı öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca çalışmada finansal okuryazarlığı ölçmek için kullanılan “enflasyon, emeklilik planlaması, tasarruf ve yatırımlar, risk çeşitlendirmesi, kredi kartı” konularına yanlış cevapladıkları gözlemlenmiştir.²²⁶

Monticone (2010) tarafından, İtalya hanehalkının finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 3992 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesi ABD ve diğer AB ülkelerine göre daha düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Daha büyük finansal varlıklara yatırım yapan hanehalklarının finansal bilgilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.²²⁷

Disney ve Gathergood (2011) tarafından, İngiliz hanehalkının aşırı borçlanma ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 2500 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesinin yeterli seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Finansal okuryazar olmayan hanehalklarının daha yüksek maliyetli kredi kullandıklarını ve kredi borçlarını veya borçlarını ödeme güçlüklerini bildirme olasılıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir.²²⁸

Behrman vd. (2012) tarafından, Şili hanehalkının serveti ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 13.054 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hane halkının serveti ile finansal okuryazarlık arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit

²²⁶ J sica Josefina Ramos Hern andez, Arturo Garc a Santill n, Violetta Molchanova, “Financial Literacy Level on College Students: A Comparative Descriptive Analysis between Mexico and Colombia”, *European Journal of Contemporary Education*, C. 9, S. 1 (2020), ss. 129-40.

²²⁷ Chiara Monticone, “How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy?”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), ss. 415-18, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01175.x.

²²⁸ John Gathergood, Richard F. Disney, “Financial Literacy and Indebtedness: New Evidence for U.K. Consumers”, *SSRN Electronic Journal*, 2011, ss. 19-21, doi:10.2139/ssrn.1851343.

edilmiştir. Bireylerin finansal okuryazarlaşmak için yapmış oldukları yatırımların büyük getirisi olabileceği belirlenmiştir.²²⁹

Beckmann (2013) tarafından, Romanya hanehalkının finansal okuryazarlık seviyeleri ile tasarrufları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla 1000 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, Romanya hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesinin “düşük seviyede” olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sadece %5’i “enflasyon, risk çeşitlendirme, faiz oranı” sorularına doğru cevap vermiştir. Finansal okuryazarlık seviyesi ile tasarruf ve yatırımlar arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.²³⁰

Cox vd. (2014) tarafından, Hollanda hanehalkının mortgage ürünleri seçiminde finansal okuryazarlığın etkisini belirlemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 774 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hanehalkının mortgage ürün seçimi üzerinde finansal okuryazarlığın önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan hanehalkının, “faizli mortgage ürünleri” tercih etme olasılıklarının yüksek olduğu belirlenmiştir.²³¹

Allgood ve Walstad (2016) tarafından ABD hanehalkının finansal okuryazarlık seviyeleri ile yatırım, kredi kartı, finansal danışmanlık, sigorta konularındaki finansal davranışları üzerine etkisini araştırmak amacıyla 18 yaş üstü 28.146 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesi düşük seviyede olduğu ve finansal okuryazarlık seviyelerinin bu konulardaki finansal davranışları etkilediği belirlenmiştir.²³²

Hsiao ve Tsai (2018) tarafından, Tayvan hanehalkının finansal okuryazarlık seviyeleri ile türev piyasalara katılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tabakalı

²²⁹ Jere R Behrman vd., “How Financial Literacy Affects Household Wealth Accumulation”, *American Economic Review*, C. 102, S. 3 (2012), ss. 300-303, doi:10.1257/aer.102.3.300.

²³⁰ Elisabeth Beckmann, “Financial Literacy and Household Savings in Romania”, *Numeracy*, C. 6, S. 2 (2013), ss. 3-19, doi:10.5038/1936-4660.6.2.9.

²³¹ Ruben Cox, Dirk Brounen, Peter Neuteboom, “Financial Literacy, Risk Aversion and Choice of Mortgage Type by Households”, *The Journal of Real Estate Finance and Economics*, C. 50 (2015), ss. 104-5, doi:10.1007/s11146-013-9453-9.

²³² Sam Allgood, William B. Walstad, “The Effects of Perceived and Actual Financial Literacy on Financial Behaviors: Perceived and Financial Literacy”, *Economic Inquiry*, C. 54, S. 1 (2016), ss. 690-95, doi:10.1111/ecin.12255.

örnekleme yöntemi ile 2523 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlığı daha yüksek olan hanehalklarının türev piyasalara katılım olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda finansal bilginin türev piyasalara katılımı teşvik etmeye yardımcı olduğu belirlenmiştir.²³³

Zou ve Deng (2019) tarafından, Çin’de gerçekleştirilen çalışmada finansal okuryazarlığın hane halkının finansal piyasalara katılımı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla 3122 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlığın hane halkının finansal piyasalara katılımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, konut değeri yüksek olan hane halklarına göre düşük olanların finansal piyasalara katılımında finansal okuryazarlığın daha güçlü etkisi olduğu tespit edilmiştir.²³⁴

Szafrańska vd. (2020) tarafından, Polonya hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerinin gıda israfı üzerine etkisini araştırmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile seçilen 1021 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, Polonya hane halkının finansal okuryazarlık seviyelerinin “orta seviyede” olduğunu, finansal okuryazarlık puanı yüksek olan hane halklarının gıda israfı konusunda daha dikkatli oldukları ve finansal okuryazarlık bileşenlerinden biri olan finansal tutumun gıda israfı üzerine önemli etkisi olduğu tespit edilmiştir.²³⁵

Volpe ve Chen (2002) tarafından, ABD’de yapılan çalışmada yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile çevrimiçi yatırımcı özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 530 online yatırımcı ile anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların finansal okuryazarlık sorularının %50 sini doğru cevapladığı, 50 yaş üstü yatırımcıların genç yatırımcılara göre daha bilgili olduğu ve kadın yatırımcıların erkek yatırımcılara göre daha düşük yatırım bilgisine sahip olduğu

²³³ Yu-Jen Hsiao, Wei-Che Tsai, “Financial Literacy and Participation in the Derivatives Markets”, *Journal of Banking & Finance*, C. 88 (2017), ss. 30-35, doi:10.1016/j.jbankfin.2017.11.006.

²³⁴ Jing Zou, Xiaojun Deng, “Financial Literacy, Housing Value and Household Financial Market Participation: Evidence from Urban China”, *China Economic Review*, C. 55 (2019), ss. 62-65, doi:10.1016/j.chieco.2019.03.008.

²³⁵ Monika Szafrańska, Andrzej Krasnodębski, Zuzana Kapsdorferová, “Level of Financial Literacy and Food Waste in Polish Households”, *AGRIS On-Line Papers in Economics and Informatics*, C. 12, S. 1 (2020), ss. 103-7.

tespit edilmiştir. Ayrıca yüksek lisans derecesine sahip olan yatırımcıların yatırım konusunda daha bilgili oldukları gözlemlenmiştir.²³⁶

Tamimi ve Kalli (2009) tarafından, Birleşik Arap Emirlikleri'nde yapılan çalışmada finansal piyasalara yatırım yapan bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile yatırım kararlarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 290 yatırımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin “düşük seviyede” olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyeleri, eğitim, gelir düzeyi ve işyeri faaliyetlerinden etkilenirken, yaş değişkeninden etkilenmemiştir. Ayrıca, cinsiyetlerine göre finansal okuryazarlık seviyelerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Genel olarak, finansal okuryazarlık ile yatırım kararları arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.²³⁷

Collins (2012) tarafından, ABD'de yapılan çalışmada yatırımcıların finansal danışman hizmetlerinden yararlanmaları ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 1488 yatırımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların finansal danışmanlık hizmeti ile finansal okuryazarlık seviyesi arasında güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesi ve finansal bilgisi düşük olan yatırımcıların finansal danışmanlık hizmetlerinden yararlanmadıklarını yüksek olan yatırımcıların (%56,7) ise finansal danışmanlık hizmetlerinden yararlandığı tespit edilmiştir.²³⁸

Kersting vd. (2015) tarafından, ABD'de yapılan çalışmada profesyonel olmayan yatırımcıların finansal okuryazarlıkları ile finansal piyasalara olan güvenleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 88 işletme bölümü öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, profesyonel olmayan yatırımcıların finansal okuryazarlıkları ile finansal piyasalara olan güvenleri arasında negatif bir ilişki tespit

²³⁶ Ronald P Volpe, Joseph E Kotel, Haiyang Chen, “A Survey Of Investment Literacy Among Online Investors”, *Journal of Financial Counseling and Planning*, C. 13, S. 1 (2002), ss. 6-9.

²³⁷ Hussein A. Hassan Al-Tamimi, Al Anood Bin Kalli, “Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors”, *The Journal of Risk Finance*, C. 10, S. 5 (2009), ss. 500-506, doi:10.1108/15265940911001402.

²³⁸ J. Michael Collins, “Financial Advice: A Substitute for Financial Literacy?”, *Financial Services Review*, C. 21, S. 4 (2012), ss. 315-19, doi:10.2139/ssrn.2046227.

edilmiştir. Yatırımcının finansal okuryazarlık seviyesi ne kadar yüksekse, finansal piyasalara ve finansal piyasaları işletmekten sorumlu olan kişilere olan güveni o kadar düşük olduğu sonuca ulaşılmıştır.²³⁹

Jiang vd. (2019) tarafından, Çin’de yapılan çalışmada perakende yatırımcılarının finansal okuryazarlık seviyeleri ile yatırımların getirisi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile seçilen 30.051 yatırımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin “düşük seviyede” olduğu ve bu durumun yatırım performanslarının kötü olacağıyla ilişkilendirilmiştir. Finansal okuryazar olan yatırımcıların ise yatırım ücretlerinin farkında olma ve doğrudan kanallar aracılığıyla yatırım fonları satın alma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.²⁴⁰

Raut (2020) tarafından, Hindistan’da bireysel yatırımcıların yatırım kararı vermelerinde geçmiş finansal davranışlarının ve finansal okuryazarlığın etkisini araştırmak amacıyla kartopu örnekleme yöntemi ile seçilmiş 448 yatırımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, yatırımcıların geçmiş finansal davranışları ile finansal okuryazarlık seviyelerinin yatırım kararlarına anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.²⁴¹

Literatürün bu kısmında KOBİ’ler ile ilgili yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları bir arada gösterilmeye çalışılmıştır. Brown vd. (2006) tarafından, İngiltere’de faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık algılarının incelenmesi amacıyla 147 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahipleri/yöneticileri finansal okuryazar olmadıklarının farkında olmalarına rağmen bir işletmeyi yönetmede finansal okuryazarlığın önemli olduğunu algılamadıkları ortaya

²³⁹ Lee M. Kersting, Robert N. Marley, Mark J. Mellon, “The Association Between Financial Literacy and Trust in Financial Markets Among Novice Nonprofessional Investors”, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, C. 19, S. 3 (2015), ss. 209-11.

²⁴⁰ Jinglin Jiang vd., “Financial Literacy and Retail Investors’ Financial Welfare: Evidence from Mutual Fund Investment Outcomes in China”, *Pacific-Basin Finance Journal*, C. 59 (2020), ss. 20-23, doi:10.1016/j.pacfin.2019.101242.

²⁴¹ Rajdeep Kumar Raut, “Past Behaviour, Financial Literacy and Investment Decision-Making Process of Individual Investors”, *International Journal of Emerging Markets*, C. 15, S. 6 (2020), ss. 1256-57, doi:10.1108/IJOEM-07-2018-0379.

çıkıştır. Temel mali tabloları okuyup anlama yeteneklerine sahip olmalarına rağmen, bilgiye dayalı yargılarda bulunma ve paranın kullanımı ve yönetimi ile ilgili etkili kararlar alma yeteneklerine sahip olmadıkları ayrıca finansal ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda da düşük seviyede anlayışa sahip oldukları belirlenmiştir.²⁴²

Sage (2012) tarafından, Kanada’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazar olma durumlarını ve finansal yönetim ile ilgili bilgilerini belirlemek amacıyla 300 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahibi/yöneticilerinin finansal okuryazar olma konusunda kendilerini eksik bulsalar da kavramın ne derece önemli olduğunun farkında olmadıkları, finansal yönetim eğitimini genellikle (%73’ü) kendileri tarafından, (%41’i) muhasebeci veya uzman tarafından, (%29’u) ise sadece kursa giderek öğrendiği tespit edilmiştir. 2008 krizinden bu zamana kadar KOBİ’lerin %46’sının firma performansının sabit kaldığı belirlenmiştir.²⁴³

Njoroge (2013) tarafından, Kenya’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma başarısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 79 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahiplerin/yöneticilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin “yüksek seviyede” olduğu ve bunun firma başarısını arttırdığı gözlemlenmiştir.²⁴⁴

Wise (2013) tarafından, Kanada’da faaliyet gösteren küçük işletmeler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık ile kredi geri ödeme ve iflas etme durumu arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla 509 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlık ile kredi geri ödeme ve iflas etme durumu arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca daha yüksek finansal

²⁴² Reva Berman Brown, Mark N.K. Saunders, Richard Beresford, “You Owe It to Yourself: The Financially Literate Manager”, *Accounting Forum*, C.30, S.2 (2006), ss.7-13, doi:10.1016/j.accfor.2006.03.001.

²⁴³ SAGE, *Sage Canadian Small Business Financial Literacy Survey*, 2012, <https://www.sage.com/na/~media/site/sagena/documents/surveys/Sage-Canadian-Small-Business-Financial-Literacy-Survey>, ss.6-8, (11.03.2020) .

²⁴⁴ Robert M Njoroge, *Relationship Between Financial Literacy and Entrepreneurial Success In Nairobi County*, (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi: Nairobi University, 2013, ss. 25-27.

okuryazarlığa sahip olan işletme sahiplerinin firma performansında ve satışlarında da iyi gelişmeler sergiledikleri bulunmuştur.²⁴⁵

Samkin vd. (2014) tarafından, Yeni Zelanda’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ’lerin firma başarısını etkileyen finansal okuryazarlıklarının(becerilerinin) belirlenmesi amacıyla kartopu örnekleme yöntemi ile 17 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ’lerin firma başarısını sağlayabilmelerinde gerekli görülen finansal becerilerin, fiyatlandırma, borç yönetimi, kredili satışların yönetimi, finansal kayıtları tutma ve nakit yönetimi olduğu belirlenmiştir. KOBİ sahipleri, ürün ve hizmetlerin fiyatlandırılmasının, doğru nakit akışı için nakit yönetiminin ve borçların yönetiminin firma başarısı için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca KOBİ sahiplerinin mali tabloları ve mali durumlarının ne olduğu konusunda eksik kaldıkları tespit edilmiştir.²⁴⁶

Dahmen ve Rodriguez (2014) tarafından, Florida’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık durumlarını “finansal tabloları inceleme, borçlanma durumu ve firmanın başarısı” üzerinden değerlendirmek amacıyla finansal danışmanlık hizmeti alan 14 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ’lerin yarısından fazlasının finansal tabloları kontrol etme davranışında bulunmadıkları ve bunun sonucunda finansal sıkıntılar yaşadıkları, sıkıntı yaşayan firmaların da yarısından fazlasının aşırı borçlanma eğiliminde oldukları ve işletmelerin finansal okuryazarlık durumları ile firma başarısı arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.²⁴⁷

Guliman (2015) tarafından, Filipinler’de faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve becerilerini değerlendirmek amacıyla 100 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazarlık

²⁴⁵ Sean Wise, “The Impact of Financial Literacy on New Venture Survival”, *International Journal of Business and Management*, C. 8, S. 23 (2013), ss. 30-36, doi:10.5539/ijbm.v8n23p30.

²⁴⁶ Grant Samkin, Elizabeth Pitu, Mary Low, “Identifying the Financial Literacy Skills Necessary to Run a Small New Zealand Business”, *E-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching*, C. 8, S. 1 (2014), ss. 50-62.

²⁴⁷ Pearl Dahmen, Eileen Rodríguez, “Financial Literacy and the Success of Small Businesses: An Observation from a Small Business Development Center”, *Numeracy*, C. 7, S. 1 (2014), ss. 1-9, doi:10.5038/1936-4660.7.1.3.

seviyeleri “düşük seviyede” olduğu, “vergilendirme, paranın zaman değeri, finansal araçlar ve finansal araçlar” konusundaki bilgi seviyelerinin yeterli olmadığı, tasarruf ve defter tutma becerilerinin geri planda kaldığı, finansal planlama ve bütçeleme becerilerinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.²⁴⁸

Patrick (2015) tarafından, Kenya’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık seviyesinin KOBİ’lerin işletme performansı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 85 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ’lerin yılda üçten fazla daimî çalışan istihdam ettikleri, beş yıldan fazla bir sürede faaliyette buldukları ve yıllık gelir artışının %10’dan fazla olduğu ve bu KOBİ’lerin finansal okuryazarlıklarının temel seviyede olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyelerinin KOBİ’lerin işletme performansı üzerinde olumlu ve güçlü bir etkisi olduğu ve finansal okuryazar olan KOBİ’lerin, finansal okuryazar olmayanlara göre daha başarılı olma olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁴⁹

Fernandes (2015) tarafından, Portekiz’de faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık seviyeleri ile KOBİ’lerin işletme performansı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 103 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin “yüksek seviyede” olduğu ve finansal okuryazarlık seviyeleri ile işletme performansı arasında önemli bir pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal konulara karşı doğru tutuma sahip olduklarını, ancak finansal davranışlarının bu eğilimi takip etmedikleri belirlenmiştir.²⁵⁰

Chepngetich (2016) tarafından, Kenya’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık seviyeleri ile KOBİ’lerin firma performansı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla küme ve rastgele örnekleme yöntemi ile 290 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, borç yönetimi ve

²⁴⁸ Sheevun Di O Guliman, “An Evaluation of Financial Literacy of Micro and Small Enterprise Owners in Iligan City: Knowledge and Skills”, *Journal of Global Business*, C. 4, S. 1 (2015), ss. 17-22.

²⁴⁹ Cherugong Patrick, *The Effect of Financial Literacy on Performance of Small and Medium Enterprises In Trans Nzoia County*, (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi: Nairobi University, 2015, ss. 43-44.

²⁵⁰ Fernandes, *Financial Literacy Levels of Small Businesses Owners and It Correlation with Firms’ Operating Performance*, ss. 20-48.

bütçeleme konusunda bilgi sahibi olmanın ve bu bilgileri kullanabilmenin KOBİ'lerin firma performansına olumlu bir katkı sağladığı belirlenmiştir. İşletmelerin genelinde faiz oranının hesaplanması konusunda eğitim aldığı ve bunun sonucunda bir projenin sağlayacağı yararı ve riskleri öngörebilme ve yatırılacak miktarı belirleyebilme yetisi kazandıkları, borçlanma konusunda danışman tavsiyesine başvurduklarını ve uygun borçlanma ile fonlarını verimli bir şekilde kullanarak kar edebileceklerini tespit etmiştir.²⁵¹

Eniola ve Entebang (2017) tarafından, Nijerya'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık (finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi) seviyelerinin firma performansı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla rastgele örnekleme yöntemi ile 250 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin firma performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, finansal bilgilerinin ve farkındalıklarının firma performansı için bir ön koşul olmadığını, ancak işletmelerin karar verme sürecinde girişimci özelliklerinin ve finansal tutumla ilişkisinin finansal okuryazarlık kadar önemli olduğu tespit edilmiştir.²⁵²

Györi ve Czako (2018) tarafından, Macaristan'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık bileşenlerine dayalı olarak KOBİ'lerin finansal davranışlarını incelemek amacıyla 1000 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, KOBİ'lerin %95'i online bankacılığı kullandığı, son 10 yıldır farklı finansal ürün ve hizmetlerin farkında oldukları, sigorta ürünlerine karşı olumlu bir finansal tutum sergilemelerine rağmen davranışa yansıtmadıkları ve yeniliklere açık olmadıkları tespit edilmiştir.²⁵³

Hussain vd. (2018) tarafından, İngiltere'nin Midlands bölgesinde faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık, finansmana erişim

²⁵¹ Prisca Chepngetich, "Effect of Financial Literacy and Performance SMEs. Evidence from Kenya", *American Based Research Journal*, C. 5, S. 11 (2016), s. 26.

²⁵² Anthony Abiodun Eniola, Harry Entebang, "SME Managers and Financial Literacy", *Global Business Review*, C. 18, S. 3 (2017), ss. 564-72, doi:10.1177/0972150917692063.

²⁵³ Ágnes Györi, Ágnes Czako, "Some Features of Hungarian Financial Literacy in the Light of the Economic Behaviour of Small and Medium-Sized Enterprises", *Public Finance Quarterly*, C. 63, S. 2 (2018), ss. 236-51.

ve firmanın büyümesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi ile en az 5 yıl faaliyette bulunan 37 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlık, finansmana erişim ve KOBİ'lerin büyümesi arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Finansal okuryazarlığa sahip olan KOBİ sahipleri/yöneticilerinin, bilgi asimetrisini azalttığı ve KOBİ'lerin dış finansman ararken yaşadıkları teminat boşluğunu giderdiği ve bunun sonucunda firmanın büyümesini sağladığı tespit edilmiştir.²⁵⁴

Esiebugie vd.(2018) tarafından, Nijerya'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlığın KOBİ performansı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla tabakalı örnekleme yöntemi ile 154 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışın KOBİ performansını etkilediği sonucuna varılmıştır. KOBİ'lerin genelinin finansal bilgi sorularına doğru cevap verdiği, kaynak tahsisinde finansal kuruluşlardan yardım almayıp kendi fonlarını kullandıkları, genelinin ise ticari faaliyetlerinde bütçeleme, işletme ve finansal planlama, borç yönetimi ve defter kaydı yapmadığı tespit edilmiştir.²⁵⁵

Agyapong ve Attram (2019) tarafından, Gana'da faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlığın KOBİ performansı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla basit rassal örnekleme yöntemi ile 132 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlığın KOBİ'lerin firma performansını etkilediği sonucuna varılmıştır. Finansal danışmanlık hizmeti alan KOBİ'lerde, satış ve pazar paylarındaki büyümelerin olduğu ve bunun performansı arttırdığı gözlemlenmiştir.²⁵⁶

Kulathunga vd. (2020) tarafından Çin'de faaliyet gösteren KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmada teknoloji ve finansal okuryazarlığının KOBİ performansı üzerindeki

²⁵⁴ Javed Hussain, Samuel Salia, Amin Karim, "Is Knowledge That Powerful? Financial Literacy and Access to Finance: An Analysis of Enterprises in the Uk", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, C. 25, S. 3 (2018), ss. 10-20.

²⁵⁵ Esiebugie, Richard, Emmanuel, "Financial Literacy and Performance of Small and Medium Scale Enterprises in Benue State, Nigeria", s. 65.

²⁵⁶ Daniel Agyapong, Albert Bampo Attram, "Effect of Owner-Manager's Financial Literacy on the Performance of Smes in the Cape Coast Metropolis in Ghana", *Journal of Global Entrepreneurship Research*, C. 9, S. 67 (2019), ss. 5-13, doi:10.1186/s40497-019-0191-1.

etkisini incelemek amacıyla kolayda örnekleme yöntemi ile 319 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, hem teknolojik okuryazarlığın hem de finansal okuryazarlığın KOBİ performansı üzerinde doğrudan ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu, ERM (kurumsal risk yönetimi) uygulamalarının ise finansal okuryazarlık ve KOBİ performansı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir.²⁵⁷

Sohilauw vd. (2020) tarafından Endonezya’da faaliyet gösteren KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlığın finansal sermaye ve finansal performans üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla kümeleme ve tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile 279 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, finansal okuryazarlığın finansal sermaye ve finansal performans üzerinde güçlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. KOBİ’lerin finansal sermaye desteği ne kadar azsa, finansal okuryazarlık ve finansal performansı arasındaki ilişkinin de o derece az olduğu belirlenmiştir.²⁵⁸

Yapılan yerli ve yabancı literatür taramasında görüldüğü gibi tüm dünyada üniversite öğrencilerinin ve hanehalklarının genel olarak finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu bulunmuştur. KOBİ’lerin finansal okuryazarlık seviyelerinin ise “düşük ve orta” seviyede olduğu, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlıkları ile firma performansına yönelik çalışmaların çoğunluğunda aralarında bir ilişkinin/ etkinin olduğu görülmüştür.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın ana amacı, finansal okuryazarlık ile firma performansı değişkenleri arasında ilişki var olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları, finansal okuryazarlık ve finansal bilgi değişkenlerinin cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, sektör gruplarına, firma türlerine, faaliyet süresine, ciro düzeylerine, firma genel performans gruplarına ve firma performans ölçme gruplarına göre farklılık olup olmadığını belirlemektir.

²⁵⁷ K.M.M.C.B. Kulathunga vd., “How Does Technological and Financial Literacy Influence SME Performance: Mediating Role of ERM Practices”, *Information*, C. 11, S. 6 (2020), ss. 2-16, doi:10.3390/info11060297.

²⁵⁸ Muhammad Irfai Sohilauw, Mursalim Nohong, Andi Sylvana, “The Relationship between Financial Literacy, Rational Financing Decision, and Financial Performance: An Empirical Study of Small and Medium Enterprises in Makassar”, *Jurnal Pengurusan*, C. 59 (2020), ss. 1-12.

Araştırma, finansal okuryazarlık ve firma performansı literatürüne katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, araştırma yöntemlerinden nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır ve anket aracı üzerinden veriler elde edilmiştir. Elde edilen anket verileri SPSS 23 programında analiz edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN ANA KÜTLESİ, ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ VE VERİLERİN ELDE EDİLMESİ

Bursa KOSGEB il müdürlüğünden alınan bilgiye göre Bursa'da faaliyette bulunan toplamda 61.754 adet KOBİ bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmanın ana kütesini Bursa ilinde faaliyet gösteren 61.754 adet KOBİ oluşturmaktadır. Bu araştırmada %95 güven düzeyinde, % 5 hata payı ile minimum 383 KOBİ sahibi/yöneticisi ile görüşülmesi planlanmıştır.²⁵⁹ Belirlenen 383 adet KOBİ sahibi/yöneticisine kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmaya çalışılmış ancak bunlardan 120 tanesi anket çalışmasına katılmayı kabul ettiği için 120 kişiye anket yapılmıştır. Bu veriler 01.12.2019-13.03.2020 tarihleri arasında internet üzerinden elde edilmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırma iki amaç üzerine kurgulanmıştır. Buna ilişkin korelasyon ve farklılık hipotezleri aşağıdaki biçimdedir.

Araştırmanın ana amacına ilişkin korelasyon hipotezleri:

H₁: Katılımcıların finansal davranış ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

²⁵⁹ Yahşi Yazıcıoğlu, Samiye Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 4.b, Ankara: Detay Yayıncılık, 2014, s.89.

H₃: Katılımcıların finansal tutum ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın alt amacına ilişkin farklılık hipotezleri:

H₅: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₆: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₇: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₈: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₉: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₀: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri faaliyet süresi gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₁: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₂: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₃: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₄: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₅: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₆: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₇: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₈: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₉: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri faaliyet süresi gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₀: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₁: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₂: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

6. VERİLER VE ANALİZ YÖNTEMLERİ

Araştırmanın uygulama kısmında nicel araştırma yöntemlerinden anket aracı ile veriler elde edilmiştir. Anket çalışması 4 bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm, katılımcıların demografik özelliklerini ve firma bilgilerini içeren kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır; ikinci bölüm, finansal tutum ve finansal davranış boyutları ele alınarak finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeyi amaçlayan, her biri 6'şar ifadeden oluşan, 5'li likert ölçeği kullanılarak hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeye yönelik, para ve bütçe yönetimi, finansal planlama ve finansal kayıtlara ilişkin sorulara yer verilmiştir. Anketin üçüncü bölümünde, finansal bilgi ile ilgili 14 adet soru sorularak katılımcının "basit-bileşik faiz hesaplaması, faiz- enflasyon ilişkisi, risk-getiri ilişkisi, finansal ürün bilgisi ve risk çeşitlendirmesi" konularındaki

bilgi seviyesinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Son bölümde ise firma performansını belirlemeye yönelik açık uçlu ve kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde yer alan finansal okuryazarlık soruları; Moreblessings Mapolisa, “An Investigation of the Impact of Financial Literacy on Small to Medium Enterprises (SMEs) Financial Performance in Zimbabwe: A Case of Gweru “ adlı tez çalışmasından oluşmakla birlikte çalışma 5 maddeden oluşmaktadır. Yapmış olduğum tez çalışmasında bu sorular ulusal-uluslararası literatür incelenerek düzenlenmiş ve eklemeler yapılarak 6 maddeden oluşmaktadır.

Anketin üçüncü bölümündeki finansal bilgi sorularını test etmeye yönelik sorular ise OECD'nin yapmış olduğu, “Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy”, “Supplementary Questions: Optional Survey Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire” çalışmaları uyarlayarak ve Mesut Doğan'ın “Davranışsal Finans ve Finansal Okuryazarlık” ile Habil Gökmen'in “Finansal Okuryazarlık” kitaplarında yer alan uluslararası literatürden derlenen sorulara yer verilmiştir. Anketin dördüncü bölümünde bulunan firma performansına ilişkin sorular ise ulusal ve uluslararası literatür taranarak oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 23.0 programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmanın amacına uygun şekilde katılımcılara ve firma performansına ilişkin bulguları belirlemek için betimsel istatistiklerden frekans ve yüzde analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin katılımcılar tarafından düzeylerinin belirlenmesinde ise betimsel istatistiklerden ortalama ve standart sapma analizleri kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekteki maddelerin birbirleriyle iç tutarlılıklarının belirlenmesi için güvenilirlik analizlerinden Cronbach's Alpha ve aynı zamanda madde analizi yapılmış olup sonrasında ise madde toplam korelasyon analizine geçilmiştir.

Araştırmada kullanılan finansal okuryazarlık ve firma performansı ölçeklerinin yapısını belirlemek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu ve yapıları belirlendikten sonra araştırmanın ana amacına ilişkin hipotezleri test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin farklılık hipotezlerini test etmeden önce araştırma kapsamında elde edilen verilerin dağılımlarını belirlemek için normal dağılım analizlerinden Kolmogrov-Smirnov testi yapılmış, verilerin dağılımının normal dağılımdan gelmediği belirlenmiştir. Verilerin dağılımının normal olmaması sebebiyle araştırmanın alt amaçlarına ilişkin hipotezlerin test edilmesinde, ikili gruplar arasındaki farkların belirlenmesinde Mann Whitney U testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farkların belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

7. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılara ve firma performansına ilişkin bulguları belirlemek için frekans ve yüzde analizi, araştırmada kullanılan ölçeklerin katılımcılar tarafından düzeylerinin belirlenmesinde ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

7.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN BULGULAR

Anketin birinci bölümü katılımcıların demografik özelliklerine ve çalıştıkları firmaya ait bilgileri içeren kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri ve firma bilgilerine ait dağılımları Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	52	43,3
Erkek	68	56,7
Toplam	120	100,0
Yaş	Sayı	%
18-28 yaş	16	13,3
29-39 yaş	54	45,0
40-50 yaş	39	32,5
51 yaş ve üstü	11	9,2
Toplam	120	100,0
Eğitim Durumu	Sayı	%
Lise	12	10,0
Ön lisans	16	13,3
Lisans	77	64,2
Lisansüstü/Doktora	15	12,5
Toplam	120	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; %43,3'ünün kadın, %56,7'sinin erkek olduğu belirlenmiştir. Yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde; %13,3'ünün 18-28 yaş, %45,0'mın 29-39 yaş, %32,5'inin 40-50 yaş, %9,2'sinin 51 yaş ve üstü, eğitim durumuna göre dağılımları incelendiğinde; %10,0'mın lise, %13,3'ünün ön lisans, %64,2'sinin lisans, %12,5'inin lisansüstü/doktora olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Çalıştığı Firmannın Özelliklerine Göre Dağılımları

Sektör	Sayı	%
İmalat	39	32,5
Tekstil	27	22,5
Diğer	54	45,0
Toplam	120	100,0
İşletmenin Türü	Sayı	%
Limitet Şirket	70	58,3
Anonim Şirket	39	32,5
Şahıs Şirketi	11	9,2
Toplam	120	100,0
Faaliyet Süresi	Sayı	%
1-5 yıl	20	16,7
6-10 yıl	12	10
11-15 yıl	29	24,2
16-20 yıl	20	16,7
20 yıldan fazla	39	32,5
Toplam	120	100,0
Ciro	Sayı	%
0-3.000.000 TL	16	13,3
3.000.001 -25.000.000 TL	61	50,8
25.000.001-125.000.000 TL	43	35,8
Toplam	120	100,0

Katılımcıların çalıştığı firmanın sektörüne göre dağılımları incelendiğinde; %32,5'inin imalat, %22,5'inin tekstil, %45,0'inin diğer, işletme türüne göre dağılımları incelendiğinde; %58,3'ünün limited şirket, %32,5'inin anonim şirket, %9,2'sinin şahıs şirketi olduğu görülmektedir.

Faaliyet süresine göre dağılımları incelendiğinde; %16,7'sinin 1-5 yıl, %10,0'ının 6-10 yıl, %24,2'sinin 11-15 yıl, %16,7'sinin 16-20 yıl, %32,5'inin 20 yıldan daha fazla, ciro miktarına göre dağılımları incelendiğinde; %13,3'ünün 0-3.000.000 TL, %50,8'inin 3.000.001-25.000.000 TL, %35,8'inin 25.000.001-125.000.000 TL olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Durum Tespitine Göre Dağılımları

Finansal Okuryazarlık Seviyesi	Sayı	%
Az	11	9,2
Orta	35	29,2
İyi	61	50,8
Çok iyi	13	10,8
Toplam	120	100,0

Ankette yer verilen, “Finansal okuryazarlık seviyenizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?” sorusunun sorulmasındaki amaç, finansal okuryazarlık ve finansal bilgi ile ilgili soruları cevaplamadan önce kendi finansal okuryazarlık durumunu tespit etmeleri amacıyla sorulmuştur.

Tablo 7'ye göre dağılımlar incelendiğinde; %9,2'sinin az, %29,2'sinin orta, %50,8'inin iyi, %10,8'inin çok iyi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların hiçbiri çok az cevabını vermemiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların yarısından fazlası finansal okuryazarlık konusunda kendilerini yeterli görmekte ve yarısından azı ise yeterli görmediği sonucuna varılmaktadır.

7.2. FİRMA PERFORMANSINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların firma performansı ile ilgili soruların dağılımlarına ait bilgilere yer verilmektedir.

Tablo 8: Katılımcıların Çalıştıkları Firmanın Genel Performansı ile İlgili Görüşlerine Ait Dağılımları

Firma Genel Performansı	Sayı	%
İyi	8	6,7
Aynı	29	24,2
Kötü	68	56,7
Çok Kötü	15	12,5
Toplam	120	100,0

Katılımcıların çalıştıkları firmanın genel performansı ile ilgili görüşlerine ait dağılımları incelendiğinde; %6,7'sinin iyi, %24,2'sinin aynı, %56,7'sinin kötü, %12,5'inin çok kötü düşündüğü belirlenmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların Firma Performansı Ölçme Durumlarına Göre Dağılımları

Firma Performansı Ölçme	Sayı	%
Evet	55	45,8
Hayır	65	54,2
Toplam	120	100,0

Katılımcıların firma performansı ölçme durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; %45,8'inin ölçtüğü, %54,2'sinin ölçmediği belirlenmiştir.

Tablo 10: KOBİ'lerin Son 3 Yıllık Getiri Oranlarına Göre Dağılımları

		%0'ın altında	%0-9	%10-19	%20 -29	%30-34	%35 ve üzeri
Son 3 yılda ortalama yıllık satış getirisi	f	1	26	42	22	19	10
	%	0,8	21,7	35,0	18,3	15,8	8,3
Son 3 yılda ortalama yıllık aktif üzerinden getirisi	f	2	35	38	22	16	7
	%	1,7	29,2	31,7	18,3	13,3	5,8
Son 3 yılda ortalama yıllık özsermaye üzerinden getirisi	f	5	34	33	23	15	10
	%	4,2	28,3	27,5	19,2	12,5	8,3

KOBİ'lerin son 3 yıllık getiri oranlarına göre dağılımları incelendiğinde;

- Ortalama yıllık satış getirisinin; %0,80'inin %0'ın altında, %21,70'inin %0-9, %35,0'ının %10-19, %18,30'unun %20-29, %15,80'inin %30-34 ve %8,30'unun %35 ve üzeri bandında olduğu belirlenmiştir.
- Ortalama yıllık aktif üzerinden getirisinin; %1,70'inin %0'ın altında, %29,20'sinin %0-9, %31,70'inin %10-19, %18,30'unun %20-29,

%13,30'ünün %30-34 ve %5,80'ünün %35 ve üzeri bandında olduğu belirlenmiştir.

- Ortalama yıllık öz sermaye üzerinden getirisinin; %4,20'sinin %0'ın altında, %28,30'unun %0-9, %27,50'sinin %10-19, %19,20'sinin %20-29, %12,50'sinin %30-34 ve %8,30'unun %35 ve üzeri bandında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 11: KOBİ'lerin Son 3 Yıl İçerisinde Göstermiş Olduğu Performansa Göre Dağılımları

		Arttı	Azaldı	Değişmedi	ort	s.s
Aktiflerin Getirisi	f	86	12	22	2,62	0,66
	%	71,7	10,0	18,3		
Öz Sermaye Getirisi	f	75	12	33	2,53	0,67
	%	62,5	10,0	27,5		
Net Kar Marjı	f	79	16	25	2,53	0,72
	%	65,8	13,3	20,8		
Pazar Payındaki Yıllık Büyüme	f	57	19	44	2,32	0,73
	%	47,5	15,8	36,7		
Satışlardaki Yıllık Büyüme	f	73	15	32	2,48	0,71
	%	60,8	12,5	26,7		

KOBİ'lerin son 3 yıl içerisinde göstermiş olduğu performansa göre dağılımları incelendiğinde;

- Aktiflerin getirisinin; %71,7'sinin arttığını, %10,0'ının azaldığını, %18,3'ünün değişmediği belirlenmiştir.
- Öz sermaye getirisinin; %62,5'inin arttığını, %10,0'ının azaldığını, %27,5'inin değişmediği belirlenmiştir.
- Net kar marjının; %65,8'inin arttığını, %13,3'ünün azaldığını, %20,8'inin değişmediği belirlenmiştir.
- Pazar payındaki yıllık büyümenin; %47,5'inin arttığını, %15,8'inin azaldığını, %36,7'sinin değişmediği belirlenmiştir.
- Satışlardaki yıllık büyümenin; %60,8'inin arttığını, %12,5'inin azaldığını, %26,7'sinin değişmediği belirlenmiştir.

8. ÖLÇEKLERİN GÜVENİRLİLİĞİ VE FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI

8.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ

Finansal okuryazarlık ölçeğine ilişkin madde analizi sonuçları gösterilmiştir. Ölçekte bir madde çıkarımına gerek olup olmadığı, her bir maddenin diğer maddelerle olan ilişkisine bakılarak anlaşılmaktadır. Madde ölçek ilişkisi 0,30'un altında bir değer alıyorsa maddenin çıkartılması beklenmektedir.²⁶⁰

Tablo 12: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde-Ölçek İlişkisi	Madde Silme Güvenirlilik Değeri
Madde 1	47,220	35,734	0,531	0,836
Madde 2	47,240	35,395	0,513	0,837
Madde 3	47,230	34,937	0,613	0,830
Madde 4	47,230	34,915	0,605	0,830
Madde 5	47,080	35,868	0,567	0,834
Madde 6	47,070	36,449	0,480	0,839
Madde 7	47,630	33,680	0,508	0,839
Madde 8	47,430	33,709	0,525	0,837
Madde 9	47,890	34,366	0,591	0,831
Madde 10	47,560	35,207	0,539	0,835
Madde 11	47,560	35,139	0,490	0,839
Madde 12	47,210	38,166	0,283	0,851

Cronbach's Alpha = 0,848

Tablo 12 incelendiğinde, madde ölçek ilişkisi sütununda 0,30'un altında bir değer olmadığından ölçekten madde çıkarımı yapılmamıştır.* Ölçekteki maddelerin birbirleriyle iç tutarlılıklarının belirlenmesinde kullanılan Cronbach's Alpha değeri 0,848 çıkmıştır. Eğer ölçekten madde 1'i çıkartsaydık Cronbach's Alpha değerimiz 0,836 ya da madde 12'yi çıkartsaydık Cronbach's Alpha değerimiz 0,851 olacaktır.

²⁶⁰ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, 27. b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s.183.

* Madde 12'nin madde ölçek ilişkisi 0,283 çıkmıştır. 0,30'a çok yakın olduğundan ve bu maddeyi kaybetmek istemediğimizden çıkartmamayı tercih ettik.

Tablo 13: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Maddeleri İle Ölçek Toplam Korelasyonu Değerleri

Madde No	r	p değeri
Madde 1	0,617	0,000**
Madde 2	0,609	0,000**
Madde 3	0,688	0,000**
Madde 4	0,683	0,000**
Madde 5	0,642	0,000**
Madde 6	0,568	0,000**
Madde 7	0,630	0,000**
Madde 8	0,641	0,000**
Madde 9	0,678	0,000**
Madde 10	0,630	0,000**
Madde 11	0,597	0,000**
Madde 12	0,391	0,000**

****p<0.01**

Tablo 13 incelendiğinde, ölçek maddeleri ile ölçeğin toplam puanı arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenebilmesi için madde-toplam korelasyon değerine (**r**) bakılmaktadır. Tabloda $r > 0,30$ 'dan büyük olmasından dolayı maddelerin ölçme gücünün yeterli seviyede olduğu ve her bir maddenin toplam puanla anlamlı ilişkisi olduğu belirlenmiştir. ($p < 0,01$)²⁶¹ Ayrıca bir önceki tablomuzda madde 12'yi çıkartmayıp tutarak bu tabloda madde korelasyon değerine bakarak ($0,391 > 0,30$) ilişki sağladığı görülmektedir.

Faktör analizinin ön şartları olan KMO ve Bartlett Küresellik testleri değişkenler arasındaki ilişkinin varlığına, veri yapısının faktör analizi yapılabilmesinde yeterliliğine karar vermek amacıyla yapılmıştır.²⁶²

²⁶¹ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, s.183.

²⁶² Barbara G. Tabachnick, Linda S. Fidell, Jodie B. Ullman, *Using Multivariate Statistics*, 6.b.,USA: Pearson Education Limited, 2014, ss.667-668.

Tablo 14: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu

KMO Örneklem Yeterliliği		0,828
	Bartlett Küresellik Testi	
	Ki-kare Değeri (χ^2)	894,336
	Serbestlik Derecesi (df)	55
	Anlamlılık Değeri (p)	0,000

Tablo 14’de KMO örneklem yeterliliği değerinin 0,60’tan büyük ve Bartlett küresellik testinin istatistiksel olarak %99 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$). Bu sonuçlar elde edilen veri sayısının faktör analizine uygunluğunun yeterli olduğunu göstermektedir.²⁶³

Tablo 15: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyans Düzeyleri

Bileşenler	Başlangıç Öz değerleri			Yüklerin Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans%	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	4,799	39,993	39,993	4,585	38,206	38,206
2	3,503	29,188	69,181	3,717	30,975	69,181
3	,976	8,130	77,311			
4	,635	5,293	82,604			
5	,446	3,717	86,321			
6	,367	3,058	89,378			
7	,319	2,656	92,035			
8	,299	2,486	94,524			
9	,216	1,801	96,325			
10	,164	1,371	97,695			
11	,143	1,192	98,887			
12	,134	1,113	100,000			

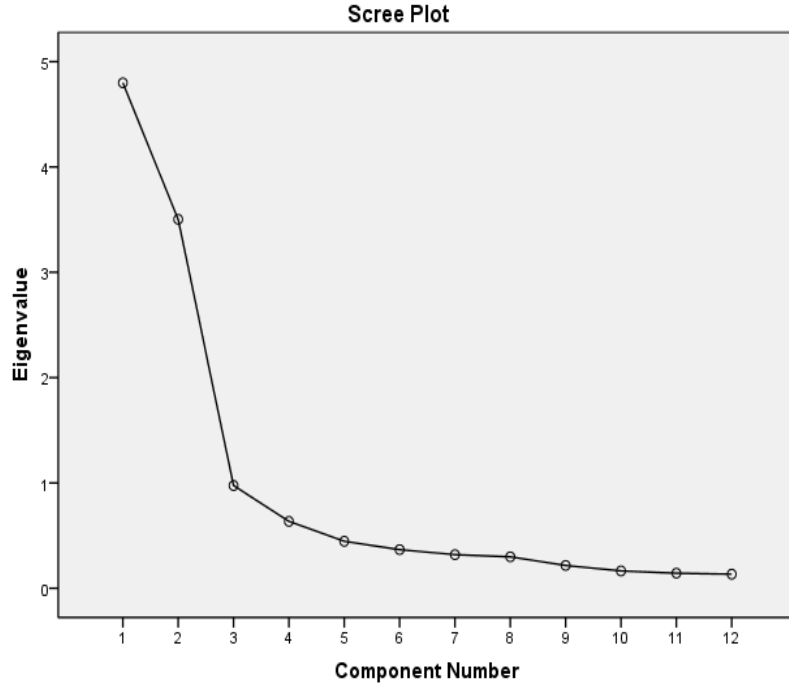
Tablo 15’e göre, finansal okuryazarlık ölçeği’nin iki faktörlü bir yapıda oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktörün tek başına ölçeğin %38,206’sını açıkladığı, ikinci faktörün ölçeğin tek başına %30,975’ini açıkladığı belirlenirken iki faktörün ise toplam

²⁶³ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, s.136.

varyansın %69,181'ini açıkladığı görülmektedir. Açıklanan varyans değerinin %40-%60 arasında olması yeterli olduğunu göstermektedir.²⁶⁴

Faktör yapısına daha net karar verebilmek nedeniyle çizgi yamaç (Screeplot test grafiği) grafiği incelenmiştir.

Şekil 1: Finansal Okuryazarlık Ölçeği Yamaç Grafiği

Yukarıdaki grafikte kırılmanın ikinci boyuttan sonra gerçekleştiği, bir boyuttan sonra eğimin diğer faktörler için durağanlaştığı belirlenmiştir.

²⁶⁴ R. F. Scherer vd., "Dimensionality of Coping: Factor Stability Using The Ways of Coping Questionnaire", *Psychological Reports*, C. 62, S. 3 (1988), ss. 763-70, doi:10.2466/pr0.1988.62.3.763.

Tablo 16: Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Ölçeği Maddeleri Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Faktörler		Cronbach's Alpha
	1	2	
1.İşletme başarısı için bütçeleme mutlaka yapılmalıdır.	0,876		
2.İşletmeler, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirmelidir.	0,839		
3.Faaliyet başında iş planının hazırlanması gerekir.	0,882		
4.Maliyetleri en aza indirmek ve karı en üst düzeye çıkarmak için şirketin karlılığı düzenli olarak analiz edilmelidir.	0,853		0,936
5.Finansal kayıtlar düzenli ve sağlıklı bir şekilde tutulmalıdır.	0,925		
6.İşletmeler kredi taksitlerini ve/veya borçlarını zamanında ödeme eğilimi taşımalıdır.	0,854		
7.Her yıl düzenli olarak bütçeleme yaparız.		0,812	
8.İşletmemiz, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirir.		0,882	
9.Planlanan bütçe ile gerçekleşen bütçe arasında uyum vardır.		0,848	
10.İşletmemiz belirli aralıklarla iş planını gözden geçirir.		0,793	0,872
11.İşletmemiz, büyüme hedefleri doğrultusunda planlama yapar.		0,789	
12.Borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili bir plan yaparız.		0,522	

Princial components yöntemleri ve varimax rotasyon ile yapılan faktör analizine ilişkin faktör yükleri tablo 16'da görüldüğü gibidir. Faktör yük değerleri 0,522 -0,925 arasında değiştiği belirlenmiştir. Faktör 1 ve faktör 2 altında toplanan maddeler incelendiğinde faktör 1'e "**Finansal Tutum**", faktör 2'ye "**Finansal Davranış**" adının verilmesinin uygun olacağına karar verilmiştir. Ayrıca Cronbach's Alpha değeri ise her iki boyuta ilişkin tabloda görüldüğü gibi elde edilmiştir.

8.2. FİRMA PERFORMANSI ÖLÇEĞİ

Firma performansı ölçeğine ilişkin madde analizi sonuçları gösterilmiştir. Ölçekte bir madde çıkarımına gerek olup olmadığı, her bir maddenin diğer maddelerle olan ilişkisine bakılarak anlaşılmaktadır. Madde ölçek ilişkisi 0,30'un altında bir değer alıyorsa maddenin çıkartılması beklenmektedir.²⁶⁵

²⁶⁵ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, s.183.

Tablo 17: Firma Performansı Ölçeğine İlişkin İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde-Ölçek İlişkisi	Madde Silme Güvenirlik Değeri
Madde 1	9,850	5,658	0,709	0,858
Madde 2	9,940	5,618	0,709	0,858
Madde 3	9,940	5,518	0,678	0,866
Madde 4	10,150	5,355	0,720	0,856
Madde 5	9,980	5,311	0,770	0,843
Cronbach's Alpha = 0,882				

Tablo 17 incelendiğinde, madde ölçek ilişkisi sütununda 0,30'un altında bir değer olmadığından ölçekten madde çıkarımı yapılmamıştır. Ölçekteki maddelerin birbirleriyle iç tutarlılıklarının belirlenmesinde kullanılan Cronbach's Alpha değeri 0,882 çıkmıştır. Eğer ölçekten madde 2'yi çıkartsaydık Cronbach's Alpha değerimiz 0,858 ya da madde 3'ü çıkartsaydık Cronbach's Alpha değerimiz 0,866 olacaktır.

Tablo 18: Firma Performansı Ölçeğinin Maddeleri İle Ölçek Toplam Korelasyonu Değerleri

Madde No	r	p değeri
Madde 1	0,709	0,000**
Madde 2	0,790	0,000**
Madde 3	0,820	0,000**
Madde 4	0,856	0,000**
Madde 5	0,884	0,000**
**p<0.01		

Tablo 18 incelendiğinde, ölçek maddeleri ile ölçeğin toplam puanı arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenebilmesi için madde-toplam korelasyon değerine (**r**) bakılmaktadır. Tabloda $r > 0,30$ 'dan büyük olmasından dolayı maddelerin ölçme gücünün yeterli seviyede olduğu ve her bir maddenin toplam puanla anlamlı ilişkisi olduğu belirlenmiştir. ($p < 0.01$)²⁶⁶

²⁶⁶ a.g.e., s.183.

Faktör analizinin ön şartları olan KMO ve Bartlett Küresellik testleri değişkenler arasındaki ilişkinin varlığına, veri yapısının faktör analizi yapılabilmesinde yeterliliğine karar vermek amacıyla yapılmıştır.²⁶⁷

Tablo 19: Firma Performansı Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonucu

KMO Örneklem Yeterliliği		0,805
Bartlett Küresellik Testi	Ki-kare Değeri (χ^2)	336,979
	Serbestlik Derecesi (df)	10
	Anlamlılık Değeri (p)	0,000

Tablo 19 KMO örneklem yeterliliği değerinin büyük ve Bartlett küresellik testi istatistiksel olarak %99 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$). Bu sonuçlar elde edilen veri sayısının faktör analizine uygunluğunun yeterli olduğunu göstermektedir.²⁶⁸

Tablo 20: Firma Performansı Ölçeğinin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyans Düzeyleri

Bileşenler	Başlangıç Öz değerleri			Yüklerin Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans%	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	3,401	68,028	68,028	3,401	68,028	68,028
2	,671	13,428	81,456			
3	,462	9,250	90,205			
4	,271	5,412	96,117			
5	,194	3,883	100,000			

Tablo 20'ye göre, firma performansı ölçeğinin tek faktörlü bir yapıda oluştuğu belirlenmiştir. Tek faktörün toplam varyansın %68,028'ini açıkladığı görülmektedir.

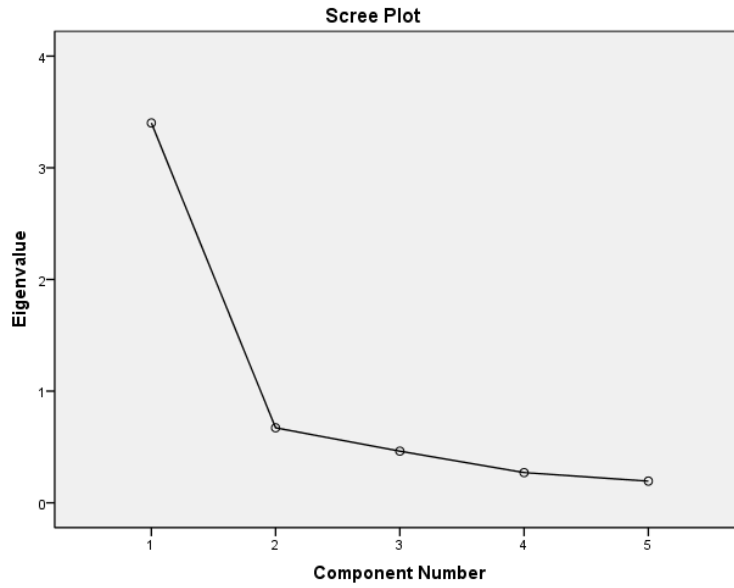
²⁶⁷ Tabachnick, Fidell, Ullman, *Using Multivariate Statistics*, ss.667-668.

²⁶⁸ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, s.136.

Açıklanan varyans değerinin %40-%60 arasında olması yeterli olduğunu göstermektedir.²⁶⁹

Faktör yapısına daha net karar verebilmek nedeniyle çizgi yamaç (Screeplot test grafiği) grafiği incelenmiştir.

Şekil 2: Firma Performansı Ölçeği Yamaç Grafiği

Yukarıdaki grafikte kırılmanın ikinci boyuttan sonra gerçekleştiği, bir boyuttan sonra eğimin diğer faktörler için durağanlaştığı belirlenmiştir.

Tablo 21: Firma Performansı Ölçeğinin Ölçeği Maddeleri Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Faktör Yükleri
Aktiflerin getirisi (net kar/Toplam aktifler)	0,820
Öz sermaye getirisi (net kar/ öz kaynaklar)	0,820
Net Kar Marjı (Net Kar/ satışlar)	0,795
Pazar payındaki yıllık büyüme	0,827
Satışlardaki yıllık büyüme	0,860

²⁶⁹ Scherer vd., *Dimensionality of Coping: Factor Stability Using The Ways of Coping Questionnaire*, ss. 763-70.

Princial components yöntemleri ve varimax rotasyon ile yapılan faktör analizine ilişkin faktör yükleri tablo 21’de görüldüğü gibidir. Faktör yük değerleri 0,795 -0,860 arasında değiştiği belirlenmiştir. Faktör 1 altında toplanan maddeler incelendiğinde faktör 1’e “**Firma Performansı**” adının verilmesinin uygun olacağına karar verilmiştir.

9. KORELASYON ANALİZİ BULGULARI

Araştırmanın ana amacına ilişkin hipotezleri test etmek amacıyla Spearman Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan Spearman korelasyon analizinin amacı, iki değişken arasında bir ilişkinin var olup olmadığı varsa yönünü, şiddetini belirlemektir.

Tablo 22: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri, Finansal Bilgi Seviyeleri ve Firma Performansı Arasındaki İlişki

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Finansal Tutum (1)	r 1 p 0,285				
Finansal Davranış (2)	r 0,115 p 0,211	1			
Finansal Okuryazarlık (3)	r 0,728** p 0,000	0,765** 0,000	1		
Finansal Bilgi (4)	r 0,212* p 0,020	0,039 0,671	0,164 0,073	1	
Firma Performansı (5)	r -0,004 p 0,963	0,181* 0,047	0,122 0,183	0,232* 0,011	1

p<0,01** p<0,05*

Araştırmanın ana amacına ilişkin korelasyon hipotezleri:

H₁: Katılımcıların finansal davranışı ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 22 incelendiğinde; finansal davranış ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki olduğu (**p=0,047; r=0,181**) belirlendiğinden araştırmaya hipotezi kabul edilmiştir.

H₂: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 22 incelendiğinde; finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki olduğu ($p=0,011$; $r=0,232$) belirlendiğinden araştırmaya hipotezi kabul edilmiştir.

H₃: Katılımcıların finansal tutumu ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 22 incelendiğinde; finansal tutum ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ($p=0,963$; $r= -0,004$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

H₄: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 22 incelendiğinde; finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ($p=0,183$; $r=0,122$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

10. FARKLILIK TESTLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın alt amaçlarına ilişkin farklılık testlerine geçmeden önce normallik analizine sonrasında katılımcıların finansal okuryazarlık ve finansal bilgi seviyelerini belirlemek amacıyla betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

10.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK TEST SONUÇLARI

Verilerin hangi dağılımdan geldiğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda görüldüğü gibidir.

Tablo 23: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri Ölçeğine Ait Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Statistic	sd	p
Finansal Tutum	0,232	120	0,000
Finansal Davranış	0,160	120	0,000
Finansal Okuryazarlık	0,124	120	0,000

Yapılan normallik analizi sonucuna göre verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu nedenle alt amaçlara ilişkin farklılık hipotezlerini test ederken ikili gruplar arasında Mann Whitney U testi, ikiden fazla gruplar arasında ise Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Tablo 24: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyeleri Ölçeğine Ait Betimsel Bulgular

Ölçek	\bar{x}	s.s
Finansal Tutum	26,94	4,17
Finansal Davranış	24,72	4,44
Finansal Okuryazarlık	51,66	6,43

Tablo 24’te finansal okuryazarlık seviyeleri incelendiğinde; finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek seviyede ($\bar{x}=51,66$) olduğu, finansal tutum yüksek seviyede ($\bar{x}=26,94$) olduğu, finansal davranış yüksek seviyede ($\bar{x}=24,72$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 25: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Cinsiyet	N	$\bar{X}_{Sıra}$	s.t	U, p
Finansal Tutum	Kadın	52	58,16	3024,5	U=1646,5 p=0,511
	Erkek	68	62,29	4235,5	
Finansal Davranış	Kadın	52	63,85	3320,0	U=1594,0 p=0,354
	Erkek	68	57,94	3940,0	
Finansal Okuryazarlık	Kadın	52	61,38	3192,0	U=1722,0 p=0,807
	Erkek	68	59,82	4068,0	

H₅: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin cinsiyete göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin cinsiyete göre farklılıklarının belirlenmesinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin cinsiyet

gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 26: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Yaş	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	18-28 yaş	16	55,97	$\chi^2=0,440$ $p=0,932$
	29-39 yaş	54	61,86	
	40-50 yaş	39	61,15	
	51 yaş ve üzeri	11	58,09	
Finansal Davranış	18-28 yaş	16	65,75	$\chi^2=0,962$ $p=0,811$
	29-39 yaş	54	58,95	
	40-50 yaş	39	58,68	
	51 yaş ve üzeri	11	66,91	
Finansal Okuryazarlık	18-28 yaş	16	62,81	$\chi^2=0,400$ $p=0,940$
	29-39 yaş	54	58,31	
	40-50 yaş	39	61,91	
	51 yaş ve üzeri	11	62,86	

H₆: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 27: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	Lise	12	58,17	$\chi^2=1,626$ $p=0,653$
	Ön lisans	16	53,81	
	Lisans	77	60,58	
	Lisansüstü/Doktora	15	69,07	
Finansal Davranış	Lise	12	60,92	$\chi^2=1,721$ $p=0,632$
	Ön lisans	16	70,44	
	Lisans	77	58,09	
	Lisansüstü/Doktora	15	61,93	
Finansal Okuryazarlık	Lise	12	62,29	$\chi^2=1,047$ $p=0,790$
	Ön lisans	16	64,59	
	Lisans	77	58,19	
	Lisansüstü/Doktora	15	66,53	

H₇: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 28: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Sektör Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Sektör	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	İmalat	39	59,24	$\chi^2=0,44$ 1 $p=0,802$
	Tekstil	27	57,89	
	Diğer	54	62,71	
Finansal Davranış	İmalat	39	53,67	$\chi^2=2,29$ 2 $p=0,318$
	Tekstil	27	62,72	
	Diğer	54	64,32	
Finansal Okuryazarlık	İmalat	39	53,99	$\chi^2=2,58$ 8 $p=0,274$
	Tekstil	27	59,57	
	Diğer	54	65,67	

H₈: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 29: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Türlerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Türü	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	Limited Şirket	70	58,91	$\chi^2=2,53$ 1 $p=0,282$
	Anonim Şirket	39	66,49	
	Şahıs Şirketi	11	49,41	
Finansal Davranış	Limited Şirket	70	59,87	$\chi^2=0,55$ 6 $p=0,757$
	Anonim Şirket	39	63,22	
	Şahıs Şirketi	11	54,86	
Finansal Okuryazarlık	Limited Şirket	70	59,20	$\chi^2=1,04$ 6 $p=0,593$
	Anonim Şirket	39	64,67	
	Şahıs Şirketi	11	54,00	

H₉: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 30: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Faaliyet Süresi Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Faaliyet Süresi	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	1-5 yıl	20	59,60	$\chi^2=2,11$ 7 p=0,714
	6-10 yıl	12	57,29	
	11-15 yıl	29	56,34	
	16-20 yıl	20	70,00	
	20 yıldan fazla	39	60,17	
Finansal Davranış	1-5 yıl	20	54,23	$\chi^2=3,92$ 3 p=0,416
	6-10 yıl	12	59,00	
	11-15 yıl	29	71,29	
	16-20 yıl	20	58,38	
	20 yıldan fazla	39	57,24	
Finansal Okuryazarlık	1-5 yıl	20	56,58	$\chi^2=0,75$ 1 p=0,945
	6-10 yıl	12	60,42	
	11-15 yıl	29	63,52	
	16-20 yıl	20	63,68	
	20 yıldan fazla	39	58,67	

H₁₀: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri faaliyet süreleri gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin faaliyet süreleri gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 31: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Ciro Düzeylerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Ciro	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	0-3.000.000 TL	16	72,03	$\chi^2=2,694$ p=0,260
	3.000.001-25.000.000 TL	61	56,61	
	25.000.001-125.000.000 TL	43	61,73	
	125.000.000 TL	16	54,75	
Finansal Davranış	0-3.000.000 TL	16	54,75	$\chi^2=0,882$ p=0,643
	3.000.001 - 25.000.000 TL	61	59,65	
	25.000.001-125.000.000 TL	43	63,85	
	125.000.000 TL	16	61,50	
Finansal Okuryazarlık	0-3.000.000 TL	16	61,50	$\chi^2=0,429$ p=0,807
	3.000.001 - 25.000.000 TL	61	58,51	
	25.000.001-125.000.000 TL	43	62,95	
	125.000.000 TL	16	61,50	

H₁₁: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarının anlamlı olmadığı (p>0.05) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 32: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Genel Performans Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Genel Performans	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Tutum	İyi	8	61,31	$\chi^2=2,366$ p=0,500
	Aynı	29	53,62	
	Kötü	68	64,38	
	Çok Kötü	15	55,77	
Finansal Davranış	İyi	8	52,38	$\chi^2=5,098$ p=0,165
	Aynı	29	51,78	
	Kötü	68	61,94	
	Çok Kötü	15	75,17	
Finansal Okuryazarlık	İyi	8	49,75	$\chi^2=4,544$ p=0,208
	Aynı	29	50,57	
	Kötü	68	64,88	
	Çok Kötü	15	65,60	

H₁₂: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma genel performans gruplarına göre farklılıklarına belirlenmesinde ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma genel performans gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma genel performans gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 33: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Firma Performansı Ölçme Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Ölçme	Performansı	N	$\bar{X}_{Sıra}$	s.t	U, p
Finansal Tutum	Evet		55	64,69	3558,0	U=1557,0 p=0,214
	Hayır		65	56,95	3702,0	
Finansal Davranış	Evet		55	69,65	3830,5	U=1284,5 p=0,008**
	Hayır		65	52,76	3429,5	
Finansal Okuryazarlık	Evet		55	68,89	3789,0	U=1326,0 p=0,015*
	Hayır		65	53,40	3471,0	

p<0,05* p<0,01**

H₁₃: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testine göre katılımcıların finansal davranış seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olduğu (**U=1284,5; p=0,008<0.01**) belirlendiğinden araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Firma performansını ölçenlerin ($\bar{X}_{Sıra} = 69,65$), ölçmeyenlere ($\bar{X}_{Sıra} = 52,76$) göre finansal davranış seviyesi daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olduğu (**U=1326,0; p=0,015<0.05**) belirlendiğinden araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Firma performansını ölçenlerin ($\bar{X}_{Sıra} = 68,89$),

ölçmeyenlere ($\bar{\chi}_{\text{Sıra}} = 53,40$) göre finansal okuryazarlık seviyesinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

10.2. FİNANSAL BİLGİ TEST SONUÇLARI

Verilerin hangi dağılımdan geldiğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda görüldüğü gibidir.

Tablo 34: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyesine Ait Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Statistic	sd	p
Finansal Bilgi Seviyesi	0,098	120	0,007

Yapılan normallik analizi sonucuna göre verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu nedenle alt amaçlara ilişkin farklılık hipotezlerini test ederken ikili gruplar arasında Mann Whitney U testi, ikiden fazla gruplar arasında ise Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Tablo 35: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerini Belirlemeye Yönelik Bulgular

Finansal Bilgi		Yanlış	Doğru
Bir banka hesabına yıllık %8 faiz oranıyla bir miktar para yatırılırsa ve yıllık enflasyon oranı %10 ise hesaptaki paranın satın alma gücü bir sene öncekine göre nasıl değişmiştir?	f	21	99
	%	17,5	82,5
Yatırımcı 2000 TL'sini yıllık %20 faiz oranı ile 3 yıllığına bileşik faize yatırmıştır. Yatırımcının vade sonundaki kazancı ne kadardır?	f	63	57
	%	52,5	47,5
Banka mevduat hesabınızda yıllık % 10 faiz oranıyla 2 sene için 10.000 TL yatırdığınızı varsayalım. Bu hesaptan para çekemezsiniz veya hesaba para yatırmazsınız 2 yılsonunda hesabınızdaki para nedir ?	f	49	71
	%	40,8	59,2
Diyelim ki 2018 yılında hem geliriniz hem de tüm mal ve hizmetlerin bedeli 2 katına çıkmış olsun 2018 yılında bu gelirle alabileceğiniz ürün ve hizmet miktarı ne kadardır ?	f	32	88
	%	26,7	73,3
Bir yatırımcının portföyünde çeşitli varlıkların bulunması sonucu bu yatırımcının kaybetme riski	f	44	76
	%	36,7	63,3
Enflasyonun yüksek olması halinde, satın alma gücümüz düşer.	f	6	114
	%	5,0	95,0
Enflasyon oranının, piyasalardaki kredi faiz oranından daha yüksek olması durumunda kredi kullanımı avantaj sağlar.	f	58	62
	%	48,3	51,7
Borsalar sadece pay senedi alım-satımı için kullanılır.	f	55	65
	%	45,8	54,2
Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir	f	30	90
	%	25,0	75,0
Bilanço, belirli bir tarihteki varlıkları, borçları ve öz sermayeyi gösterir	f	13	107
	%	10,8	89,2
Nakit sıkıntısı çeken bir şirket, kesinlikle zarar etmiştir	f	27	93
	%	22,5	77,5
Sermaye piyasası araçlarından hisse senedi ve tahvil arasındaki temel farklılıklar bakımından aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	80	40
	%	66,7	33,3
Bireysel emeklilik yatırım fonlarına ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	104	16
	%	86,7	13,3
Kamu menkul kıymetlerine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	95	25
	%	79,2	20,8
Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	64	56
	%	53,3	46,7
Türev ürünlere ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	94	26
	%	78,3	21,7
Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?	f	83	37
	%	69,2	30,8
Ülkede makroekonomik hareketliliğin ve siyasi belirsizliğin yüksek olduğu dönemlerde, portföy içeriğinizi hangi yatırım araçları ile desteklemeyi tercih edersiniz?	f	64	56
	%	53,3	46,7
Aşağıda özet bilançoları verilen firmalardan hangisi daha likit bir finansal yapıya sahiptir?	f	17	103
	%	14,2	85,8

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerini belirlemeye yönelik cevaplarına göre dağılımları incelendiğinde; temel düzey soruları içeren ilk 11 ifade katılımcılar tarafından genellikle doğru cevaplanmış, geriye kalan finansal ürünlerle ilgili ileri düzey soruları içeren sorulara ise genellikle yanlış cevap verilmiştir. En çok doğru cevap temel düzey sorular içerisinde yer alan %95,0 oranla “Enflasyon, paranın satın alma gücünü azaltır” ifadesine; en çok yanlış cevap ise ileri düzey sorular içerisinde yer alan %86,7 oranla “Bireysel emeklilik yatırım fonlarına ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır” ifadesine verilmiştir.

Tablo 36: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Cinsiyet	N	$\bar{X}_{Sıra}$	s.t	U, p
Finansal Bilgi	Kadın	52	49,48	2573,0	U=1195,0 p=0,002**
	Erkek	68	68,93	4687,0	

p<0,01**

H₁₄: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin cinsiyete göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin cinsiyete göre farklılıklarının belirlenmesinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin cinsiyete göre farklılıklarının anlamlı olduğu (**U=1195,0; p=0,002<0,01**) belirlendiğinden araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Cinsiyeti erkek olanların ($\bar{X}_{Sıra} = 68,93$) finansal bilgi seviyelerinin kadın olanlara ($\bar{X}_{Sıra} = 49,48$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 37: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Yaş	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2 , p
Finansal Bilgi	18-28 yaş	16	52,72	$\chi^2=6,796$ p=0,079
	29-39 yaş	54	53,85	
	40-50 yaş	39	69,37	
	51 yaş ve üzeri	11	73,00	

H₁₅: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin yaş gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 38: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Bilgi	Lise	12	49,00	$\chi^2=7,747$ $p=0,064$
	Ön lisans	16	43,00	
	Lisans	77	65,84	
	Lisansüstü/Doktora	15	60,97	

H₁₆: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 39: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Sektör Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Sektör	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Bilgi	İmalat	39	59,92	$\chi^2=0,114$ $p=0,945$
	Tekstil	27	59,07	
	Diğer	54	61,63	

H₁₇: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin sektör gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 40: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Türlerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Türü	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Bilgi	Limited Şirket	39	59,29	$\chi^2=3,008$ $p=0,222$
	Anonim Şirket	27	66,55	
	Şahıs Şirketi	54	46,77	

H₁₈: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma türlerine göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 41: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Faaliyet Süresi Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Faaliyet Süresi	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p	Fark
Finansal Bilgi	1-5 yıl ⁽¹⁾	20	60,93	$\chi^2=12,336$ $p=0,015^*$	(2-5)
	6-10 yıl ⁽²⁾	12	70,50		
	11-15 yıl ⁽³⁾	29	42,55		
	16-20 yıl ⁽⁴⁾	20	59,80		
	20 yıldan fazla ⁽⁵⁾	39	70,91		

$p<0,05^*$

H₁₉: Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin faaliyet süresi gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olduğu ($\chi^2=12,336$; $p=0,015<0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Faaliyet süresi 20 yıldan fazla olanların ($\bar{X}_{\text{Sıra}} = 70,91$) finansal bilgi seviyelerinin 6-10 yıl olanlara ($\bar{X}_{\text{Sıra}} = 70,50$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Farkların belirlenmesi için Mann Whitney U testleri yapılmıştır.

Tablo 42: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Ciro Düzeylerine Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Ciro	N	$\bar{X}_{\text{Sıra}}$	χ^2, p
Finansal Bilgi	0-3.000.000 TL	16	56,53	$\chi^2=4,336$ $p=0,114$
	3.000.001 -25.000.000 TL	61	55,34	
	25.000.001-125.000.000 TL	43	69,29	

H₂₀: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin ciro düzeylerine göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 43: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Genel Performans Gruplarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Genel Performans	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2, p
Finansal Bilgi	İyi	8	44,88	$\chi^2=5,245$ $p=0,155$
	Aynı	29	53,9	
	Kötü	68	66,54	
	Çok Kötü	15	54,23	

H₂₁: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma genel performansı gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma genel performansı gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma genel performansı gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlendiğinden araştırma hipotezi red edilmiştir.

Tablo 44: Katılımcıların Finansal Bilgi Seviyelerinin Firma Performansı Ölçme Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bulgular

Parametre	Firma Performansı Ölçme	N	$\bar{X}_{Sıra}$	s.t	U, p
Finansal Bilgi	Evet	55	69,15	3803,5	U=1311,5 p=0,012*
	Hayır	65	53,18	3456,5	

$p<0,05^*$

H₂₂: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarına ait bulgular incelendiğinde, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarının belirlenmesinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testine göre katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma performansı ölçme gruplarına göre farklılıklarının anlamlı olduğu (**U=1311,5; p=0,012<0.05**) belirlendiğinden araştırma hipotezi kabul edilmiştir. Firma performansını ölçenlerin ($\bar{X}_{Sıra} = 69,15$), ölçmeyenlere ($\bar{X}_{Sıra} = 53,18$) göre finansal bilgi seviyesi daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ana ve alt amacına ilişkin hipotezlerini test etmek amacıyla yapılan analizler sonucuna göre, araştırmada kullanılan hipotezlerin red/kabul durumları aşağıda özetlenmiştir.

HİPOTEZ	RED / KABUL
H₁: Katılımcıların finansal davranış ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H₂: Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H₃: Katılımcıların finansal tutum ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RED
H₄: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	RED
H₅: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₆: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₇: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₈: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₉: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₀: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri faaliyet süresi gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₁: Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED

H₁₂ : Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₃ : Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H₁₄ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H₁₅ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₆ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₇ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri sektör gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₈ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₁₉ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri faaliyet süresi gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H₂₀ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri ciro düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₂₁ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma genel performans gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H₂₂ : Katılımcıların finansal bilgi seviyeleri firma performansı ölçme gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın ana amacı, finansal okuryazarlık ile firma performansı değişkenleri arasında ilişki var olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları ise finansal okuryazarlık ve finansal bilgi değişkenlerinin cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumlarına, sektör gruplarına, firma türlerine, faaliyet süresine, ciro düzeylerine, firma genel performans gruplarına ve firma performans ölçme gruplarına göre farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla araştırmanın uygulama kısmında, kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 120 KOBİ sahibi/yöneticisine nicel veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi uygulanmıştır.

Araştırmada öncelikle, katılımcılara ve firma performansına ilişkin bulguların ve araştırmada kullanılan ölçeklerin katılımcılar tarafından düzeylerinin belirlenebilmesi için betimsel analizlerden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekteki maddelerin birbirleriyle iç tutarlılıklarının belirlenmesi için güvenilirlik analizlerinden Cronbach's Alpha, araştırmada kullanılan ölçeklerin yapısını belirlemek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilir oldukları ve ölçek yapıları belirlendikten sonra araştırmanın ana amacına ilişkin hipotezleri test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin farklılık hipotezlerini test etmeden önce araştırma kapsamında elde edilen verilerin dağılımlarını belirlemek için normal dağılım analizlerinden Kolmogrov-Smirnov testi yapılmış, verilerin dağılımının normal dağılımdan gelmediği belirlenmiştir. Verilerin dağılımının normal olmaması sebebiyle araştırmanın alt amaçlarına ilişkin hipotezlerin test edilmesinde, ikili gruplar arasındaki farkların belirlenmesinde Mann Whitney U testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farkların belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek için betimsel analizlerden yararlanılmıştır. Yapılan betimsel analizler sonucuna göre, Bursa örnekleme çerçevesindeki KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerini belirlemek için betimsel analizlerden yararlanılmıştır. Yapılan betimsel analizler sonucuna göre, katılımcıların temel düzey

finansal bilgi olarak ifade edilen ilk 11 ifadeye verilen doğru cevap yüzdesine göre; KOBİ sahipleri/yöneticileri, enflasyon ve bilanço kavramını bilme, basit faiz hesaplama, kredi maliyeti ve riski çeşitlendirme gibi konular en çok bildikleri konular iken bileşik faiz hesaplama da en az bildikleri konu olmuştur. Katılımcılar ileri düzey soruları içeren; hisse senedi ile tahvil arasındaki farkı bilme, bireysel emeklilik yatırım fonları, türev ürünler, kamu menkul kıymetleri, repo, yatırım fonları ve kira sertifikalarına ilişkin konuları bilmemektedirler. Genel olarak Bursa örnekleme çerçevesinde KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal bilgi seviyeleri verdikleri cevaplara göre temel düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ana amacına ilişkin korelasyon analizine ait bulgular kapsamında, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal davranışı ile firma performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal davranış ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, KOBİ'lerin bütçe yapmaları, yapılan bütçenin belirli aralıklarla gözden geçirmeleri, işletmenin hedefleri doğrultusunda planlama yapmaları, borçlanma davranışında bulunmadan önce fonların nasıl ödeyeceklerine ilişkin değerlendirmede bulunmaları ve karşılaşılabilecek riskleri hesaplamaları sonucunda KOBİ'lerin işletme maliyetlerini düşürdüğünü, karlarını arttırdığını, pazar paylarında ve satışlarında büyüme sağladığını ortaya koymaktadır.

Yapılan Spearman korelasyon analizinde, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal bilgi seviyeleri ile firma performansı arasında pozitif zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin; enflasyon ve faiz oranlarının etkileri, basit-bileşik faiz hesaplamaları yapmaları, yatırımlarında uğrayabileceği zararları en az düzeye indirmek amacıyla riski çeşitlendirmeleri ve kredi talep etmeden önce riskleri hesaplayabilme konularında temel düzeyde bilgi sahibi olmalarının KOBİ'lerin firma performansını arttırdığını göstermiştir.

Yapılan Spearman korelasyon analizinde, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal tutumu ile firma performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal tutum ile firma performansı arasında bir ilişki

olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç finansal tutum ile KOBİ'lerin firma performansı arasındaki ilişkiyi tam olarak belirleyebilmek adına bu konuda daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Yapılan Spearman korelasyon analizinde, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, genel olarak literatürün tersi bir sonuç çıkmış olup, Bursa örnekleme çerçevesinde finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak firma performansına ilişkin net verilerin şirketlerin bilgi paylaşımlarını gizli tutması sebebiyle elde edilememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sonuç finansal okuryazarlık ile KOBİ'lerin firma performansı arasındaki ilişkiyi tam olarak belirleyebilmek adına bu konuda daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin farklılık testlerine ait bulgular kapsamında, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin cinsiyete göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Manny Whitney U testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Çünkü kadınların hem finansal eğitim seviyelerinin artırılması hem de iş hayatında katılımının sağlanması konusunda finansal farkındalık oluşturulması adına birçok kurum kuruluş ve devlet tarafından kadınlar desteklenmektedir. Bu bağlamda kadınların doğru finansal tutuma ve doğru finansal davranışa yönlendirilmesi sonucunda cinsiyetler arasındaki farkın kapanmaya başladığı çıkarımında bulunabiliriz.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin yaşa göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Çünkü günümüz koşulları gereği her kesimin karşılaştığı bir takım finansal sıkıntılar bulunmaktadır. Karşılaşılan bu finansal problemler her yaştaki bireylerin bütçe yönetimi konusunda tecrübe edinmesini sağlayarak kendi bütçesini yönetebilmeyi öğretmekte ve okuryazarlık seviyesinin yaş gruplarına göre farklılık göstermemesi böyle bir durumda mümkün olabilmektedir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin eğitime göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. KOBİ sahibi/yöneticisinin lise mezunu olması finansal okuryazar

olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi her lisans, lisansüstü ve doktora mezununun da finansal okuryazar olacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü hangi eğitim düzeyinde olunursa olunsun herkes finansla ilgili eğitim almamaktadır. Bu nedenle bireyin yaşayıp görerek tecrübe sonucu farkındalık oluşturarak, finansal okuryazarlık seviyesi ve eğitim seviyesi arasındaki farklılığı ortadan kaldırdığı çıkarımında bulunabiliriz.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma türleri, faaliyet gösterdiği sektör, faaliyet süresi ve ciro düzeylerine göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma genel performans değerlendirmesine göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Burada, firma performansını iyi olarak değerlendirenlerin finansal okuryazarlık seviyesi daha yüksek seviyede olduğu tam tersi durumunda ise çok kötü olarak değerlendirenlerin finansal okuryazarlık seviyesinin daha düşük seviyede olduğu çıkarımını yapamamaktayız.

Katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin firma performansı ölçme durumlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Manny Whitney U testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Firma performansını ölçenlerin, ölçmeyenlere göre finansal okuryazarlık seviyesi daha yüksek olduğu söylenebilir.

Arştırmanın diğer alt amaçlarına ilişkin farklılık testlerine ait bulgular kapsamında, katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin cinsiyete göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Manny Whitney U testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Erkek katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin, kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum erkeklerin daha erken yaşlarda iş hayatına katılması sonucunda yaşamış oldukları finansal tecrübelerin çokluğuna, kadınların iş hayatına katılımlarının ise daha geç olmasına dayandırılabilir.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin yaşa ve ayrıca eğitime göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu durum KOBİ sahipleri/yöneticilerinin yaş grupları fark

etmeksizin finansal konulara meraklı olup olmamasıyla alakalı olabilmektedir. Ayrıca finans konularıyla ilgili olan bireyler sürekli olarak finansal kanalları takip edebilir ve finansal konular hakkında okuyarak finansal anlamda bir eğitime de sahip olabilirler.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin faaliyet süresine göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. KOBİ'lerin faaliyet süreleri arttıkça yaşanan finansal deneyimlerin artacağı ve işletmelerin yaşadıkları bu deneyimlerden ders çıkartacağı kendi bilgi eksikliklerini kapatacağı böylece finansal bilgilerinin de artacağı sonucunu çıkartabiliriz.

Katılımcıların finansal bilgi seviyelerinin firma performansı ölçme durumlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan Manny Whitney U testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buradan, KOBİ sahibinin/yöneticisinin finansal bilgiye sahip olması durumunda firma performansını ölçtüğü, tersi bir durumda ise finansal bilgi seviyesi düşük olduğundan firma performansını da ölçmeyeceği sonucunu çıkarabiliriz.

KOBİ'lerin, ülke ekonomilerinin büyümesi ve gelişmesinde büyük bir rolü olduğu kabul edilmektedir. Bu büyük rolün devam ettirilebilmesi ve bu işletmelerin büyümelerinin sağlanabilmesi için KOBİ'lerin firma performanslarının daha iyi düzeye getirilmesi gerekmektedir. Bu ise firma performansının hem finansal bilgi hem de finansal davranış ile arasındaki ilişkinin varlığına odaklanarak düzenlenebilecek eğitim politikaları ile sağlanabilir.

Finansal kuruluşlar KOBİ'ler ile düzenli etkileşimler sağlayarak, piyasalara sunmuş olduğu ürünler hakkında bu işletmeleri eğitebilir ve finansal konular hakkında daha ileri düzeyde finansal bilgiye sahip olmalarını sağlayarak firma performanslarının daha iyi düzeyde olması sağlanabilir.

Potansiyel girişimcilerin erken yaşta finansal davranışta bulunmaları ve finansal bilgiye sahip olmalarını sağlamak amacıyla daha kapsamlı olacak şekilde finansal eğitimin ders müfredatına dahil etmek için adımlar atılabilir.

Son olarak araştırmanın daha geniş bir zaman diliminde ve farklı illerde faaliyet gösteren KOBİ'lerin, firma performansı ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi literatüre katkı sağlayacağı dūřüncesi ile tavsiye edilebilir.

EK 1

FİNANSAL OKURYAZARLIK ve KÜÇÜK ve ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİRMA PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: BURSA ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

Katıldığınız anket çalışması, Bursa ilinde faaliyet gösteren KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla hazırlanmıştır. **Çalışmamız bilimsel nitelikte olup, anket sonuçları gizli tutulacaktır.**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Değer ALPER YL Öğrencisi: Aşlıhan ÜNGÖR

GENEL BİLGİ

1.Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek

2.Yaş : ()18-28 ()29-39 ()40-50 ()51ve üstü

3.Eğitim: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü/Doktora

FİRMA BİLGİLERİ

4.Faaliyet gösterdiğiniz sektör?

() İnşaat () İmalat () Finans () Enerji () Tekstil () Toptan-Perakende Satış () Bilgisayar-Yazılım () Diğer

5.İşletmenizin türü nedir?

() Anonim Şirket () Limited Şirket () Adi Ortaklık () Şahıs Şirketi Diğer (Belirtiniz).....

6.İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?

() 1-5 yıl ()6-10 yıl ()11-15 yıl ()16-20 yıl ()20 yıldan fazla

7.Ciro büyüklüğünüz ne kadardır?

() 0-3.000.000 TL arasında ()3.000.001 -25.000.000 TL arasında () 25.000.001-125.000.000 TL arasında () 125.000.001 TL'den fazla

FİNANSAL OKURYAZARLIK

8.Finansal okuryazarlık seviyenizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?

Çok Az	Az	Orta	İyi	Çok İyi

A.FİNANSAL TUTUM

Aşağıda yer alan ifadelerle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

(1) Kesinlikle Katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Kararsızım (4) Katılıyorum (5) Tamamen Katılıyorum

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
9. İşletme başarısı için bütçeleme mutlaka yapılmalıdır.					
10. İşletmeler, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirmelidir.					
11. Faaliyet başında iş planının hazırlanması gerekir.					
12. Maliyetleri en aza indirmek ve karı en üst düzeye çıkarmak için şirketin karlılığı düzenli olarak analiz edilmelidir.					
13. Finansal kayıtlar düzenli ve sağlıklı bir şekilde tutulmalıdır.					
14. İşletmeler kredi taksitlerini ve/veya borçlarını zamanında ödeme eğilimi taşınmalıdır.					

B.FİNANSAL DAVRANIŞ

Aşağıda yer alan ifadelerle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

	Asla	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman
15. Her yıl düzenli olarak bütçeleme yaparız.					
16. İşletmemiz, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirir.					
17. Planlanan bütçe ile gerçekleşen bütçe arasında uyum vardır.					
18. İşletmemiz belirli aralıklarla iş planını gözden geçirir.					
19. İşletmemiz, büyüme hedefleri doğrultusunda planlama yapar.					
20. Borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili bir plan yaparız.					

C.FİNANSAL BİLGİ

21. Bir banka hesabına yıllık %8 faiz oranıyla bir miktar para yatırılırsa ve yıllık enflasyon oranı %10 ise hesaptaki paranın satın alma gücü bir sene öncekine göre nasıl değişmiştir?

- a) Artar
- b) Değişmez
- c) Azalır
- d) Fikrim yok

22. Yatırımcı 2000 TL'sini yıllık %20 faiz oranı ile 3 yıllığına bileşik faize yatırmıştır. Yatırımcının vade sonundaki kazancı ne kadardır?

- a) 3.456 TL'den fazla
- b) 3.456 TL
- c) 3.456 TL'den az

d)Bilmiyorum

23.Banka mevduat hesabınızda yıllık % 10 faiz oranıyla 2 sene için 10.000 TL yatırdığınızı varsayalım. Bu hesaptan para çekemezsiniz veya hesaba para yatırmazsınız 2 yılsonunda hesabınızdaki para nedir ?

a.12000 TL'den fazla

b. 12000 TL

c. 12000 TL'den az

d. Bilmiyorum

24.Diyelim ki 2018 yılında hem geliriniz hem de tüm mal ve hizmetlerin bedeli 2 katına çıkmış olsun 2018 yılında bu gelire alabileceğiniz ürün ve hizmet miktarı ne kadardır ?

a)Bugünden daha fazla

b)Aynı

c)Bugünden daha az

d)Bilmiyorum

25.Bir yatırımcının portföyünde çeşitli varlıkların bulunması sonucu bu yatırımcının kaybetme riski

a) Artar

b) Azalır

c) Aynı kalır

d)Bilmiyorum

Aşağıdaki ifadeleri cevaplayınız.

	Doğru	Yanlış	Fikrim Yok
26. Enflasyonun yüksek olması halinde, satın alma gücümüz düşer.			
27. Enflasyon oranın, piyasalardaki kredi faiz oranından daha yüksek olması durumunda kredi kullanımı avantaj sağlar.			
28. Borsalar sadece pay senedi alım-satımı için kullanılır.			
29. Uzun vadeli kredi kullanımı, kısa vadeli kredi kullanımından daha maliyetlidir.			
30. Bilanço, belirli bir tarihteki varlıkları, borçları ve öz sermayeyi gösterir.			
31. Nakit sıkıntısı çeken bir şirket, kesinlikle zarar etmiştir.			

32. Sermaye piyasası araçlarından hisse senedi ve tahvil arasındaki temel farklılıklar bakımından aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Tahvil sahibi, tahvili ihraç eden şirketin uzun vadeli bir alacaklısı iken hisse senedi sahibi, hisse senedini ihraç eden şirketin bir ortağıdır.

b) Hisse senedi sahibinin şirkete sağladığı sermaye bir yabancı sermaye iken, tahvil sahibinin şirkete kullandığı sermaye, özsermaye niteliğindedir.

c) Hisse senedinin getirisi, hisse senedinin birim değerinde meydana gelen artış (sermaye kazancı) ve şirketin dağıtacağı kâr payını (temettü) kapsamakta olup belirli (kesin) bir getiri söz konusu değildir. Hâlbuki tahvilin getirisi olarak sabit bir tutar önceden belirlidir.

d) Bilmiyorum.

33. Bireysel emeklilik yatırım fonlarına ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Para piyasası fonları, fon portföyünün tamamını vadesine 184 gün kalmış ve likiditesi yüksek varlıklardan oluşturmak amacıyla kurulan fonlardır.

b) Fon portföy içeriğinin en az %80'ini altın veya çeşitli kıymetli madenlere dayalı varlıklardan oluşturan fon grubudur.

c) Katılım-fon, kamu emeklilik yatırım fonu portföyünün içeriğinde sadece ters repo dâhil devlet iç borçlanma senetleri bulunmaktadır.

d) Bilmiyorum.

34. Kamu menkul kıymetlerine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Genelde hazine bonosu nominal değerinin altında satılır ve alıcısına nominal değer ile vade sonu değeri arasındaki fark kadar getiri sağlayan kısa vadeli kamu menkul kıymetleridir.

b) Devlet Tahvili; her 3 veya 6 ayda bir faiz ve vade sonunda anapara ödemesi yapılan uzun vadeli kamu menkul kıymetleridir.

c) Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından uluslararası piyasalarda yabancı yatırımcılara sunulan ABD doları üzerinden çıkarılan DİBS'ler (Devlet İç Borçlanma Senetleri); hazine garantisi taşıyan uzun vadeli (5-30 yıl) bir borçlanma aracıdır.

d) Bilmiyorum.

35. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) "Repo" işlemi, yatırımcıların portföylerinde bulunan menkul kıymetleri nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belirli bir fiyat üzerinden belirli bir tarihte geri satın alma vaadi ile satması anlamına gelmektedir.

b) "Ters repo" işlemi, yatırımcıların ellerinde bulunan ihtiyaç fazlası fonları değerlendirmek amacıyla belirli bir fiyat üzerinden belirli bir tarihte geri satmak şartıyla menkul kıymet satın almalarıdır.

c) "Repo" işlemi genellikle 2 ya da 3 yıllık vadelerde değişen uzun vadeli bir yatırım aracıdır. d) Bilmiyorum.

36. Türev ürünlere ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Forward sözleşmeleri; belirlenen bir tarihte ve belirli bir fiyattan satıcının alıcıya bir varlığı satması aynı zamanda alıcının da satıcıya bu varlığın nakit değerini teslim etmesini bugünden öngören standart olmayan anlaşmalardır.

b) Future sözleşmeleri; belirli niteliklerde ve miktarda malı/varlığı sözleşme tarihinden sonraki belirli bir tarihte, sözleşmenin yapıldığı tarihte belirlenmiş fiyattan satma veya satın alma hakkı veren ve organize piyasalarda gerçekleştirilen standart anlaşmalardır.

c) Forward sözleşmeleri organize piyasalarda gerçekleştirilirken, Future sözleşmeleri organize olmayan piyasalarda gerçekleştirilir.

d) Bilmiyorum.

37. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Kira sertifikaları (sukuk), BİST pay piyasasında işlem gören finansal bir varlıktır.

b) Yatırım fonlarının likiditesi yüksektir ve alım satımı kolaydır.

c) Döviz kuru hesaplamasında, alım ve satımda merkez bankası efektif kuru kullanılır.

d) Bilmiyorum.

38. Ülkede makroekonomik hareketliliğin ve siyasi belirsizliğin yüksek olduğu dönemlerde, portföy içeriğinizi hangi yatırım araçları ile desteklemeyi tercih edersiniz?

a) Hisse senedi ağırlıklı portföyleri tercih ederim.

b) Devlet iç borçlanma senetleri veya denizaşırı yatırım araçlarını tercih ederim.

c) Nakit veya ulusal para cinsinden yatırım araçlarını tercih ederim.

d) Bilmiyorum.

39. Aşağıda özet bilançoları verilen firmalardan hangisi daha likit bir finansal yapıya sahiptir?

a) AAA firması

b) BBB firması

c) Her iki firma da likit bir finansal yapıya sahiptir

d) Bilmiyorum

AAA firması bilançosu 31.12.2000 (TL)

Dönen varlıklar	3400	Kısa vadeli yabancı kaynaklar	1400
Kasa	100	Uzun vadeli yabancı kaynaklar	1000
Bankalar	100		
Menkul kıymetler	100		
Ticari alacaklar	100		
Alınan çekler	1500		
Stoklar	1500		
Duran varlıklar	3400	Özsermaye	4400
Toplam varlıklar	6800	Toplam borçlar ve özsermaye	6800

BBB firması bilançosu 31.12.2000 (TL)

Dönen varlıklar	3400	Kısa vadeli yabancı kaynaklar	1400
Kasa	100	Uzun vadeli yabancı kaynaklar	1000
Bankalar	100		
Menkul kıymetler	100		
Ticari alacaklar	100		
Alınan çekler	1500		
Stoklar	1500		
Duran varlıklar	3400	Özsermaye	4400
Toplam varlıklar	6800	Toplam borçlar ve özsermaye	6800

D.FİRMA PERFORMANSI

40.Genel firma performansınızı nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Çok İyi b) İyi c)Aynı d) Kötü e) Çok Kötü

41. Firma performansınızı ölçüyor musunuz?

() Evet () Hayır

42. Ölçüyorsanız nasıl ölçüyorsunuz ?

(Belirtiniz).....

Aşağıda yer alan ifadeleri işletmenize göre değerlendiriniz.

43. Son 3 yılda ortalama yıllık satış getirisi(faiz vergi öncesi kar/satışlar)	%0*'ın altında	%0-9	%10-19	%20 -29	%30-34	%35 ve üzeri
44. Son 3 yılda ortalama yıllık aktif üzerinden getiri(faiz vergi öncesi kar/aktif toplamı)	%0*'ın altında	%0-9	%10-19	%20 -29	%30-34	%35 ve üzeri
45. Son 3 yılda ortalama yıllık öz sermaye üzerinden getiri (faiz vergi öncesi kar/ öz sermaye)	%0*'ın altında	%0-9	%10-19	%20 -29	%30-34	%35 ve üzeri

İşletmenizin son 3 yıl içerisinde göstermiş olduğu performansa göre aşağıda yer alan ifadeleri değerlendiriniz.

(1) Arttı (2) Azaldı (3) Değişmedi

	Arttı	Azaldı	Değişmedi
46. Aktiflerin getirisi(net kar/Toplam aktifler)			
47. Öz sermaye getirisi (net kar/ öz kaynaklar)			
48. Net Kar Marjı (net kar/ satışlar)			
49. Pazar payındaki yıllık büyüme			
50. Satışlardaki yıllık büyüme			

KAYNAKLAR

- AÇAN Handan, (ed.), *KOBİ'ler için Finansal Okuryazarlık*, 1. b., İstanbul: Om Yayıncılık, 2017.
- ADALAR Hayati, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*, (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- AGNEW Steve, Neil HARRISON, "Financial Literacy and Student Attitudes to Debt: A Cross National Study Examining the Influence of Gender on Personal Finance Concepts", *Journal of Retailing and Consumer Services*, C. 25 (2015), ss. 122-29.
- AGYAPONG Daniel, Albert Bampo ATTRAM, "Effect of Owner-Manager's Financial Literacy on the Performance of Smes in the Cape Coast Metropolis in Ghana", *Journal of Global Entrepreneurship Research*, C. 9, S. 67 (2019), ss. 1-13, doi:10.1186/s40497-019-0191-1.
- AKGEMCİ Tahir, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Ankara: KOSGEB, 2001.
- AKSOYLU Semra vd., "A Baseline Investigation of Financial Literacy Levels: The Case of Kayseri Province", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 75 (2017), ss. 229-46.
- AL HADDAD AL SYED Mosa Saleh, *Supply Chain Management: A model For Implementation for SME's in Saudi Arabia*, (Doktora Tezi), United States: Sheffield Hallam University, 2012.
- ALKAYA Aylin, İbrahim YAĞLI, "Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İibf Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 40 (2015), ss. 585-99.
- ALLGOOD Sam, William B. WALSTAD, "The Effects of Perceived and Actual Financial Literacy on Financial Behaviors: Perceived and Financial Literacy", *Economic Inquiry*, C. 54, S. 1 (2016), ss. 675-97, doi:10.1111/ecin.12255.
- AL-SHAMI Sayed Samer Ali vd., "Factors That Influence Financial Literacy on Small Medium Enterprises: A Literature Review", *Serbiluz Journal*, C. 34, S. 86 (2018), ss. 1540-57.
- ALTINTAŞ Kadir Murat, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, 2008.
- , "The Dynamics of Financial Literacy Within the Framework of Personal Finance: An Analysis Among Turkish University Students", *African Journal of Business Management*, C. 5, S. 26 (2011), ss. 10483-91.

- ARMSTRONG Michael, *A Handbook of Management Techniques: A Comprehensive Guide to Achieving Managerial Excellence and Improved Decision Making*, 3. b., London: Kogan Page, 2006.
- ASEC, <https://www.choosetosave.org/about/>, (28.01.2020).
- ATEŞ Sinem, *Finansal Okuryazarlık Ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2014.
- ATKINSON Adele, Flore-Anne MESSY, “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012, doi:10.1787/5k9csfs90fr4-en.
- AYDIN Alev Dilek, “Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, C. 1, S. 1 (2018), ss. 12-20.
- AYDOĞAN Ezgi, *Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Oranlarının İncelenmesi ve Finansal Okuryazarlığın Bütçeleme Davranışı Üzerine Etkileri: İstanbul İli Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- AYKAÇ Mustafa, Zeki PARLAK, Süleyman ÖZDEMİR, *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılması ve Türkiye’de KOBİ’ler*, 2008-24 cilt, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 2008.
- BARMAKİ Nahid, *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- BARMAKİ Nahid, Arzu ŞENER, “Financial Literacy Levels of University Students”, *Journal of Current Researches on Social Sciences*, C. 7, S. 3 (2017), ss. 67-88.
- BAŞÇI Sıdıka, Ayşegül DURUCAN, “A Review of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in Turkey”, *Yildiz Social Science Review*, C. 3, S. 1 (2017), ss. 59-79.
- BAYRAKDAROĞLU Ali, Fırat Botan ŞAN, “Financial Literacy Training as a Strategic Management Tool among Small – Medium Sized Businesses Operating in Turkey”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, C. 150 (2014), ss. 148-55, doi:10.1016/j.sbspro.2014.09.019.
- BAYRAKTAROĞLU Hakan, Ahmet SARITAŞ, Adnan KALKAN, “KOBİ’lerde Yöneticilerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanım Düzeylerinin Araştırılması: Burdur İlinde Bir Uygulama”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C. 52, S. 606 (2015), ss. 9-21.

- BAYRAM Seliha Seçil, *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- , “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama”, *Business & Management Studies: An International Journal*, C. 2, S. 2 (2014), ss. 105-35, doi:10.15295/bmij.v2i2.68.
- BEAL Diana J, Sarath B DELPACHITRA, “Financial Literacy Among Australian University Students”, *Economic Papers: A Journal of Applied Economics and Policy*, C. 22, S. 1 (2003), ss. 65-78.
- BECKMANN Elisabeth, “Financial Literacy and Household Savings in Romania”, *Numeracy*, C. 6, S. 2 (2013), s. article 9, doi:10.5038/1936-4660.6.2.9.
- BEHRMAN Jere R vd., “How Financial Literacy Affects Household Wealth Accumulation”, *American Economic Review*, C. 102, S. 3 (2012), ss. 300-304, doi:10.1257/aer.102.3.300.
- BERISHA Gentrit, Justina Shiroka PULA, “Defining Small and Medium Enterprises: A Critical Review”, *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences*, C. 1, S. 1 (2015), ss. 17-28.
- BHUSHAN Puneet, Yajulu MEDURY, “An Empirical Analysis of Inter Linkages Between Financial Attitudes, Financial Behaviour and Financial Knowledge of Salaried Individuals”, *Indian Journal of Commerce & Management Studies*, C. 5, S. 3 (2014), ss. 58-64.
- BİNTAŞ Gül Çiçek Zengin, *Teknolojik Ürün Geliştirme Sürecinde KOBİ'lere Sağlanan Ar-Ge, İnovasyon Finansman Desteklerinin İstihdama Katkısı: Bursa İli Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- BİST, <https://www.borsaistanbul.com/duyurular/page/2/>, (17.01.2020).
- BRIDGE Simon, Ken O'NEILL, Stan CROMIE (AUTH.), *Understanding Enterprise, Entrepreneurship and Small Business*, 1. b., United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1998.
- BROWN Reva Berman, Mark N.K. SAUNDERS, Richard BERESFORD, “You Owe It to Yourself: The Financially Literate Manager”, *Accounting Forum*, C. 30, S. 2 (2006), ss. 179-91, doi:10.1016/j.accfor.2006.03.001.
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, 27. b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020.
- CACCIOLATTI Luca, Soo Hee LEE, *Entrepreneurial Marketing for SMEs*, 1. b., London: Palgrave Macmillan UK, 2015.
- CARTER Sara, Dylan JONES-EVANS, (ed.), *Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy*, 2nd ed., England: FT Prentice Hall, 2006.

- CHEN Haiyang, Ronald P. VOLPE, “An Analysis Of Personal Financial Literacy Among College Student’s”, *Financial Services Review*, C. 7, S. 2 (1998).
- CHEPNGETICH Prisca, “Effect of Financial Literacy and Performance SMEs. Evidence from Kenya”, *American Based Research Journal*, C. 5, S. 11 (2016), ss. 26-35.
- COLLINS J. Michael, “Financial Advice: A Substitute for Financial Literacy?”, *Financial Services Review*, C. 21, S. 4 (2012), ss. 307-22, doi:10.2139/ssrn.2046227.
- CONTUK Filiz Yıldız, “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 77 (2018), ss. 115-36.
- COX Ruben, Dirk BROUNEN, Peter NEUTEBOOM, “Financial Literacy, Risk Aversion and Choice of Mortgage Type by Households”, *The Journal of Real Estate Finance and Economics*, C. 50 (2015), ss. 74-112, doi:10.1007/s11146-013-9453-9.
- CUDE Brenda J vd., “College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn”, *Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 2006, 102-9.
- CULL Michelle, Diana WHITTON, “University Students’ Financial Literacy Levels: Obstacles and Aids”, *The Economic and Labour Relations Review*, C. 22, S. 1 (2011), ss. 99-114, doi:10.1177/103530461102200106.
- CURRAN James, Robert BLACKBURN, *Researching The Small Enterprise*, 1. b., United Kingdom: SAGE Publications, 2001.
- ÇÖR Ömer, *Kobilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Yönetime Etkisi, Sorunlar ve Öneriler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.
- DAHMEN Pearl, Eileen RODRÍGUEZ, “Financial Literacy and the Success of Small Businesses: An Observation from a Small Business Development Center”, *Numeracy*, C. 7, S. 1 (2014), s. article 3, doi:10.5038/1936-4660.7.1.3.
- DANES Sharon M, Tahira K HİRA, “Money Management Knowledge of College Students”, *Journal of Student Financial Aid*, C. 17, S. 1 (1987), ss. 4-16.
- DEMİR Tuğba, *Determining Financial Literacy Level of University Students: The Case of Yıldız Technical University*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- DEMİRKAYA Mehmet Ali, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (“KOBİ”) Finansal Planlama ve Finansal Risk Yönetimi Yolu İle Sürdürülebilirliğin Sağlanması ve Bir Uygulama Örneği*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- DOBRE Ovidiu-Iliuta, “Differences of Organizational Culture Between Small and Large Enterprises”, *Economic Sciences Series*, C. XVI, S. 1 (2016), ss. 296-301.

- DURMAN Mustafa, Hüseyin ÖNDER, *Ekonominin Minik Devi Kobiler ve KOSGEB Teşvikleri*, 1. b., Bursa: Alfa Aktüel, 2007.
- ELECTRONIC CODE OF FEDERAL REGULATIONS, *Small Business Size Regulations*, C. Title 13 Part 121, 2019, https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=0ff5f0839abff4eec707b4478ed733c6&mc=true&node=pt13.1.121&rgn=div5#se13.1.121_1101, (20.08.2019).
- EMECEN Erkan, Hüseyin ÇİÇEK, “KOBİ’lerin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Burdur İli İmalat Sektöründeki İşletmeler Üzerinde Bir Araştırma”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2016), ss. 141-58.
- ENIOLA Anthony Abiodun, Harry ENTEBANG, “Financial Literacy and SME Firm Performance”, *International Journal of Research Studies in Management*, C. 5, S. 1 (2016), ss. 31-43, doi:10.5861/ijrsm.2015.1304.
- , “SME Managers and Financial Literacy”, *Global Business Review*, C. 18, S. 3 (2017), ss. 559-76, doi:10.1177/0972150917692063.
- , „SME Firms Performance In Nigeria: Competitive Advantage and Its Impact”, *International Journal of Research Studies in Management*, C. 3, S. 2 (2014), ss. 75-86, doi:10.5861/ijrsm.2014.854.
- ERBAŞ Cansu Nermin, *Yatırımcı Davranış Biçimleri ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Samsun İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.
- ERGÜN Kutlu, “Financial Literacy among University Students: A Study in Eight European Countries”, *International Journal of Consumer Studies*, C. 42, S. 1 (2017), ss. 2-15.
- ERTAN Figen, *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) ’lere Sağlanan Kamusal Ar-Ge Teşvikleri: Kamusal Ar-Ge Teşviklerinin KOBİ’ler Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Anket Çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- ESİEBUGIE Umogbaimonica, Agwa Tewase RICHARD, Asenge Lupem EMMANUEL, “Financial Literacy and Performance of Small and Medium Scale Enterprises in Benue State, Nigeria”, *International Journal of Economics, Business and Management Research*, C. 2, S. 4 (2018), ss. 65-75.
- EUROPEAN Commission, *Annual Report on European SMEs 2018/2019: Research & Development And Innovation by SMEs*, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2826/500457>, (12.08.2019).
- , *Commission Staff Working Document: On the Implementation of Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises*, 2009, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/10033/attachments/1/translations/en/renditions/native>, (16.08.2019).

- , *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs*, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en, (17.08.2019).
- EXİMBANK, *Bankamız KOBİ Tanımında Yapılan Değişiklik Hakkında Duyuru, 2018*, <https://www.eximbank.gov.tr/tr/duyurular/2018-yili-duyurulari/bankamiz-kobi-taniminda-yapilan-degisiklik-hakkinda-duyuru>, (27.08.2019).
- FERNANDES Daniel, John G. LYNCH, Richard G. NETEMEYER, “Financial Literacy, Financial Education and Downstream Financial Behaviors”, *Forthcoming in Management Science*, 2014, 3-102.
- FERNANDES Tânia Isabel Mendes, *Financial Literacy Levels of Small Businesses Owners and It Correlation with Firms’ Operating Performance*, (Yüksek Lisans Tezi), Porto: Faculdade de Economia do Porto, 2015.
- FIGUEIRA Filipa, “The European Commission and Financial Capability: Simplifying Financial Services”, *ECRI Policy Brief*, S. 2 (2007), ss. 1-6, doi:10.2139/ssrn.2001370.
- FLEC, <https://home.treasury.gov/policy-issues/consumer-policy/financial-literacy-and-education-commission>, (29.01.2020).
- , *Promoting Financial Success in the United States: National Strategy for Financial Literacy*, 2016, <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/National%20Strategy%20for%20Financial%20Literacy%202016%20Update.pdf>, (15.02.2020).
- FODER, <https://www.fo-der.org/>, (06.10.2019).
- , <https://www.fo-der.org/projeler/>, (19.01.2020).
- , *Finansal Okuryazarlık Zirvesi*, <https://www.fo-der.org/tag/finansal-okuryazarlik-zirvesi/>, (20.01.2020).
- FOX Jonathan, Suzanne BARTHOLOMAE, Jinkook LEE, “Building the Case for Financial Education”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 39, S. 1 (2005), ss. 195-214, doi:10.1111/j.1745-6606.2005.00009.x.
- GATHERGOOD John, Richard F. DISNEY, “Financial Literacy and Indebtedness: New Evidence for U.K. Consumers”, *SSRN Electronic Journal*, 2011, 1-39, doi:10.2139/ssrn.1851343.
- GENCAN Mehmet Yaser, *Turizm Sektörü KOBİ’lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- GENÇ Özlem, *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de KOBİ’ler ve Girişimcilik*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

- GOSWAMI Mani, Karan DHAWAN, “A Study on Financial Literacy Among College Students in Delhi / Ncr”, *India’s Score Card In Global Perspective*, India: Delhi School of Professional Studies and Research, 2017, ss. 455-60.
- GÖKMEN Habil, *Finansal Okuryazarlık*, 1. b., İstanbul: Hiperlink, 2012.
- GULIMAN Sheevun Di O, “An Evaluation of Financial Literacy of Micro and Small Enterprise Owners in Iligan City: Knowledge and Skills”, *Journal of Global Business*, C. 4, S. 1 (2015), ss. 17-23.
- GÜLER Emine, *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- GÜNEŞ Firdevs, “Okur-Yazarlık Kavramı ve Düzeyleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 27, S. 2 (2019), ss. 499-507, doi:10.1501/Egifak_0000000368.
- GYORI Ágnes, Ágnes CZAKÓ, “Some Features of Hungarian Financial Literacy in the Light of the Economic Behaviour of Small and Medium-Sized Enterprises”, *Public Finance Quarterly*, C. 63, S. 2 (2018), ss. 235-53.
- HABİTAT DERNEĞİ, <https://habitatdernegi.org/>, (27.01.2020).
- HACIEVLIYAGİL Nuri, “KOBİ’lerin Finansman Sorununa Bir Çözüm Önerisi: Milli Ekonomi Modeli (MEM)”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 3 (2016), ss. 32-50.
- HASANCA Dalya, *Türkiye’de Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçümüne Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, 2020.
- HASSAN AL-TAMIMI Hussein A., Al ANOOD BIN KALLI, “Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors”, *The Journal of Risk Finance*, C. 10, S. 5 (2009), ss. 500-516, doi:10.1108/15265940911001402.
- HENDRIKS Toma P, *National Financial Literacy Strategy*, New York: Nova Science, 2010.
- HERNÁNDEZ Jéscia Josefina Ramos, Arturo García SANTILLÁN, Violetta MOLCHANOVA, “Financial Literacy Level on College Students: A Comparative Descriptive Analysis between Mexico and Colombia”, *European Journal of Contemporary Education*, C. 9, S. 1 (2020), ss. 126-44.
- HOBOHM Sarwar, “Small and Medium-Sized Enterprises in Economic Development: The UNIDO Experience”, *Journal of Economic Cooperation*, C. 22, S. 1 (2001), ss. 1-42.
- HOGARTH Jeanne M, Marianne A HILGERT, “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy”, *Consumer Interest Annual*, C. 48 (2002), ss. 1-7.

- HSIAO Yu-Jen, Wei-Che TSAI, “Financial Literacy and Participation in the Derivatives Markets”, *Journal of Banking & Finance*, C. 88 (2017), ss. 15-29, doi:10.1016/j.jbankfin.2017.11.006.
- HUSSAIN Javed, Samuel SALIA, Amin KARİM, “Is Knowledge That Powerful? Financial Literacy and Access to Finance: An Analysis of Enterprises in the UK”, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, C. 25, S. 3 (2018), ss. 1-28.
- HUSTON Sandra J., “Measuring Financial Literacy”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), ss. 296-316, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x.
- INGBANK, <https://www.ing.com.tr/tr/ing/toplumsal-yatirimlarimiz/finansal-okuryazarlik/turuncu-damla>, (26.01.2020).
- IOSCO, *Core Competencies Framework On Financial Literacy For Investors*, 2019, <https://www.iosco.org/news/pdf/IOSCONEWS546.pdf>. (06.10.2019)
- İŞ BANKASI, *KOBİ’ler İçin Ödeme ve Borç Yönetimi Kılavuzu*, 2020, <https://www.istekobi.com.tr/egitimler/kobi-ler-icin-odeme-ve-borc-yonetimi-kilavuzu-40>, (12.03.2020).
- , <https://muze.isbank.com.tr/Sayfalar/finansal-okuryazarlik-egitimi.aspx>, (25.01.2020).
- JIANG Jinglin vd., “Financial Literacy and Retail Investors’ Financial Welfare: Evidence from Mutual Fund Investment Outcomes in China”, *Pacific-Basin Finance Journal*, C. 59 (2020), ss. 1-25, doi:10.1016/j.pacfin.2019.101242.
- JORGENSEN Bryce L., *Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences*, (Yüksek Lisans Tezi), Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University, 2007.
- T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Eylem Planı*, <http://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guculenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/>, (15.01.2020).
- KANMAZ Alper, *Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansal Ekonomi Anabilim Dalı, 2018.
- KARATAŞ Çiğdem, *Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası için Bir Değerlendirme*, (Uzmanlık Yeterlik Tezi), Ankara: TCMB, 2017.
- KAYA Ayşegül, *KOBİ Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma:İzmir İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2015.

- KAYACAN Ela Nur, *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, 2019.
- KERSTING Lee M., Robert N. MARLEY, Mark J. MELLON, “The Association Between Financial Literacy and Trust in Financial Markets Among Novice Nonprofessional Investors”, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, C. 19, S. 3 (2015), ss. 201-16.
- KESKIN Hidayet, Canan ŞENTÜRK, “The Importance of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in Economies: Swot Analyses of the SME Sector in Turkey and Albania”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 3, S. 1 (2010), ss. 116-32.
- KILIÇ Yunus, *Finansal Okuryazarlık ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması*, (Doktora Tezi), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2016.
- KLAPPER Leora F, Annamaria LUSARDI, Georgios A PANOS, “Financial Literacy and the Financial Crisis”, *National Bureau of Economic Research*, S. 17930 (2012), ss. 2-53.
- KOSGEB, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)”, KOSGEB, 2007.
- KULATHUNGA K.M.M.C.B. vd., “How Does Technological and Financial Literacy Influence SME Performance: Mediating Role of ERM Practices”, *Information*, C. 11, S. 6 (2020), ss. 1-20, doi:10.3390/info11060297.
- KUTLU Arzu, *Finansal Okuryazarlık ile Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- KUYUMCU Oğuz, *Finansal Okuryazarlığın Makroekonomik Önemi ve Ülkemizde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Bursa İli Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- LEWIS Sue, Flore-Anne MESSY, “Financial Education, Savings and Investments: An Overview”, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k94gxrw760v-en.pdf?expires=1585070287&id=id&accname=guest&checksum=73E6C18E69E0372CE999868B21250E54>.
- LOGO, *KOBİ’ler İçin Bütçe Yönetimini Sağlamanın En Etkili Yolları*, 2020, <https://blog.logo.com.tr/kobiler-icin-butce-yonetimini-saglamanin-en-etkili-yollari/>, (10.03.2020).
- LUSARDI Annamaria, Olivia S. MITCHELL, “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, *Journal of Economic Literature*, C. 52, S. 1 (2014), ss. 5-44, doi:10.1257/jel.52.1.5.

- LUSARDI Annamaria, Peter TUFANO, “Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness”, *Nber Working Paper Series*, S. 14808 (2009), ss. 1-44.
- MANDELL Lewis, “Financial Literacy of High School Students”, *Handbook of Consumer Finance Research*, New York: Springer, 2008, ss. 163-83.
- MAPOLISA Moreblessings, *An Investigation of the Impact of Financial Literacy on Small to Medium Enterprises (SMEs) Financial Performance in Zimbabwe: A Case of Gweru*, (Doktora Tezi), Gweru Zimbabwe: Midlands State University, 2016.
- MASON C. L, R. M WILSON, *Conceptualising Financial Literacy*, 7 cilt, United Kingdom: Loughborough University, 2000.
- MCINTYRE Robert J., *The Role of Small and Medium Enterprises in Transition: Growth and Entrepreneurship*, 1. b., Helsinki: World Institute for Development Economics Research, 2001.
- MEB, http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18, (16.02.2020).
- , *Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi*, 2017, <http://hbogm.meb.gov.tr/www/butcemi-yonetebiliyorum-projesi-icerikleri/icerik/647>, (01.01.2020).
- , <http://mtegm.meb.gov.tr/www/finansal-okuryazarlik-formator-ogretmenlerin-egitimi-basladi/icerik/1252>, (03.01.2020).
- MENDES Ana Filipa Costa, *Financial Literacy of College Students Study Case: Students of the University of Porto*, (Yüksek Lisans Tezi), Porto: University of Porto, 2013.
- MONTICONE Chiara, “How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy?”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), ss. 403-22, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01175.x.
- MÜDÜRLÜĞÜ Meslekî ve Teknik Eğitim Genel (03.01.2020), <http://mtegm.meb.gov.tr/www/finansal-okuryazarlik-formator-ogretmenlerin-egitimi-basladi/icerik/1252>.
- NATOLI Riccardo, “Factors Contributing to Financial Literacy Levels among a Migrant Group: An Analysis of the Vietnamese Cohort”, *International Journal of Social Economics*, C. 45, S. 5 (2018), ss. 730-45.
- NGUYEN Thao T., *Capital Structure Determinants of Small and Medium Enterprises (SMEs) and Large Sized Enterprises (LSEs): Evidence from U.S. Public Companies*, (Yüksek Lisans Tezi), Minnesota: The College of St. Scholastica, 2014.
- NICOLESCU Ovidiu, “Main Features of SMEs Organisation System”, *Evievw of International Comparative Management*, C. 10, S. 3 (2009), ss. 405-13.

- NJOROGE Robert M, *Relationship Between Financial Literacy and Entrepreneurial Success In Nairobi County*, (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi: Nairobi University, 2013.
- OECD, “Enhancing the Contributions of SMEs in a Global and Digitalised Economy”, Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, Paris: OECD, 2017, s. 21, <https://www.oecd.org/industry/C-MIN-2017-8-EN.pdf>.
- , *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*, OECD, 2005.
- , <https://www.oecd.org/>, (25.08.2019).
- , *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD, 2014.
- OKELLO CANDIYA BONGOMIN George vd., “The Relationship between Access to Finance and Growth of SMEs in Developing Economies: Financial Literacy as a Moderator”, *Review of International Business and Strategy*, C. 27, S. 4 (2017), ss. 520-38, doi:10.1108/RIBS-04-2017-0037.
- ORICCHIO Gianluca vd., *SME Funding The Role of Shadow Banking and Alternative Funding Options*, London: Palgrave Macmillan, 2017.
- ORTON Larry, “Financial Literacy: Lessons from International Experience”, CPRN Research Report, Ottawa, 2007.
- OTIENO Erick, *Influence of Financial Literacy on Financial Performance of Small and Medium Enterprises in Ruiru Town*, (Yüksek Lisans Tezi), Kenya: Egerton University, 2016.
- ÖZÇAM Mustafa, “Yatirimci Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler”, Araştırma Raporu, Sermaye Piyasası Kurulu, 2006, <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/934>.
- ÖZDEMİR Fevzi Serkan, *Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- ÖZDEMİR Süleyman, Halis Yunus ERSÖZ, Halil İbrahim SARIOĞLU, “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 53 (2007), ss. 174-229.
- ÖZGÜLER İsmet, *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- PACFC, *President’s Advisory Council on Financial Capability*, Final Report, 2013, [https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/PACFC%20final%20report%20revised%2022513%20\(8\)_R.pdf](https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/PACFC%20final%20report%20revised%2022513%20(8)_R.pdf), (29.01.2020).

- , *Creating Financially Capable Communities: A Resource Guide*, 2012, <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Documents/Local%20Guide%20-%20Creating%20Financially%20Capable%20Communities.pdf>, (29.01.2020).
- PATRICK Cherugong, *The Effect of Financial Literacy on Performance of Small and Medium Enterprises In Trans Nzoia County*, (Yüksek Lisans Tezi), Nairobi: Nairobi University, 2015.
- PAVIC Suzana, *The Creation of Competitive Advantage in SMEs Through E-Business*, (Doktora Tezi), United Kingdom: University of Sheffield, 2010.
- PEACH Nathan D, Haowen YUAN, “Assessing the Financial Knowledge, Behaviours, and Attitudes of Undergraduates”, *E-Journal Of Business Education & Scholarship of Teaching*, C. 11, S. 2 (2017), ss. 27-38.
- RAUT Rajdeep Kumar, “Past Behaviour, Financial Literacy and Investment Decision-Making Process of Individual Investors”, *International Journal of Emerging Markets*, C. 15, S. 6 (2020), ss. 1243-63, doi:10.1108/IJOEM-07-2018-0379.
- REMUND David L., “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy”, *Journal of Consumer Affairs*, C. 44, S. 2 (2010), ss. 276-95, doi:10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x.
- RESMÎ GAZETE, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, 24.06.2018, Sayı: 30458, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180624.htm>, (28.08.2019).
- ROBB Cliff A, Patryk BABIARZ, Ann WOODYARD’, “The Demand For Financial Professionals’ Advice: The Role Of Financial Knowledge, Satisfaction, And Confidence”, *Financial Services Review*, C. 21, S. 4 (2012), ss. 291-305.
- SBA, *United States Small Business Economic Profile*, 2019, <https://cdn.advocacy.sba.gov/wp-content/uploads/2019/04/23142719/2019-Small-Business-Profiles-US.pdf>, (18.08.2019).
- SBA, *Size Standards*, 2019, <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-guide/size-standards#section-header-0>, (21.08.2019).
- SABRI Mohamad Fazli, Maurice MACDONALD, “Savings Behavior and Financial Problems among College Students: The Role of Financial Literacy in Malaysia”, *Cross-Cultural Communication*, C. 6, S. 3 (2010), ss. 103-10.
- SAGE, *Sage Canadian Small Business Financial Literacy Survey*, 2012, <https://www.sage.com/na/~//media/site/sagena/documents/surveys/Sage-Canadian-Small-Business-Financial-Literacy-Survey>, (11.03.2020) .
- SAMKIN Grant, Elizabeth PITU, Mary LOW, “Identifying the Financial Literacy Skills Necessary to Run a Small New Zealand Business”, *E-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching*, C. 8, S. 1 (2014), ss. 44-66.

- SARIGÜL Haşmet, “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerinin Bilgi, Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişki Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C. 51, S. 593 (2014), ss. 53-76.
- SATOĞLU Serhad, *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2014.
- SAVLOVSCHI Ludovica Ioana, Nicoleta Raluca ROBU, “The Role of SMEs in Modern Economy”, *Economia Seria Management*, C. 14, S. 1 (2011), ss. 277-81.
- SCHERER R. F. vd., “Dimensionality of Coping: Factor Stability Using The Ways of Coping Questionnaire”, *Psychological Reports*, C. 62, S. 3 (1988), ss. 763-70, doi:10.2466/pr0.1988.62.3.763.
- SEC, *Financial Capability in the United States: National Survey*, Washington: FINRA Investor Education Foundation, 2009.
- SPK, *Sermaye Piyasasında Yapısal Dönüşüm Yılı Faaliyet Raporu*, 2013, s. 102, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1085>, (16.01.2020).
- , <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20111130/0>, (18.01.2020).
- , <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20141202/0>, (16.02.2020).
- , “*Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması*” *Sonuç Raporu Hazırlandı*, 2012, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20121116/0>, (20.02.2020) .
- , 2015 Yılı İkinci Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması *Tamamlandı*, 2015, <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0>, (20.02.2020).
- SEZER Durmuş, Sezgin DEMİR, “Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 66 (2015), ss. 69-88.
- SMALL BUSINESS DEVELOPMENT CORPORATION, *Business Planning*, <https://www.smallbusiness.wa.gov.au/business-advice/starting-your-business/business-planning>, (20.12.2019).
- SUCCESS, *Business Plan*, 2016, https://www.success.tid.gov.hk/english/bus_sta_up_inf_ser/bus_plan/bus_plan.html, (20.12.2019).
- SOHILAUW Muhammad Irfai, Mursalim NOHONG, Andi SYLVANA, “The Relationship between Financial Literacy, Rational Financing Decision, and Financial Performance: An Empirical Study of Small and Medium Enterprises in Makassar”, *Jurnal Pengurusan*, C. 59 (2020), ss. 1-15.

- SÖNMEZ Harun vd., “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 14, S. 4 (2014), ss. 113-26, doi:10.18037/ausbd.00957.
- STEINHOFF Dan, *Small Business Management Fundamentals*, 2. b., McGraw-Hill Book Company, 1998.
- SZAFRAŃSKA Monika, Andrzej KRASNODEBSKI, Zuzana KAPSDORFEROVÁ, “Level of Financial Literacy and Food Waste in Polish Households”, *AGRIS On-Line Papers in Economics and Informatics*, C. 12, S. 1 (2020), ss. 99-109.
- ŞARLAK Zeynep, *Finansal Okuryazarlık*, 2. b., İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012.
- TABACHNICK Barbara G., Linda S. FIDELL, Jodie B. ULLMAN, *Using Multivariate Statistics*, USA: Pearson Education Limited, 2014.
- TCMB, *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, Ankara, 2011.
- TCMB, *Herkes İçin Ekonomi*, <https://herkesicin.tcmb.gov.tr/>, (18.01.2020).
- TEB, <https://www.teb.com.tr/teb-aile-akademisi-is-birlikleri/>, (28.12.2019).
- , <https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/finansal-okuryazarlik/>, (21.01.2020).
- , <https://www.teb.com.tr/teb-aile-akademisi-nedir/>, (22.01.2020).
- TEDMEM, *Temel Bir Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*, 2016, <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik>, (29.12.2019).
- TEKSÖZ Dilek, “Basel II’nin KOBİ’lerin Finansmanına Etkileri”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1 (2007), ss. 191-207.
- TEMİZEL Fatih, Fatih BAYRAM, “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 1 (2011), ss. 73-86.
- TEMİZEL Fatih, İnci Oya ÇOŞKUN, “Finansal Piyasalar ile Etkin Bir İletişim ve Geliştirilmiş Şeffaflık Aracı Olarak Yatırımcı İlişkileri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2 (2010), ss. 81-102.
- TUNA Gülfen, Mehmet Onur ULU, “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, S. ICAFR 16 Özel Sayısı (2016), ss. 128-41.
- TURAN Özer, “Geleceğe Yatırım Seferberliği”, *İMKB Dergisi*, (2012), ss.1-98.

- TÜİK, *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri*, 2020, Sayı:37548, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kucuk-ve-Orta-Buyuklukteki-Girisim-Istatistikleri-2019-37548>, (25.03.2020).
- UNDP, vd., <https://www.paramiyonetebiliyorum.net/>, (26.01.2020).
- UZ Can, “KOBİ Finansmanına Bütüncül Bakış”, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., 2019.
- VACCARINO Franco vd., “Daring to Define Literacy In The 21stcentury”, *New Literacies: Reconstructing Language and Education*, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, 2013, s. .
- VARGAS-HERNÁNDEZ José G, Rafael Casas CÁRDENAZ, Ofelia Barrios VARGAS, “The Budget in The Financial Management of The Smes Assisted by The Administrative Process As A Competitive Tool”, *Revista Intercontinental de Gestão Desportiva*, C. 8, S. 3 (2019), ss. 15-35.
- VOLPE Ronald P, Joseph E KOTEL, Haiyang CHEN, “A Survey Of Investment Literacy Among Online Investors”, *Journal of Financial Counseling and Planning*, C. 13, S. 1 (2002), ss. 1-9.
- YAZICIOĞLU Yahşi, Samiye ERDOĞAN, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 4.b, Ankara: Detay Yayıncılık, 2014.
- WACH Krzysztof, “Small and Medium-Sized Enterprises in the Modern Economy”, *The Challenges of Management in Turbulent Times: Global Issues from Local Perspective*, Mexico: Universidad de Occidente, 2015, ss. 77-101.
- WARWICK Jacquelyn, Phylis MANSFIELD, “Credit Card Consumers: College Students Knowledge and Attitude”, *Journal of Consumer Marketing*, C. 17, S. 7 (2000), ss. 617-26.
- WIDDOWSON Doug, Kim HAILWOOD, “Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System”, *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, C. 70, S. 2 (2007), ss. 37-47.
- WISE Sean, “The Impact of Financial Literacy on New Venture Survival”, *International Journal of Business and Management*, C. 8, S. 23 (2013), ss. 30-39, doi:10.5539/ijbm.v8n23p30.
- XIAO Jing J., (ed.), “Applying Behavior Theories to Financial Behavior”, *Handbook of Consumer Finance Research*, New York: Springer, 2008, ss. 69-81.
- XU Junhong, *The Effect of And Perceived Financial Literacy on Financial Behaviors of College Students*, (Yüksek Lisans Tezi), China:Quanzhou: Presented to Faculty of Graduate School of Cornell University, 2019.
- Yapı Kredi Bankası, *Finansal Planlama*, <https://www.yapikredi.com.tr/kobi/isletme-rehberi/finansal-planlama>, (11.03.2020).

- YEO Joseph Kai Kow, “Infusing Financial Literacy in Primary Mathematics: A Proposed Framework for Instruction”, *International Handbook of Financial Literacy*, Singapore: Springer, 2016, ss. 603-20.
- YILMAZ Durmuş, “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler”, Uluslararası Konferans, İstanbul: TCMB ve SPK, 2011.
- ZOU Jing, Xiaojun DENG, “Financial Literacy, Housing Value and Household Financial Market Participation: Evidence from Urban China”, *China Economic Review*, C. 55 (2019), ss. 52-66, doi:10.1016/j.chieco.2019.03.008.